

აღკაღბინე

ანუ

„სამი ისტორიული ხრონიკისა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრების“ გასაგებ-შესასწორებელი სახელმძღვანელო

შედგენილი

მოსკ. ჯანაშვილის-მხრ.

დამატებით

მე-IX—X საუკუნის „სამეცნიერო ქრისტომატიდამ“ აძოლებულ „სამკურნალო ტრაქტატისა“ და „სასწავლო წიგნისა“

ტფილისი

სტამბა მ. შარაძისა, ნიკოლოზის ქუჩა, № 21

1891 . . .

შ ი ნ ა ა რ ს ი

კარი პირველი.

I

თამამად თქმული ლექსები.—ამ ლექსების გადა-
ლაზვა და სიტყვის ბანზედ აგდება.—ვდს-ს ჯერ ფარვიდე-
სად და მერე ვირს ანუ ფირსად წაკითხვა.—საარაკო ჯანა-
შვილი და მისი *нослухиной чина*—ქართულები
უნიკონი არ ყოფილან.—კავკასია საქართველოა და სა-
ქართველო კავკასია.—საწყალი კრებული შატბერდისა
სხვა და გამოჩენილი კრებული შატბერდისა სხვა.—კაცია
და გუნება.

გვ. 22.

II

პირობის სიგელი, შედგენილი და დამტკიცებუ-
ლი მრავალის ბეჭდითა და სასტიკ საფიცრით.—ბერაის
ნაშრომი, ორად გახეული.—ნიმუშები ზოგიერთ წაქცე-
ულ და დაძველებულ სიტყვების აღდგენისა.—ძილია, თუ
სიფხიზლე.

გვ. 32

III

შატბერდის კრებულის შედარება ვარიანტებთან.—
ქართლის ცხოვრება, საბინინი, მარიამ დედოფლის ვარი-

ანტი და შატბერდის კრებული ერთს ამბობენ და მოკამათეს წიგნები-კი სხვას.—ქართლის ცხოვრება და მოკამათე ერთს ამბობენ და შატბერდის კრებული სხვას.

გვ. 35

IV

ტექსტის გადმოწერის დროს დედნიდამ გამოტოვებული ანუ შეცვლილი სიტყვებ-ფრაზები და მერე ამ გამოტოვებულების აღგილას გაკეთებული შენიშვნები, რომ აქა და აქ ამა და ამ ვარიანტში ასრეთი სიტყვა-ფრაზა არისო, ე. ი. ისევ ის, რაც თვით დედანშივეა.—არევა ტექსტისა და სხ.

გვ. 42

V

გრძელი წინასიტყვაობა.—„მხასვით შემოსილი“ ეკკლესია და ენის ნიმუშები.—რეიზა-მიზაები.—ეს დავითი „აქეს“ სახეში.—სუმბატის ისტორიას ბადალი არა „ყავს“.—სხვა-და-სხვა წმ. ნინო.—და სხ.

გვ. 46

VI

ცული მდივანი და კარგი საქმე.—მკითხველო, არ აურიო დიდის ლუაწლით დამიწყვიეს.—მაგალითები, რომ აზრითაც-კი შეიძლებოდა ტექსტის ზოგიერთი აღგილების აღდგენა.—არც ამერიკაა და არც ოზურგეთი.—აღიღო გრდემლი კელსა თვსსა და შემუსრნა სამნი ფიქალნი, სამად შეკრულნი.—ფიცი მწამს და ბოლო მაკვირვებს.—თავის როლიდამ გამოსლვა და ბაგრატიონის როლში ჩადგომა.—*Mania grandiosissima*.

გვ. 61

აღდგენილის აღდგენა

კ ა რ ი მ ე ო რ ე .

VII

აღდგენილის აღდგენა ანუ რიგსა და წესზედ დაწყობილი სრული სრელი შეცდომათა და გამოტოვებულ სიტყვა-ფრაზათა.—შესწავება.—შენიშნვა. — მაგალითები, რომ შატბერდის კრებულის მოქცევაჲ ქართლისაჲ-ს ხელ-ახლა დაბეჭდვა საჭიროა აუცილებლად.—მცირე დასკვნა.

გვ. 88

დამატება:

მწიგნობა IX—X საუკუნისა

- ა) სამკურნალო ტრაქტატი, გვ. 117
- ბ) სასწავლო წიგნი, გვ. 134
- და გ) ქარაგმიან სიტყვების ახსნა, 134

ყველა შეცდომათა

მდინარი (დაბეჟდ.)—მდიდარი (უნდა იყოს), გვ. 18

წაუკითხავიო—წაუკითხავთო, გვ. 24

ქარ—ქრ, გვ. 25

მიეშურნეს—მიეშუნეს, გვ. 28

კახეთა: დადგა—კახეთა: და დადგა, გვ. 63

იქმნეს—იქმნის, გვ. 95

რი ¹¹)—რი ⁹), გვ. 98

გვლი—გოვლი, გვ. 102

დალაცათვ—დალაცათოვ, გვ. 103

გოვლსა—გოვლსა, გვ. 104

ყლი ¹⁴)—ყლი ¹⁵), გვ.

შეშაგრდის—შემაგრდის?, გვ. 113

წწყლთაჲ—წწყლთაჲ ⁵⁰), გვ. 123

ყრმანი ⁵⁴)—ყრმანი ⁵¹), გვ. 124

წწყლისაჲ ⁵⁰)—წწყლისაჲ, გვ. 123

დაზო—დალო, გვ. 128

ქლამელ—ქლამვლ, გვ. 129

მათ ზა—მათ აზა ⁵⁵), გვ. 129

15 ყი ყოველი—15 ყლი ყოვლი, გვ. 135

აღვაღბინე!

ქარი პირველი.

I

თამამად თქმული ლექსები.—ამ ლექსების გადალახვა და სიტყვის ბანზედ აგდება.—ედს-ს ჯერ ფარვიდესად და მერე ვირს ანუ ფირსად წაკითხვა.—საარაკო ჯანაშვილი და მისი *მოცემული მოცემული*—ქართველები უნიკონი არ ყოფილან.—კავკასია საქართველოა და საქართველო კავკასია.—საწყალი კრებული შატბერდისა სხვა და გამოჩენილი კრებული შატბერდისა სხვა.—კაცია და გუნება.

„ივერიის“ № 127-ში ჩვენ დავბეჭდეთ წერილი „საყურადღებო საგანი.“ რადგან დღეს ჩვენში, სამწუხაროდ ჩვენდა, სიტყვის შებრუნება ვისთვისმე და ნაკლის ჩვენება მისს რომელიმე ნამუშევარში, შეუძლებელ დანაშაულობად აღიარებულია, ამიტომ წინასწარვე, ჩვენს ზემოთ აღნიშნულს წერილში, ბოდიში მოვიხადეთ და ისე შევუდევით აღნუსხვას იმ შეცდომათა, რომელნიც შევნიშნეთ მე-IX—X საუკუნის ქრისტომატიიდან გადმოწერილ წიგნებში—„სამი ისტორიული ხრონიკა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრება.“ აქვე ვსთქვით, რომ დაბეჭდილ წიგნებში შე-

ცდომა იმდენია და ისეთია, რომ მკითხველი ჰკვირობს და ვერ წარმოუდგენია, თუ ამ წიგნების ავტორი, რომელიც წინასიტყვაობაში გვპირდება ტექსტის უცვლელად გადმოწერას, როგორ ვერ ამჩნევს ამ შეცდომებსაო. ამ სიტყვებს მოვაყოლეთ მრავალშეცდომათაგან ამოღებული და ხელდახელ ჩამოთვლილი იგი შეცდომანი—სულ 27-მდე და, საზოგადოდ, მიხედვისაძებრ წიგნების ყველა ნაკლულევენებათა, ასე დავასკვნით ჩვენი აზრი: „წიგნაკები სავსეა მრავალგვარ შეცდომებით, რომელთაგან ზოგი დაუდევრობის ნაყოფია, ზოგი გაუგებრობისა და ზოგიც, უკაცრავად-კი ნუ ვიქნები, მტკნარის უმეცრებისა.“

ყველას უნდა ეფიქრა, რომ ამ გვარ ლექსების მთქმელს ალბად რაიმე დიდი და ხელ-მოსაქიდი საფუძველი აქვს, რომ ასე თამამად ლაპარაკობსო, და ჩვენც გვეგონა, რომ ძველი ტექსტის გადმომწერიც სწორედ ამავე თვალსაზრისით შეხედავდა ამ საგანს და თვითონვე აღმოაჩენდა თავის ნაშრომის ყველა ნაკლს და განუზიარებდა მკითხველებს ბოდიშის მოხდით. მაგრამ ჩვენ აქაც მოვტყუვდით. ჯოჯოხეთს ერთი მუგუზალი აკლდა და ისიც ზედ დაადესო: ჩვენი მოკამათეს პასუხიც სწორედ ასეთი გამოდგა. პასუხმა ერთი-ორად დაგვიმტკიცა ისევ ის, რაც ჩვენა ვსთქვით ჩვენს პირველ წერილში. წინად გვეგონა, რომ გადმომწერს ზოგიერთი შეცდომა გაუფრთხილებლობისა და დაუდევრობისაგან მოსვლიაო, ახლა-კი, თვით ცხარ სიფხიზლე—სიფრთხილესიაც აღ-

მოჩნდა, რომ მას, მართლაც, არა სცოდნია ზოგი წესი და კანონი ძველის ხელის კითხვისა. განუმარტოთ ჩვენი სიტყვა.

შეცდომათა შორის, ჩვენს წერილში, აღვნიშნეთ ერთი სიტყვა, რომელიც დედანში ვიდრემდის-ად სწერია და ბ. გადმომწერს-კი იგივე სიტყვა ფარვიდეს-ად გადმოუწერია. პასუხში იგი ამას ასე განმარტავს: „დედანში ეს სიტყვა შემოკლებით არის დაწერილი და შეგვიძლია ვრს-ად მივიღოთ და შეგვიძლია ფრს. პირველ შემთხვევაში უნდა წავიკითხოთ ჰიდრემდის ისე, როგორც ჯანაშვილი კითხულობს, მეორე შემთხვევაში ფაჲრედეს ისე, როგორც მე ვკითხულობ“ (იხ. „ივერია“ № 138).

უკაცრავად. თუნდაც დედანში მართლაც წერებულიყო „ვრს“, როგორც მოკამათე ამტკიცებს, მაინც ჯანაშვილი ქარაგმას ვრს ჰიდრემდის-ად არ წაიკითხავდა. არ წაიკითხავდა იმიტომ, რომ ქარაგმიდამ ვრს მუდამ გამოვა ანუ ვარას, ანუ ვაროს, ვერას, ვირს, ვერს და არას დროს ჰიდრემდის; აგრეთვე თუნდაც ყოფილიყო ფრს, მაინც ფაჲრედეს-ი არასგზით არ გამოვიდოდა, არამედ ფურს, ფერს, ფარას, ფარს, ფაროს და სხვ. დედანში სწერია ჯდს და ეს კი მუდამ იკითხება ჰიდრემდის-ად. თუ აქ ვ-ს მაგიერ მართლაც ყოფილიყო ფ, მაშინაც ფდს-საგან ფაჲრედეს-ი კი არ გამოვიდოდა, არამედ ფრიადს, ფედოს, ფიდოს, ფუდას და სხ. სიტყვა ფარვიდეს-ი კი ქარაგმით ასე დაიწერება: ფაჲრედს, ან ფრედს და ან ფრედეს.

ახლა იკითხოს კაცმა: ბ. მოკამათეს რათ უნებებია დედნის ჯდის შეცვლა კრს-ით? მაგრამ ამას ნუ იკითხავთ. მოპასუხეს ამ გვარ გრეხთა და გრაგნილთა შემწეობით ჰსურვებია არა ჭეშმარიტების აღდგენა და მისმიერ გამოცემულ წიგნების სახელის დაცვა, არამედ დამტკიცება, რომ ჯანაშვილი თავისის „ბოროტის განზრახვითა“ და „მოსამზადებელ კლასელის სიბრძნით“ თვით მზესაც-კი ლაფს შესტყორცნისო. მოკამათეს პასუხს „ივერიაში“ უჭერია სწორედ რვა სვეტი და ამ რვა სვეტთაგან საკამათო საგანზედ ლაპარაკობს მხოლოდ ერთში და დანარჩენში-კი ამტკიცებს, როგორი ბოროტია ჯანაშვილი, როგორი დაღრეჯა სცოდნია, რა შურიტა და მტრობით უყურებს ბ. მოკამათეს წარმატებას სამეცნიერო სარბიელზე, რა მკვიდრი ჯადოს წრე არტყია ამ საცოდავ კაცს, რომელიც ამ წრიდამ ველარ გამოსულა, ასე რომ ჯანაშვილი ჯანაშვილად დარჩება აწ და უკუნისამდეო და სხ. და სხ.

ესთქვათ, რომ ყოველივე ჩამოთვლილი მარგალიტები თვით მზეზედაც უნათლესი ჭეშმარიტებაა. განა ყოველივე ეს ოდნავ მაინც შეეხება საკამათო საგანს? განა საბაასო საგანს ოდნავ მაინც ძრას აქნევენებს? სარომელო ანუ გამოსარკვევი საკითხი დღეს ვილაც გლახაკი ჯანაშვილი და იმისი ბიბლიოგრაფიულ-პოპულიარული ნაცოდილარ ნაჯღაბნი-კი არ არის, არამედ იგი სანუკარი ამბავია ყველა ქართველისათვის, თუ როგორ არის გამოცემული მე-IX—

X საუკუნის საეროვნო ძეგლი. მე ვსთქვი, ეს ძეგლი ღირსეულად არ არის გამოცემული, არამედ მრავალის შეცდომებითაო. აქ აშკარაა, მოპასუხეს ან უნდა უარეყო ჩვენი სიტყვა, ან თვითონვე შეესწორებინა ის შეცდომები, რომელთა გამო იგი საეროვნო ძეგლი სრულიად დამახინჯებულია და გარყვნილი. მაგრამ, ვიმეორებ, მოპასუხე ასე არ მოიქცა. სულ 4—5 შეცდომა მომსვლიაო, ასე ბრძანა და მერე მოჰყვა და ჯანაშვილის უღირსებათა ჩამოთვლას მონდომა თვისი გრძელი წერილის $\frac{7}{8}$ -დი, რომ მკითხველისათვის გზა-კვალი დაეხანა და ყურადღება სხვა, უმნიშვნელო, საგნისათვის მიეპყრობინა.

მესამე თუ მეოთხე გზობის იბეჭდება „დროებასა“ და „ივერიაში“ ჩვენი ПОСЛУЖНОЙ СПИСОКЪ-ი. ამ სპისოკში დაცინვით ჩამოთვლილია ყველაფერი: ჯანაშვილი აკადემიის პრეზიდენტი, ბუღვარის მცვეთელია, ბოროტია, შურიანია, პირველი საუკუნის ძეგლს მე-XVIII-სად სთვლის და მე-XVIII-ისას I-ისად, დაღრეჯა იცის, უშიშრად უჯავრდება მთელს კრებულს საზოგადოებისას*), არშინის სიგრძე ასოებს, მზის სიბრწყინვალით გაშუქიანებულებს, ვერ არჩევს, ჯერ იძახის უკეთესი წამითხველთაგანა და მერე უმცარიაო, ერთის სიტყვით—ჯანაშვილი დღემდის ჯა-

*) ეს ფრაზა მოკამათეს არ ეკუთვნის. აქ, სხვისა-მიერ ჩაძახილი, ამოძახილია. ამ ცილის წამებასა და კიჟინზედ მოვილაპარაკებთ შემდეგში, ოდესმე.

ნაშვილზედ მაღლა ვერ აიწიაოდა, თუ რამ საყურად-
ღებო კითხვა აღიძრა ჩვენს ისტორიაში, ჯანაშვილი
აღარავის აღარ ახსოვსო და სხვ. მაგრამ ეს რაა?
ერთმა опровергатель-მა არა თუ ჩვენ, ჩვენი ცოლ-
შვილიც-კი გაურია თავის პოლემიკაში და დაცინ-
ვით მოიხსენია (იხ. „ივერია“ 1887 წ. № 241,
243).

მუდამ საზიზღრად მიგვაჩნდა და მიგვაჩნია კა-
ცის კერძო ცხოვრებაში შესვლა და იქ ხელის თა-
თური. ვინ რას აქნევს თუ პეტრე ანუ პავლე დღეში
რამდენჯერ გაივლ-გამოივლის ბულვარსა თუ ბაღში.
ბარემ ისიც სთქვით, თუ ვინ რასა სკამ-სვამს, კვი-
რაში რამდენჯერ იცვლის პერანგს და სხ. ვამბობ, ეს
და სხვაც ამისთანა ვისთვის რა საჭიროა. საზოგადო
ასპარეზზე გამოსული კაცი ფასდება მარტო იმით,
რასაც იგი, თვისის შეძლებისა და ძალ-ღონისა და-
გვარად, შესძენს საერთო საღაროს. საწყაო ეს შე-
ნაძენია და ამ შენაძენის ავ-კარგიანობაზე ლაპარაკი
ყველას შეუძლიან თამამად და აშკარად.

მიხედვისამებრ ამგვარ თვალსაზრისისა შესახებ
საზოგადო მუშაკისა, რა გინდ იგი მუშაკი სუსტი და
მცონარე იყოს, არავის ნება არა აქვს მისი ნა-
მუშაკარი აბუჩად აიგდოს მსოფლოდ მისის ცხოვრების
წვრილმანობის აღნუსხვით. რაკი იგი გამოდის სა-
ზოგადო ასპარეზზედ სამოქმედოდ, ამ მოქმედებისა
და ნამოქმედარისა დაგვარად უნდა კიდევ დაფასდეს.

ამიტომაც, რა-კი ჩვენი послужной список-

ის დამბეჭდავები არას ღროს არ გასცილდნენ ჩვენი ცხოვრების კერძოობის ჩამოთვლას და ჩვენი სულ-გულის ვითარების ჩხრეკას, ვიმეორებ, ამიტომაც არც ერთს პასუხი არ გავეცით და სულ ყველაფერი დავიდუმეთ. მართლაც, ძალიანაც რომ გინდოდეს, ძნელია ვისმე დაუმტკიცო, რომ არც შურიანი ხარ, არც ბოროტი, არც ავი.

დღესაც, როგორც კვლავ, სრულიად დავიდუმებული და ჩაილოულის წყალს გავატანდი ჩემი მოკამათის წერილის ამ ПОСЛУЖНОЙ СПИСОК-ს, თუ ბ. მოკამათეს თვითონვე არ მოეცა ჩვენთვის კაჟის-ის მსგავსნი გრეხნი, რომელთა შემწეობით ორიოდ სიტყვას მაინც ვიტყვით ჩვენი თავის დასაცავადა და გასამართლებლად.

თუნდ მოვიყვანოთ მოწმად წევრნი იმ საპატიო. კრებულისა, რომლის თითოეულ წარმომადგენელს, ვითომ, ჩვენ დავღრეჯოდით, არა, თქვენი ჭირიმეთ, მე ამომირჩიეთ მდივნადო და ვათქმევინოთ, როდის ვის დავეღრეჯეთ, არა თუ დავეღრეჯეთ, არამედ ვინ როდის თჯაღითაც-გი კნახეთ, გარდა მოპასუხისა და ორ სხვა წევრისა, რომელნიც (ეს სამნი) ჩვენი ამოჩვევის ორი წეთის წინაჲ შემთხვევით შეგვხდნენ ბანკის დარბაზში. წერა-კითხვის გამგეობას სულ ორის სიტყვით მივმართეთ: „უკეთუ შესაძლებელად სცნოთ, გთხოვთ, მე გამამწესოთ მდივნადა“. თუ ამის მეტი ვისთვისმე რამ გვითქვამ, არა თუ მარტო ვე-

მუდარები, არამედ მოვითხოვ, გამოაცხადოს *). ძნელია იმგვარ წაკითხა საქმის დაჭერა, რომელიც ამისთანა ქვენა და უკადრისს რამეებს ეპოტინება თავის-თავის გასამართლებლად და თავის მიერ გარყვნილ და დამახინჯებულ საეროვნო ძეგლის სახელის დასაცავად.

ან მოვილოთ კიდევ ის მაგალითი, რომ შარშან ვილაცასთვის უკეთესი წამკითხველთაგანია გვი-თქვამ და დღეს, ვითომ, ამის წინააღმდეგს ვამბობთ. ბ. მოპასუხეს ვერ გაუგია, რომ უკეთესი წამკითხველ-თაგანი ჯერ კიდევ იმას არა ნიშნავს, რომ იგი შე-უმცდარია ყველაფერშიო. შეიძლება იყოს სულ ხუ-თი, ჩათლახი აბა რა საკადრისია, უხეირო მკითხვე-ლი ძველი ხელისა, ხოლო ამ ხუთში ერთი დანარ-ჩენებზე უკეთესად ჰკითხულობდეს და ამ უკეთესს დიდი შეცდომები მოუვიდეს რომელიმე წიგნის გად-მოწერის დროს. აქ საკითხინებელი რა არის, ან გაუ-გებარი. ესევე გარემოება, რომ შარშან მომიწონია მოპასუხის კითხვა და მიქია იგი, აგრეთვე ამტკიცებს იმას, რომ შური და მტრობა შორს არის ჩვენგან, რომ ჩვენც, საცა საქიროა და ღირს, შეგვძლებია კაცის დაფასება და მოწონება. სიამაყე და მტრობა რომ გა-მეფებულიყო ჩვენ სულ-გულში, რაღად ვიკადრებდი

*) როგორ მოულოდნელად მოხდა ჯანაშვილის მდივნად არჩევა, ეკითხოს გამგეობის წევრს პატივცემულ გ. ნ. იოსე-ლიანს.

და რაღად მივიტანდი მოკამათესთან საინჟინროდგან ჩამოტანილ ძნელად წასაკითხავ წარწერას და რაღად ვეტყოდი, აბა თქვენ ამას როგორ წაიკითხავთო.

ახალ ПОСЛУЖНОЙ СПИСОКЪ-ის დანარჩენ ნაწილებს უყურადღებოდ ვსტოვებ, რადგან იგი, ჩვენ დაუმტკიცებლადაც, გაბერილი და უმეცართაგან ტაშის დასამსახურებლად დაწერილი ტყუილებია. მე-XVIII საუკუნის ძეგლს 1-სად, რაღა თქმა უნდა, ვერ დავსახავდი, რადგან დიდი ხანია ცნობილი, რომ ქართველების ქორონიკონიანი ნაწერი მე-VII—VIII საუკუნეზედ აღრე აღარ უწევს. თუ მაინცა და მაინც ამისთანა შეცდომას მიჰქენებს ბ. მოკამათე, დიდ სიბრიყვედ და დიდ უმეტრებად წავითვლი და კაი მადლობასაც გადავუხდი გაფრთხილებისათვის. მაგრამ ამას, რასაკვირველია, ვერ მიჩვენებს და ვერც დამიმტკიცებს. ეს იმ სიგრძეზედ გაჭიმული ტყუილია, ვითარცა წვრილი და გათხუპნული ასოების ნახევარ ალაბის სიგრძედ დასახვა და მერე კიჟინი, რომ ასეთი დევი ასოებიც, რომელსაც მოსამზადებელი კლასელიც-კი ჩააბუღებულა, ჯანაშვილს ვერ ამოუკითხავსო. ის-კი ავიწყდება მოპასუხეს, რომ ჩვენი წერილი იყო დაბეჭდილი გაზეთში და სრულიად არა ჰქონდა სამეცნიერო ხასიათი. გაზეთში ბევრი წყალწასაღები ამბები იბეჭდება. გაზეთი სწრაფ მუშაობას ითხოვს და ამ გვარ ხასიათისა გამო ამ გვარს გამოცემაში, ხშირად, ნაწერი ირევა და მახინჯდება. არა ერთხელ ყოფილა მაგალითი,

რომ ინგილოს მაგიერ გაზეთში ინგლისელი დაბეჭდილა თვით ჩვენსავე წერილებში, ან 90,000 მაგიერ 80,000 და სხ. თუ არა გჯერათ ჩვენი ნათქვამი, თუნდ აიღეთ ივერიის ის №-რი, რომელშიაც აგრე სასტიკად გვირისხდებით და ჰავლაბრულ ლექსებით გვამკობთ. ამ თქვენ წერილში სწორედ-ის მაგიერ დაბეჭდილია სტორედ, ვახტანგის მაგიერ ვიხტანგ, ჯანაშვილის მაგიერ ჯანიშვილი, წარწერანის მაგიერ წართწარი, ანნას მაგიერ ანნნა და სხ.

ან აიღეთ პაწიკელა თქვენი წერილი 1890 წ. ივერიის № 29-ში „აღწერა წერა-კითხვის ბიბლიოთეკის ხელნაწერებისა“, რომელშიაც, დედანთან შედარებით, 60-მდე შეცდომაა. მაგალითებ: ლოცვა საოხართა სიზმართა (დედანშია: საოცართა), დასაბამითგანნი იყვნეს (დედანში: დასაბამითგანნი წელნი იყვნეს), ქორონიკონსა სუბ (სად გინახავთ ასრეთი ქორონიკონი: ს=200, უ=400, ბ=2. რა გამოვიდა? დედანში-კია ს ჟ ბ, რომელიც შეადგენს 292 წელს), იკლებენ ღამენი (დედანშია: იწყობენ), ანაკრები ზ (დედანშია: ანაკრები ლ), გულმცხარე (დენანშია: გულმწუხარე) და სხ. რომელი ერთი ჩამოვთვალოთ. ამისთანა მასალას განა დაერქმის იგეთი დიდი სახელი, ვითარცა „აღწერა წერა-კითხვის ბიბლიოთეკის ხელნაწერებისა“.

ანუკა ბატონიშვილის მზითვის წიგნი რომ დავბეჭდეთ, ჩვენ მაშინათვე შევნიშნეთ ზოგი-ერთი კორექტურული შეცდომა და, რადგან ცალკე დაბეჭდვა

გვსურდა, ამიტომ აღარ გავასწორეთ გაზეთის ნაბეჭდი. მზითვის წიგნი დაწერილია უქარაგმოთ, მხედრულის ხელით და, როგორც თქვენ ბრძანებთ, აღლის სიგრძე ასოებით. მაშასადამე, თქვენ რომ ბევრიც იფიცოთ, მაინც არავინ დაიჯერებს, რომ გარკვეული ხელი ჩვენ ვერ გაგვეჩიოს და ამის გამო მზითვის წიგნის ტექსტში შეცდომები შეპარულიყოს. მზითვის წიგნის ბეჭდვის დროს ჩვენი მიზანი ის-კი არ იყო, რომ გამოვკიდებოდით ტექსტის აღდგენას, არამედ უფრო ამ წიგნში მოხსენებულ ზოგიერთ პირთა გაცნობა მკითხველთათვის. ტექსტის მეცნიერულად შესწავლა და გამოცემა რომ გვდომებოდა, მაშინ ჩვენ ასრე მოვიქცეოდით უსათუოდ. მოვიწვევდი დ. ბაქრაძეს, რომელმაც ეს წიგნი მხოლოდ ერთის დღით გვათხოვა, ან შარშანდელ უკეთეს წამკითხველთაგანს, ან გ. წერეთელს, ან თ. ჟორდანას, გიგა ყიფშიძეს და სხვათა-და-სხვათა, ან და ესენიც თუ არ მომეშველებოდნენ, სხვა მოსამზადებელ კლასელს მაინც მოვიწვევდი და ვსთხოვდი გაუგებარ აღგილების ახსნას. ასრე, სხვების დახმარებით, რომ აღვადგენდი დედნის ტექსტს, შემდეგ წერა-კ. გამგეობას ვსთხოვდი თითო გროშობით შეგროვილ ფულს აღდგენილ და გაპატიოსნებულ მზითვის წიგნის დასაბეჭდად. თუ-კი სხვების დახმარებითაც ტექსტს მაინცა და მაინც ვერ აღვადგენდი, მაშინ, რალა თქმა უნდა, სრულიად ხელს ავიღებდი ამ წიგნის რედაქტორობისაგან და აღარც დავბეჭდავდი,

რომ, ერთი მეცნიერისაჲთ, საზოგადოება შეცდო-
მაში არ შაგვეყვანა და მოციქულები მეტოქელებად
არ წაგვეკითხებინა, ან საწნებელი საწნებფათასად,
ან პირველი პირიკუად თუ ტირაცუად, ან მქადაგე-
ბელნო სამქადაგებელისა-დ და სხ.

ვიმეორებ, წყალ-წასალები ამბები არ შეედრება
იმას, რასაც ჰქვია „მე-IX—X საუკუნის ისტორია“
და მისი ტექსტის მართლად, სისწორით და უცვლე-
ლად გადმოწერა და გამოქვეყნება. აკი მიტომაც,
რომ ჯანაშვილი მარტო წყალ-წასალებ ამბებით ერთო-
ბა, „როდესაც საყურადღებო რამე კითხვა იქნება
ისტორიის თუ არხელოგიის შესახებ, მაშინ ჯანა-
შვილი აღარავის აღარ ახსოვს“ და მოკამათეს მიან-
დობენ ხოლმე იმისთანა პირველ ხარისხოვან ძეგლის
გამოქვეყნებას, როგორიც არის შატბერდის კრებუ-
ლი. ნუ თუ ეს ძეგლი, იქ მაინც, საცა ცხადად და
მარგალიტებით სხედს ასოები, არ უნდა დაცუ-
ლიყო, მიქელისა არ იყოს, სისწორითა ნიშნისაჲთა?
ნუ თუ აქ მკოდნე კაცი, რომელსაც მიჰმართავენ
ხოლმე გაჭირების დღეს, ქორონიკონს ჰუ (5500 წ.
ქრისტემდე) წაიკითხავდა კრ-დ (5100 წ.) და მერე
წინასიტყვაობაში, თავისივე შეცდომისაგამო, უმე-
ცრებას შესწამებდა და გაუწყრებოდა დედნის ავ-
ტორს! ან გამოსტოვებდა ცხადად და ნათლად და-
წერილ მრავალ სიტყვა-ფრაზას, დააკლებდა ანუ
შესცვლიდა ასოებს და მერე ამისთანა ადგილებს
примѣчаніе-ბს გაუკეთებდა და მოსთქვამდა: ჰაჲ,

ხალხნო, კაცნო, აქ ქართლის ცხოვრება, თუ სხვა-
ვარიანტი, ამა და ამ სიტყვას, თუ ფრაზას, თუ ასოს,
უმატებსო, ე. ი. იმასვე, რაც ამ მეცნიერ კაცს თვი-
თონვე დაუკლია და შეუცვლია! და ყველა ამის შემ-
დეგ ამისთანა კაცი თავის წინასიტყვაობაში კიდევ
დაიკვებებდა, არა ერთგან, არამედ მრავალგან, ვი-
თარმედ „მართლ წერა დედნისა სასტიკად არის.
დაცულიო“.

კიდევ ვიმეორებთ, პირველ წერილში (საყურა-
დღებო საგანი) ჩვენი მიზანი იყო გამოგვეწვია თვი-
თონვე აღმადგენელი, რათა მას საკუთარის ხელით-
აღენიშნა მის მიერვე დაკლებული და მის მიერვე
არეული ადგილები ტექსტისა. რახან მან ეს არ-
ისურვა და სიტყვა ბანზედ ააგდო და ჩვენ პი-
რადობას მოახმარა მთელი თვისი მჭევრმეტყველო-
ბა, ამიტომაც იძულებული ვარ მევე ვიტვირთო ეს
ძნელი და თავსატეხი საქმე. ვიტვირთო იმიტომ-კი-
არა, რომ, მართლაც, ბოროტი რამ განზრახვა მქონ-
დეს, არამედ იმიტომ, რომ ყოველ მამულიშვილი-
სათვის და ყოველი კაცისათვის, საზოგადოდ, სანუ-
კარია ხელთ-იქონიოს შეუბღალავი და შეუმწიკლე-
ლი ნაჭირნახულები თვისთა ნეტარ-ხსენებულ მამა-
პაპატა, მეტადრე იმისთანა ნაჭირნახულები, რო-
მელიც მკვდრეთით აღადგენს ქართველთა ერის სა-
ხელ-გატეხილ დიდ მატიანეს.

აი ამიტომაც, პირველ წერილში ჩვენ შევნიშნეთ,
რომ არათუ მართო მოქცევა ქართლისა-ის აღმოჩენა-

თვალსაჩინო მოვლენაა, არამედ თვით ის ამბავიც, რომ მე-IX—X საუკუნეში ქართულს ენაზე ყოფილა შედგენილი სისტემატიური ქრისტომატია, აწ შატბერდის კრებულად წოდებულიო.

ამაზედ ბ. მოკამათემ დაგვცინა: „საწყალი შატბერდის კრებული! რა ნახა ამ კრებულში ისეთი, რომ ასე გაკადნიერდა ჯანაშვილი? ან რა ახალი აზრია, რომ ბერძნული ანბანი ფინიკიურიდამ გადმოიღესო“. როგორა ვსთქვათ, რომ ამას მოკამათე გულწრფელად ამბობს და ასრე ამცირებს კრებულის მნიშვნელობას. არა. კრებულის დიდი მნიშვნელობა მოკამათემ, თუმცა აგი არ წაუკითხავს მას, მაინც გაგონითაც კარგა იცის, მაგრამ აქაც ქეშმარიტებას ჰგრებს მხოლოდ თავის თავის გასამართლებლად და თავის უღირს მობაასეს დასამცირებლად.

რალა თქმა უნდა, ხსენებული ხელნაწერი ბრწყინვალე ცისკარია ჩვენს, აქამომდე ბინდით მოცულს, არე მარეზედ. იგი აშკარა და შეურყეველი პასუხია იმისთანა პირთათვის, ვითარნიც იყვნენ ანუ არიან: სენკოვსკი, სმირნოვი, ბრანბელსი, შავროვი და მრ. სხვანი, რომელნიც, გუშინ თუ გუშინწინ, ამტკიცებდნენ, რომ ქართველნი მე XI—XII საუკუნემდე არცკი არსებობდნენო, რომ ამ ერს არაფერი საბუთი არ დაუტოვებია იმისი, თუ იგი მეათე საუკუნეზედაც აღრე არსებულაო. ეს ქართველი ერი უნიჰო, სწავლისა და ხელოვნების შეუფერებელ-შეუთვისებელი ერიაო; მათი ისტორია იხანხლება

მართო მე XVIII საუკუნეშიო; ან და: ქართველს არცკი ჰქონია უნარი საკუთარი ეჭვის ისტორიის შედგენისაო' და იგი მათთვის დაუწერია სომხის უმეცარ ბერსაო (პატკანოვი) და სხ.-და-სხ.

დღეს-კი ვხედავთ, რომ ქართველი კაცი, მართლაც, არც უნიჭო ყოფილა, არც თავისი ისტორიის უმეცარი და არც სწავლა-განათლების მოძულე. მისთვის ფრიად საჭირო ყოფილა ის ამბავი, თუ როგორ იწარმოვა ფინიკიურმა ანბანმა, თუ რა მნიშვნელობა აქვს მკურნალობას ცხოვრებაში *), თუ რა გვარია ან სად იპოება ძვირფასი ქვები, ან რა ზნე-ხასიათისანი არიან ფრინველნი და მხეცნი, თუ რა ჭიჭნი აქვს ადამიანს, ან რა არის აღთქმული ერის ისტორია, აგრეთვე ისტორია სპარსთა, პტოლომეთა, რომაელთა, ან რას მოგვასწავებს მეფე დავითის მიერ დაწერილი საგალობლები. და ასრე სხვა წერილებიც. მოკამათე ყველა ამას ეძახის უმნიშვნელობას და გერკიჟინებს „აქ რა არის, რომ ცნობილი არ იყოსო“. კითხვა ის-კი არ არის, რაც დღეს ცნობილია, არამედ ის გარემოება, რომ თვით მეათე საუკუნეშივე ჩვენებს ჰქონიათ სამეცნიერო ტრაქტატები სხვა-და-სხვა საყურადღებო საგნებზე, რასაკვირველია, შესაფერად მაშინდელ დრო-ჟამისა. ერთის სიტყვით, დიდ მნი-

*) ამ სამკურნალო ტრაქტატს, „შატბერდის“ სამეცნიერო ქრისტომატიიდან ამოღებულს, ამ წიგნის ბოლოში ვხვდებით, სახელწოდებით „მწერლობა მე IX-X საუკუნისა“ და აგრეთვე იქიდანვე ამოღებულს „სასწავლო სახელმძღვანელოსაც“.

შენელობიანად იმიტომ-კი არა ვსთვლით ხსენებულ კრებულს, რომ მასში მოყვანილი ყველა წერილები მართლაც უცხო და უცნობი იყოს, არამედ იმიტომ, რომ ყველა იგინი დაწერილნი, ანუ განმარტებულნი, ანუ თარგმნილნი არიან მე IX-X საუკუნეში „ენითა ქართულითაჟთა“. იგი კრებული აშკარად გვიმტკიცებს, რა მდინარი, ძლიერი და განვითარებული ყოფილა ჩვენი დედა-ენა მეათე საუკუნეშივე. აგრეთვე გვიმტკიცებს იმასაც, რომ ის ერი, რომელსაც ულაპარაკნია და უწერია „ენითა ქართულითაჟთა“, მე IX-X საუკუნეზედაც ადრე ყოფილა ერი კულტურული და ადრევე ამ დროისა თვისი ენა დაუმუშავებია მიხედვისამებრ ძველი დროის კულტურა-ცივილიზაციისა და მეცნიერება-ღვთისმეტყველებისა.

ასრე განსკვრეტს ჩვენი თვალ-საზრისი ამ მოვლენას და ამიტომაც შესანიშნავ ძეგლად ჰხადის შატ-ბერდის კრებულს.

არც საკაცებრიო, საზოგადო, მნიშვნელობას არის მოკლებული იგი კრებული, როგორც ეს ჰგონია ჩვენს მოკამათეს. მრავალ მაგალითთაგან დღეს მხოლოდ ერთს დავასახელებ.

კრებულში რამდენიმე ალაგას ტექსტში შეგვხვდება სიტყვა „კაკასია“. მეცნიერებაში მტკიცედ იყო დამყარებული ესრეთი აზრი, რომ, ვითომ, ეს სიტყვა (კავკასია) ადგილობრივმა ერმა არ იცოდა მე XVIII საუკუნემდე და დღეს კავკასიად წოდებულ ქვეყანას ამ დრომდე არასოდეს არ იხსენიებ-

დნენ ამ სახელითაო. „ქართლოსის ძმა კავკაზოსი და-
სახლდა ჩრდილო კავკასიაშიო“ არავეს ზღაპრადაც
არა ჰყოფნიდა. და ამტკიცებდნენ, რომ ეს სიტყვა
გარედან არის შემოტანილი და ვახტანგის მიერ ქარ-
თლის ცხოვრებაში ჩაკერებულიო (Устарѣ, Древ.
сказ. о кавк.). ეხლა-კი ჩვენი კრებული არა თუ
არღვევს ამ აზრს, არამედ თვით საქართველოს უწოდს
კავკასიად, ანუ, უკეთ ვსთქვათ, კავკასიას უწოდს სა-
ქართველოდ.

„ვნებანი იგი ქართლისანი, მატურნი კერპნი
ცეცხლითა დაწუნენ და ნაცარი მათი შეასუ მათ ვინ
მათ ეგლოვდის და ესე ამცენ შვილთა შენთა, რა-
მეთუ მე ვიცი იგი მწრათლ კავკასიათა შინა ვერ
დაიღვეიან“. სხვა აღგილას კავკასიას იწოდება ჩრდი-
ლოდ და ჩრდილო-კი საქართველოდ. „მოხედა ღმერთ-
მან წყალობითა ქვეყანასა ამას დავიწყებულსა (ლა-
პარაკია წმ. ნინოს შემოსლვაზე ქართლს) ჩრდილოდ-
სასა კავკასიათა“. „სადაჲ არს ჩრდილოდ იგი ქუეყანაჲ
ანუ სადაჲ არს სამოსელი იგი ოფლისა ჩუენისა“...
სამოსელსა მისსა ზედა წილ-ითხინეს და წილით ჰხუდა
ჩრდილოთა-მცსეთელთა კუართი იგი ოფლისა ივსოჲსი“.
ამ ქვეყანას ჩრდილოდ სამართლიანად ერქუა, ვინაი-
ღგან „მთანი დაეფარნეს ნისლსა და ველნი არმურსა
ცთომისა და უმეცრებისასა. და იყო ქუეყანაჲ ესე
ჩრდილო მზისაგან სიმართლისა ძისა ღუთისა მოხილ-
ვისათჳს და ცნობისა. ვითარცა სახელი ერქუა სა-
მართლოდ ჩრდილოდ“,

მე საყურადღებო ამბავს მხარს აძლევს აგრეთვე მოწმობა ისტორიკოსის სუმბატისა, რომლის ნაწერი თავდება ბაგრატ მე IV-ის (1027-1072) ამბების თხრობით. ეს მე XI საუკუნისა, თუ ამაზე ადრე დროის ისტორიკოსი სწერს: *) „გარდაიცვალა: ესე: გურგენ: მეფეთ მეფე:... ქორონიკონსა: სკს (1008): და დაუტევა: ძე: ესე თჳსი: ბაგრატ: აფხაზთა მეფე: კურატპალატი: დიდი: და ეუფლა: ტაოს: მამულსა თჳსსა: და დაიპყრა: ყოველი: კავკასია: თვთმპყრობლობითა: ჯიქეთიდგან: ვიდრე გორანგეთამდე: ხოლო: ადარბადაგნ: და შარვანი: მოხარკე: ყო: სომხითისა: კელმწიფებითა... მეგობრად: და ერთგულყო: (სპარსნი) სიბრძნითა: და ძლიერებითა: თჳსითა: უფროს: სახლეულოთა: თჳსთასა: და რამეთუ: ბერძენთ: მეფესაცა: შიში: აქუნდა: ამის: ყოვლადვე:

სახელმწიფოს ერთობისა და ძლიერებისათვის ამ მეფეს არც თვისნი ნათესავნი შეუწყნარებია:

და ამან: ბაგრატ: კულატპალატმან: მოიყუანა: კლარჯნი: კელმწიფენი: სუმბატ: და: გურგენ: ძენი: ბაგრატ: არტანუჯელისანი: თჳსნი მამის დისწულნი: დარბაზობად: მის წინაშე: ციხესა შინა: თნასკერტისასა: და: მუნ: შინა: შეიპყრნა: იგინი: და აღიხუნა: ქუეყანანი: და ციხენი: მათნი: და იგინი პატიმარყუნა: ციხესა შიგა: თმოგვისასა: და მუნ:...

*) იხ. მარიამ დედოფლის „ქართლის ცხოვრების“ ხელნაწერის 301-302 გვ. ეს წიგნი ეკუთვნის წერა-კ. საზოგად. და აღნიშნულია № 30-ით.

გარდაიცვალა: სუმბატ: არტანუჯელი? ~~ქოჩანაძე~~
სა: სლა (1011 წ.)*)).

რომ მართლაც ესრეთი ჩვენება და მოწმობა ჩვენი ქრონიკებისა ცარიელი სიტყვა არ არის, სჩანს იმ გარემოებიდანაც, რომ საჩეჩნოში დღესაც არის ეკკლესია, რომლის ქართულ წარწერაში ბაქრაძეს ამოუკითხავს 830 თუ, კარგა აღარ მახსოვს, 930 წელი. ამ წარწერაში იხსენიება აგრეთვე ადგილობრივი ერისთავი.

დიალ, ამ გვარი საინტერესო და დასამწყსელობითნი ცნობანი შეიძლება ამოჰკრიბოს კაცმა ჩვენი კრებულიდამ. და ამის შესახებ ჩვენ-კი გვეუბნებიან, რა არის ისეთი ამ კრებულში, რომ დღეს ცნობილი არ იყოსო, რა ახალი აზრიაო, რომ ბერძნული ანბანი ფინიკიურიდამ არის წარმოებულიო და სხ. ვიმეორებთ, ამისთანა ამბებს ჩვენ დიდ მნიშვნელობისად ვსთვლით. სხვებისთვის შეიძლება ყველა ეს და თვით ისეთი წიგნის აღმოჩენა, რომელიც ქრისტიანთათვის არის შედგენილი მე IX-X საუკუნეში, სულ მცირე მნიშვნელობისა იყოს. კაცია და გუნება. De gustibus non disputandum.

*) თვით მოსე ქორენელი, კალანკანტავაწი და სხ. მცხეთას სთვლიან დიდებულ ქალაქად მთელის ჩრდილოეთსა.

II

პირობის სიგელი, შედგენილი და დამტკიცებული მრავალის ბეჭდითა და სასტიკ საფიცრით.—ბერაის ნაშრომი, ორად გახეული.—ნიმუშები ზოგიერთ წაქცეულ და დაძველებულ სიტყვების აღდგენისა.—ძილია, თუ სიფხიზლე.

„საზოგადოდ მართლწერა დედნისა სასტიკად არის დაცული“ (წინასიტყვაობა წმ. ნინოს ცხოვრებისა, გვ. II). „აქ და უოველგან სსკა ამ გვარ შემოსეკაში (დედნის ტექსტის გადმოწერაზედაა ლაპარაკი) კიცაჲთ დედნის მართლწერას (წინასიტ. სამი ისტორიული ხრონიკისა“, გვ. III.). „დედნის მართლწერის დაცვა საჭიროთ მიგვასთა (!) მისთვის, რომ ისტორიულ მნიშვნელობასთან ფილოლოგიური მნიშვნელობაც არ დაგვეკარგა ამ საყურადღებო წყაროსი“ (წინასიტყ. გვ. 85).

ამ პირობის სიგელის დამწერისაგან მკითხველს ნება აქვს მართლაც მოითხოვოს ყოვლის ქემმარიტებითა და სისწორით გადმოწერილი პირი ძველი დედნისა. თუ რაბამ დიდად აფასებს მართლწერის დაცვას დედნის პირის გადმომწერი, ეს სჩანს იქიდან, რომ იგი თვით უმანკო და მცირე მნიშვნელოვან ასოების დაცვასაც გვპირდება. „პირველ სამ გვერდზე „უე“-ს მაგიერ სიტყვებში ჩუენ, თქუენ და სხვა შეცთომით არის ნახმარი „უპ“ (წმ. ნინოს ცხოვ. წინასიტყ., გვ. II). კარგი და პატიოსანი. მაშ სამ

გვერდს ქვემოთ ჩუენ, თქუენ მაინც სისწორით უნდა იყოს დაწერილი.

არც სხვა ასოებს სტოვებს უყურადღებოდ ჩვენი მოკამათე და ტექსტის აღმადგენელი. სუბბატის ისტორია იწყება სიტყვებით: „ცხოვრება და უწყება“. ტექსტის აღმადგენელი იქვე შენიშნავს, რომ თეიმურაზის ვარიანტში ეს სიტყვები ასრე სწერიაო: „ცხოვრებაჲ და უწყებაჲ“. აგრეთვე, თუ ტექსტში შეხვდა სიტყვა „სადათ“, იქვე დაუყოვნებლივ შენიშნავს: ეს სიტყვა ამა და ამ ვარიანტში ასრე სწერიაო: „სადით“. რალა თქმა უნდა, თუ, ვსთქვათ, ენოქი რომელიმე ვარიანტში ენუჭად დაწერილია, არც ამას სტოვებს აღუნიშვნელად. ამგვარად წიგნაკების ფურცლები აღესილა примѣчаніе-ბით: მოკიდას მაგიერ მივიდა სწერიაო, ჰბრამის მაგიერ ჰბრამ, რობუამის მაგიერ რობოამ, მოსთარის მაგიერ მუსთარ, იოკაკიმის მაგიერ იოაკიმ, გუჯრამის მაგიერ გურამ, კადის მაგიერ კად, კამბეჩინის მაგიერ კამბეჩინი და სხ. აგრეთვე რომელიმე სიტყვა, თუ ტექსტში არ აღმოჩნდა, ან ტექსტში აღმოჩნდა და ვარიანტებში არა, ამასაც იმავე წამს ჩანიშნავს. ამ გვარ примѣчаніе-ბით გაქედლია მოკამათეს მიერ გამოცემულ წიგნების ფურცლები. ხშირად მთელს გვერდზე ორი ან ერთი სტრიქონი ტექსტია და დანარჩენი-კი შენიშვნები.

საზოგადოდ, ბ. მოკამათე არა თუ რომელიმე სიტყვის შეცვლას ან გამოტოვებას, არამედ გინდ

ერთი ასოს მეორეთი შეცვლასაც დიდ და შეუნდობელ ცოდვად სთვლის. ამ გვარ შემცვლელებს, გინდ მათ ეცხოვროთ მეათე საუკუნეში, უმეცრებადა და ტექსტის გამრყენლებად ჰხადის. აქ, რაღა ბაასი უნდა, რომ მოკამათეს პირით, ამ შემთხვევაში, თვით ქეშ-მარიტება და მეცნიერება ღალადებს. მართლაც, ერ-შეთის მაგიერ, რომ ერუბეთი წაიკითხო, ან იჰნისის მაგიერ იანკასი, ან საოცარის მაგიერ საოსარი, ან მოციქულის მაგიერ მეტოქელი, ან ჰირქელის მაგიერ ჰირიცკა და სხვაც ამ გვარად,-ეს ვისთვის რა მოსაწონია და რაღა მეცნიერულია.

„ხუცურში ძრიელ წააგავთ ერთი ერთმანეთს ასონი ბ და შ, ა და ჟ, ხ და ტ, გ და რ“ (წინასიტყ. გვ. 106). ამისთვისაო უმეტეს კაცებს მაგიერად ჯუანშერისა, არშაკისა, შაბურისა და სხ. წაუკითხავიო: ჯუანბერ, არბაკ, ბაბურ, ან და მაგიერად სიტყვებისა: დაჟ, რაჟ, ვაჟ—დაა, რაა, ვაა და სხ. (იქვე).

ამიტომაცა: „ქართლის ცხოვრებიდან (?) აღდგენა სუმბატის ისტორიისა და მისი ვარიანტათ ხმარება მიუცილებელ საჭიროთ მიგვაჩთა (?), რადგანაც მარიამ დედოფლის ვარიანტის ტექსტი გარყვნილია უმეტარის გადამწერისაგან. ის შეცთომები, რომელნიც წარმოსდგებიან ხუცური ასოების ერთი ერთმანეთის მსგავსებით და პატივ ქვეშ მყოფი სიტყვების უკიდო კითხვით, ხშირია მარიამის ვარიანტში. ამას გარდა მარიამის ვარიანტში აქ იქ გამოშვე-

ბულია ზოგიერთი ფრაზები და სიტყვები, რომელთა გამოშვებით ტექსტი გაუგებარი ხდება“. (გამოწერილია სიტყვა-სიტყვით. იხ. „სამი ისტორიული ხრონიკის“ წინასიტყ. გვ. 106-107).

აკი ზემოთ ვსთქვი, რომ მოკამათეს პირით თვით მეცნიერება ღალადებსო. განსვენებული დ. ბაქრაძეც ამავე სიტყვებით: უმკლარი, გამრყენელი, გაუგებარი და სხ. იხსენიებს იმ უწინდელ უვიც მწერლებს, სწორედ იმავე შეცთომებისათვის, რომლებსაც ჩამოსთვლის ჩვენი მოკამათე (იხ. „პატკანოვი და ქართლის ცხოვრება“).

ახლა, ამისთანა პროგრამითა და ფარ-ხმლით აღჭურვილ კაცს, ვნახოთ, თვითონ როგორ გადმოუწერია ტექსტი. გავყვეთ კვალ და კვალ და დაფთვალეთ: რამდენი ასო შეუცვლია და რამდენი ასო გამოუტოვებია, რამდენი სიტყვა შეუცვლია და რამდენი სიტყვა გამოუტოვებია, რამდენი ფრაზა შეუცვლია და რამდენი ფრაზა გამოუტოვებია, რამდენი ჰეროდი, თვალ-ნათლად დაწერილი, ვერც-კი შეუნიშნავს, რამდენი, არა თუ საფილოლოგიო, არამედ საგრამატიკო, ბოროძიკი მოსვლია და სხ.

აქ უწინარეს ყოვლისა, უნდა აღვნიშნოთ შემდეგი. „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ ქრისტომატიაში ერთს განუყოფელ მოთხრობას წარმოადგენს. ქრისტომატიის შემადგენელს მოჰყავს ჯერ „საზოგადო მიმოხილვა“ საქართველოს ისტორიისა არამიდგან მე V-IV საუკ. ქარ. წინ ვიდრე აშოტ კურატპალატის-

(786-826) ძმის გვარამის დრომდე. ეს შეადგენს I თავს ქართლის მოქცევისას. შემდეგ ამისა მოჰყვება აგრეთვე მცირე „შესავალი“ წმ. ნინოს ისტორიისა და ამას-კი მიჰყვება თვით „ცხოვრება წმ. ნინოსი“. და „წერილი“ და „ანდერძი“ მირიან მეფისა.

ჩვენს მოკამათეს ეს ერთეული ისტორია „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ ორად გაუყვია. „საზოგადო მიმოხილვა“ „სამ ისტორიულ ხრონიკაში“ დაუბეჭდია სახელ წოდებით „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ და დანარჩენი გამოუცია ცალკე და ამ გამოცემაში „შესავალი“ წმ. ნინოს ცხოვრებისა უსახელოდ დარჩენია.

ჩვენის მოსაზრებით-კი დედნის რიგი და დაწყობილობა არ უნდა შეცვლილიყო თუნდ ერთი იოტითაც, რადგან, როგორც ვსთქვი, „საზოგადო მიმოხილვა“, ცალკე დაბეჭდილი, არ არის ისეთი შინაარსისა, რომ მას ეწოდოს მოქცევაჲ ქართლისაჲ. არამედ „საზოგადო მიმოხილვაჲ“, „შესავალიცა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრებაცა“ ერთი მეორეს ავსებს, ერთი მეორეს ხსნის და ამისგამო, და მხოლოდ ამისგამო, ძველს მწერალსაც თავის მოთხრობისათვის უწოდებია არა სხვა სახელი, არამედ მოქცევაჲ ქართლისაჲ.

ამიტომაც ჩვენც ჯერ პირველად ბ. მოკამათეს მიერ ორად გაყოფილ და ცალკ-ცალკე დაბეჭდილ მოქცევაჲ ქართლისაჲ-დამ და სუმბატისა და მესხურ დავითნის ქრონიკიდან ამოვიღებთ რაოდენიმე მაგალითს მის მიერ აღდგენილ სიტყვებ-ფრაზებისას

და დანარჩენს მოვიხსენიებთ ცალკე „აღდგენილის
აღდგენას სრელში“, რომ მკითხველს შეეძლოს თა-
ვის ხელთ მყოფი წიგნები შეასწოროს.

ა) მოქცევაჲ ქართლისაჲ

წყალისა (დაბეჭდილის გვ. 18)—წყლისა (დე-
დნის გვ. 438); კტოეთა (19)—კტოეთას (439); ამი-
ერ (26)—იმიერ (441); მიიცვალა (27)—მოიცვალა
(442); მიაბხვა (29)—მიაბთხვა (442); იქაფთგან (31)
—აქაფთგან (443); ამის (33)—მის (444); ეკლესია-
სა (36)—ეკლესიათა (445); რომელნი (38)—რომელ
(446); ჰინდოვის (2)—ჰინდოეთს (448); მიღებად
(4)—მოღებად (448); მისცეს (5)—მოსცეს (450);
მყვანა (5)—მყენა (450); ქრისტეს (5)—ქრისტს
(450); დამლუარნა (8)—დამაღლუარნა (451); ყოველთ
(9)—ყოველი (453); შეიშუნეს (10)—შეიშურვეს
(454); წილი (10)—წილით (454); ჯუარი მე (13)
—მე ჯუარი (456); კელთა (13)—კელსა (456);
ურიცხვ (20)—ერი ურიცხვ (458); ჰრქუა (21)—
მრქუა (459); მიეშართს (16)—მივიშართს (462); სმე-
ნით (29)—სმენილი (465); წელნი ჰრ (30)—წელ-
ნი ქვ (465); აქუნდეს (30)—უჩნდეს (465); გარდა-
მოვიდა (43)—გარდამოვარდა (474); საკჯრველი (44)
—საძირკუელი (475); ძალისა (46)—ძალითა (446);
ლოცვიდა (46)—ილოცვიდა (476); მიებარდნა (44)
—მიებლარდნა (578); სამოთხესა (47)—სიმაღლესა
(478); იყო (47)—იწყო (479); ვხედავ (52)—ჰხე-
დავ (481); მიწეწილ (55)—მიფეწილ (483); დი-

დებული (60)—დებული (487); რომელი (63)—რომელნი (489); ზატიკისა (63)—ზატიკის ზატიკსა (490); ჟამისა (64)—ამისა (490); მოწევნულ (65)—მიწევნულ (491); დღეულითგან (66)—დიღეულითგან (492); სულსა აწ (67)—სულსა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ, აწ (493); ამინ (67) ამენ (493); პირ-იცვა (68)—პირველ (493); მომიშორო (65)—მომიბოძო და სხ.-და-სხ.

კმარა. ბოლომდის კიდევ კარგა მანძილია და მთელს წიგნში-კი სამასზედაც მეტი შეცდომაა (იხ. აღდგენილის აღდგენას სრელში).

ბ) სუმბატის ისტორია.

შვა (დაბეჭდ. გვ. 21)—შუა (დედნის გვ. 294); სხვანი (43)—სხუანი (295); გურამ (44)—გუარამ (295); ციხისა (47)—ციხესა (296); ბართოლომე (49)—ბართლომე (296); ვარაზბაქურ (50)—ვარაზბაკურ (296); კელმწიფობასა (56)—კელმწიფობს (298); გარდაიცვალა გურამ მამფალი (58)—გ... გ... მამეფელი (299); შეკრიბა (58)—შეიკრიბა (299); მამფალი (59)—მამეფელი (200); სახლეველთა (66)—სახლეულთა (301); მოუდგა (69)—მიუდგა (301); მზაკუარნი არა მიეშუნეს (71)—მზაკუარნი იგი ჯნაჟრნი არა მიეშურნეს (303); მოსრულ (72)—მისრულ (303); რომელნიმე (73)—რომელნი (303); კურატპალატისანი (73)—კულატპალატისა (303); ქორონიკონსა სიზ (73)—ქ-სა სმზ (303)...

აქაც წერტილი დავსვათ. ამას გარდა კიდევ
ბევრია სხვაც.

გ) მესხური დავითნის ქრონიკა.

იანვარსა (დაბეჭდ. გვ. 81)—იენისსა (დედნ.
გვ. 9); ოდიშის (81)—ოდიშს (9); შახთამაზ (82)—
შათამაზ (9); პატრონმან (82)—ქ. პატრანმან (9);
ღ.-მოყვარულთა (82)—ღ.-მოყვარეთა (10); ოთხ-
შაბათსა ჟამსა (83)—ოთხშაბათსა, პირველსა ჟამსა
(11); უკანდელი (83)—უკანანდელი (11); აღმაღლე-
ბულის (85) აღმატებულისა (12); სასუფეველთასა წმი-
დათასა (65)—სასუფეველსა ცათასა (13); ქორონი-
კონსა სჲა (86)—ქ-სა სჲ (14); მივიდა (87)—მო-
ვიდა (14); აიკიდეს (89)—აჰკიდეს (15); ალაფი,
და (91)—ალაფი გამოვიღეთ და (17); კოკოლა (93)
—კოკოლას (18) იქეთ (95)—აქეთ (18); წავიდა
(96)—წავიდა ბატონი (18); ერუბნელი (98)—ერუ-
შნელი (91); გამოაქცია (99)—გამოიქცა (22); შარ-
მანზე (102)—შარვანზე (22); კარი (107)—კარი
(26).

შეცდომა კიდევ ბლომათ არის (იხ. ქვემოთ).

დ) წინასიტყვაობანი.

კელ-წავყოფ (დაბეჭ. გვ. XI)—კელვჰყოფ *)
(გვ. 576); ვიცნა (XI)—ვცნა (516); სასყიდლათ
(XI)—სასყიდელი; ბრალობად (XI)—ბრალობაჲ

*) კელის წავყოფა მურაბის ქოთანში შეიძლება და კელ-
ყოფა წიგნის წერა-თარგმნასა და კეთილ საქმის კეთებაში.

(516); (საწნეხეფათასა) გვ. XII—საწნელთასა (516); ვითარცა იგი მეტოქელთა (XII)—ვითარცა იგი მოციქულთა (516); გვედრები სიწმინდესა შენსა (XIII)—ვევედრები... (576); ელოძენოსად (XIII)—ელომენოსად; ძმაო (XIV)—მამაო; იყო (XIV)—იყოს; უძღოურებითა წმიდათა (CXXVIII)—იძულებითა წმიდათა (7).

სხვაც ბევრია (იხ. ქვემოთ).

ხოლო აქ მოვიყვანოთ აგრეთვე ის პერიოდი, რომლის ქაქანებაც არ არის მოკამათეს წიგნში და რომელსაც იგი ოთხ-ხუთ წინადადებას ეძახის და რომელიც პირველ წერილში ჩვენ, ვითომ, იმიტომ სტრიქონ-სტრიქონად დაგბეჭდეთ, რომ ბევრად გვეჩვენებინა და ამიტომ ბოროტი განზრახვა შეგვწყაშა. დავთვალოთ, თუ მართლაც 4—5 წინადადებაა.

და ნინო შთავიდა კხოეთა	—1
და დადგა კაწარეთს:	და —2
მონათლნა კხოელნი	და
სოჯნი ერითურთ მათით:	—3—4
და გარდავიდა კახეთა:	—5
და დადგა ქცელ დაბას:	და —6
მოიყვანნა კაცნი მთავ	—7
არნი: და მონათლნა	—8

აქედგან სჩანს, რომ თუნდ გაყოლებით დაგვეწერა, მაინც არა 4—5 წინადადება გამოვიდოდა, არამედ, იმდენივე, რამდენიც სტრიქონია. დალოცვილ ბერაის თითქო წინასწარ უგრძვნია, რომ შენი

სტრიქონები და წინადადებანი მეტ-ნაკლები არ იყოს, თორემ ჯანაშვილს მე-XIX საუკუნეში მახეში გააბამენო და ბოროტებას დასწამებენო. ღიდება შენდა, უფალო.

ახლა ვიკითხოთ: ეს როგორი სასტიკი დაცვაა დედნის მართლ წერისა? განა ეს 4—5 შეცდომაა? კაცი, რომელიც სხვას უსწორებს: აბრაამი-კი არა, აბრაამი უნდაო, ბ-სი და შ-ს შემრევნელებს არ ინდობს და გამრყვნელებს, უმეცარს, უვიცს ეძახის და ესრეთი კაცი თვითონ რაღასა სჩადის? მომიბოძო-ს მომიშორო-დ სწერა, ერუშნელს ერუშნელად, იძულებითს უძლურებითად, მოციქულებს მეტოქელებად და სხ.

ნეტავი, ეს ძილია, თუ სიფხიზლე. სადღაა მეცნიერებისათვის სასტიკად მართლ-წერის დაცვა? ან სადაური ენა გვესმის? იქნება ქაჯეთსა ვართ? იქნება ხელახლა ბაბილონისებური ენათა შერევნა იწყობა!

მგონი, ამასა ჰქვიან სხვის თვალში წვილსა ჰხედავს და თავის თვალში ღირეს ვერაო. ეჰ, მახლას, რაღა!

III

შატბერდის კრებულის შედარება ვარიანტებთან.—
ქართლის ცხოვრება, საბინინი, მარიამ დედოფლის
ვარიანტი და შატბერდის კრებული ერთს ამბობენ
და მოკამათეს წიგნები-კი სხვას.—ქართლის ცხოვ-
რება და მოკამათე ერთს ამბობენ და შატბერდის კრე-
ბული სხვას.

წინასიტყვაობაში მოკამათე გვპირდება, რომ დე-
დნის ტექსტის აღსადგენად იგი დედანს შეადარებს
სხვა-და-სხვა ვარიანტებს, ვითარცა: ქართლის ცხოვ-
რება, საბინინის „სამოთხე“, შიო მღვიმის მამათა
„ცხოვრება, მარიამ დედოფლის „ქართლის ცხოვრ-
ება“, რომელშიაც მისი სიტყვით „ზოგი ერთი სი-
ტყუა გარყვნილია უმეტესის გადაშენისაგან“ (გვ. I-XI).
ჰხედავთ, ჩვენი მოკამათე რა სასტიკად ეპყრობა
ძველ გადმოშერთ მხოლოდ ზოგი ერთი სიტყვე-
ბის გარყვნისათვის. ესეც უნდა დავიხსოვოთ ჩვენ.

ახლა ვნახოთ, როგორ შეუდარებია მოკამათეს
ვარიანტები დედანთან და როგორ აღუდგენია ტე-
ქსტი. ხოლო აქ შევნიშნავ, რომ მე დღეს ხელად
მაქვს მხოლოდ მარიამ დედოფლის „ქართლის ცხოვ-
რება“, საბინინის „სამოთხე“, დაბეჭდილი „ქარ-
თლის ცხოვრება“. აი ამათ შევადაროთ.

მოკამათე	ქართ. ცხოვრება	დედანი
მიღებად	მოღებად	მოღებად
პიხალინისასა	პიტალანისასა	პიტალანისასა
ქრისტე	ქრისტეს	ქრისტეს
პატრეარქსა	პატრიაქსა	პატრეაქსა
ყოველთ	ყოველი	ყოველი
ცხოვრებაჲ	ცხოვრებაჲ	ცხოვრებაჲ
შეიშუნეს	შეიშურვეს	შეიშურვეს
ანტაკრად	ანტაკარად	ანტაკრად
წილი	წილითა	წილით
სადაჲ	სადა	სადა
ღუთისა	უფლისა	ოფლისა
სომხითისა	სომხითისა	სომხითისა
კელთა	ხელსა	კელსა
მოგუებასა	მოგება	მოგუებასა
გამოვიდოდა უ-	გამოსლოთა ერისა	გამოვიდოდა
რიცხვ	ურიცხვისა	ერი ურიცხვ
მთანნი იგი	მთანნი იგი	მთანნი იგი
მრავალთა ძალი-	მრავლითა ძალი-	მრავლითა ძალი-
თა შენთა	თა შენითა	თა შენითა
საუფლის	სოფლის	სუფლის
აქუნდეს	უჩნდეს	უჩნდეს
დღეულისთგან	დღეულისთგან	დღეულისთგან

მაშასადამე, ქართლის ცხოვრებაში უფრო უკეთ ყოფილა ტექსტი აღდგენილი, მინამ მოკამათეს მიერ დაბეჭდილშია.

ეხლა პირუკულმა მაგალითები:

მოკამათე	ქართ. ცხ.	დედანი
მისცა	მისცა	მოსცა
სამკუდრო	სამკუდრო	სამკუდროჲ

უკუნისამდე იესო თაყუანისცემად დედოფალი მან ჰრქუა ქუათა ხუარასნეული იყო, სულითა უკეთურიითა მნებაჲს ვრიდო საკვრველი ჯაჰჲ	უკუნისამდე იესო თაყუანისცემად დედოფალი მან ჰრქუა ქუათა ხვარსნელი იყო, სულითა უკე- თურიითა მნებაჲს ვრიდო საკვრველი ჯაჰჲ	ოკუნისამდე იესო თაყუანისცემად დედოფალი მან მრქუა ქვათა ხუარა სნეულ- იყო სულითა უკეთურიითა მინებას ვჰრიდო სადირკუელი ჰაჰჲ
--	--	--

გკითხავთ: დედნის გადმომწერს განა დედანში-
კი ჩაუხედნია?

მოკამათე	საბინინი	დედანი
ხუარასნეული იყო, სულითა უკეთურიითა იყო სრბად, მკვირცლ მოსლოუად ხოლო ჰაბუკმან მიყო კელი სუეტსა მას და... აღა- მალლა და წა- რიდო სამო- თსესა ცათასა	ხუარაჲ სნეულ- იყო სულითა უკეთურიითა (გვ. 138) იწყო მეფემან სრბით მისლვა ხოლო ჰაბუკმან მან მიჰყო ხე- ლი სუეტსა და აღამალლა სიმადლესა ში- ნა ზე ჰაერთა	ხუარა სნეულ- იყო სულითა უკეთურიითა იწყო სრბად მკვირცლ მოსლოად. ხოლო ჰაბუკმან მან მიყო კელი სუეტსა მას ღ... აღამალ- ლა და წარი- დო სიმადლე- სა ცათასა

მოისთვლებდიან	მოისთულებ- დიან (გვ. 78).	მოისთულებ- დიან
---------------	------------------------------	--------------------

მაშასადამე, აქაც, ზოგიერთთაგან დაწუნებული, საბინინი უფრო უახლოვდება დედანს, მინამ ამ დედნის აღმადგენელი.

მოკამათე	მარიამ დედოფ. კარაანტი	დედანი.
მიღებად (4)	მოღებად (96)	მოღებად
თქუჰნისა (5)	თქუენისასა	თქუჰნისასა
მოსცეს (5)	მოსცეს (97)	მოსცეს
ქრისტს (5)	ქრისტეს (97)	ქრისტსს

ამისთანა მაგალითები ამ სამივე ვარიანტში ბევრია.

IV

ტექსტის გადმოწერის დროს დედნიდამ გამოტოვებული ან შეცვლილი სიტყვებ-ფრაზები და მერე ამ გამოტოვებულების აღგილას გაკეთებული შენიშვნები, რომ აქა და აქ ამა და ამ ვარიანტში ასრეთი სიტყვა-ფრაზა არისო, ე. ი. ისევ ის, რაც თვით დედანშივეა. -არევა ტექსტისა და სხ.

ზემოთ ვსთქვით, რომ შენიშვნებში ავტორი, ვარიანტების შემწეობით, აღნიშნავს სულ მცირე და აზრის უვნებელ განსხვავებასაცაი. ენახოთ, ესეც როგორ შეუსრულებია.

53 გვერდზე მოკამათეს დაუბეჭდია სიტყვა არ-

დანუჯი და მერე ამ სიტყვისთვის გაუკეთებია примѣ-
чаніе, რომ ქართლის ცხოვრებაში ეს სიტყვა სწე-
რია ასრეო: „არტანუჯი“. გავზინჯეთ დედანი და
იქაც აღმოჩნდა არტანუჯი და არა არდანუჯი (დედნის
გვ. 297 ბ). примѣчаніе-ბის გასაქრელებლად დედ-
ნის გარყვნა?! ღმერთო, შეგვიბრაღე.

გვ. 69 დაუბეკდია „მოუდგა“, რომელსაც ქარ-
თლის ცხოვრებით მოუდგად ასწორებს. დედანში
აგრეთვე მოუდგა სწერია (დედნის გვ. 308).

გვ. 71 დაუბეკდია „მზაკუარნი არა მიეშუნეს“
და აქ примѣчаніе გაუკეთებია, რომ ამ ადგილს
ქართლის ცხოვრებაში ასრე ვკითხულობთ: „მზაკუარ-
ნი იგი ზნაურნი არა მიეშუნეს“-ო. დედანში აგრეთვე
იგი ზნაურნი გამოტოვებული არ არის (დედნის გვ.
303 ბ).

გვ. 87 იმავე დაუბეკდია და ამავედ ასწორებს
ქართ. ცხოვრებით. დედანში აგრეთვე იმავე სწერია.

გვ. 89 ზიკიდეს უბეკდია და ჯიკიდეს-ად ასწო-
რებს. დედანში სწორედ ჯიკიდეს არის.

გვ. 113 წაჰიდეს უბეკდია და წავიდეს-ად
ასწორებს. დედანშიაც წაჰიდეს-ია.

გვ. 86 დაუბეკდია ქორონიკონი სჯა (261 წ.) და
მერე შენიშნავს, რომ ამ წელს მომხდარ ამბავს ვა-
რიანტები არ იხსენიებენო. ახლა ვიკითხოთ, ვარიან-
ტები როგორ მოიხსენიებენ, როდესაც თვით დედა-
ნი იხსენიებს არა სჯა (261). ქორონიკონსა, არამედ
სჯა (260)-სა (იხ. დედნის გვ. 14).

შენიშნ. ამ დედნის (მესხური დავითნი) ქორონიკონები სათითაოდ განხილულია დ. ბაქრაძისაგან და ციფირებით აღნიშნული იქვე დედანში მისის ლამაზი ხელით. აქაც ქორონიკონს სჟ-ს გვერდზე განსვენებულს მოუწერია 1572 წ. მართლაც ქ-ნი სჟ (260) შეადგენს სწორედ 1572 წელს, ამიტომ რომ $1312 - 260 = 1572$. საიდგანლა გამოიყვანა ჩვენმა გადმომწერმა ქ-ნი სჟა (261), ღმერთმა უწყის.

მაგრამ ეს ცოტაა. ამ ქ-ნს სჟ დედანში მიჰყვება ტექსტის ჩვეულებრივ ხელით დაწერილი ოთხი სტრიქონი და ამის შემდეგ იწყობა ის ამბავი, რომელიც მოკამათეს დაბეჭდილში მიჰყვება სიტყვებს: „ქკ-სა სჟდ...“ (გვ. 86). მაგრამ ჩვენს მოკამათეს ეს ოთხი სტრიქონი ქკ-ნის სჟ-სთვის-კი არ მიუყოლებია, არამედ ქკ-ნ სჟდ-ის ორი სტრიქონის შემდეგ მიუყოლებია. ასე რომ კაცი იბნევა და ვერ გაუგია ვერაფერი.

მაგრამ მარტო ეს არ არის პირველი მაგალითი ტექსტის არევისა. მთელი საათი უნდება კაცი იმას, თუ დედნის რომელი სტრიქონები რომელ ადგილას დაუბეჭდია ბ. აღმადგენელს. კარგი იქნებოდა აქ თვით ტექსტის რიგით მოგვეყვანა ყველა ასეთი ადგილები, მაგრამ ბევრია და შორს გასტანს. ამიტომ საზებით მაინც გუჩქნებთ მკითხველს ერთ ამ გვარ ადგილს.

ბ ქკსა სმზ (1559)

გ —————

დ ————— ქკსა სმ (1572)

ა
 ქკსა სმ მიიცვალა
 ე
 მ. 12*)
 ნაქმე
 ღმერთ-
 ზე ჰყი-
 ღია.

ამ „ღმერთზე ჰყიღია“-ს დედანში მიჰყვება ტექსტი, რომელიც იწყობა ასრე: „ეგრეთვე სახე-ლოვანისა...“ (დაბეკდ. გვ. 85, დედნისა 12).

*) ა მეორე სტრიქონი დედნის ბოლოდგან (გვ. 11)

ბ იმავე გვერდის შუა სტრიქონი

გ ბ-ს შემდეგი სტრიქონი

დ გ-ს შემდეგი

ე ა-ს შემდეგი

ვ მე 12-ე გვერდზე გადასული ნაწერი.

ყველა ეს სტრიქონები ბ. მოკამათეს დაუბეკდია თავის წიგნის მე 82-83 გვერდზედ ამ რიგად: ჯერ სტრიქონი „ა“, მერე ბ, გ, დ, ე, ვ.

ხოლო მოკამათეს მიერ დაბეჭდილში-კი სიტყვებს „ღმერთზე ჰკიდია“ მიჰყვება: „ქ. მეფისა მკნისა...“ (დაბეჭდ. გვ.-84, დედნისა 10).

მაშასადამე აღმადგენელს ზოგი აღგილები (ალაპები) გამოუტოვებია და დაუბეჭდია ჯერ ქრონიკული ცნობები და ასე ჩასულა დედნის მე 12-ე გვერდის შუამდე და მერე ისევ დაბრუნებულია მათე გვერდზე, რომ ორიოდე ალაპი ამოსწეროს და შემდეგ ისევ მე 12-ე გვერდიდამ განაგრძოს ქრონიკა ბოლომდე.

ახლა ვიკითხოთ: თუ ალაპების გამო შეშალა დედნის ტექსტის რიგი და ქრონიკულ ცნობებს გამოეკიდა, ბარემ მე 12-ე გვერდიდამ ნულარ დაბრუნდებოდა, რადგან იმის შემდეგაც სულ ქრონიკა მიჰყვება, და ბოლომდის ჩაიტანდა და მერე ბოლოს მოიყვანდა ზემოთ გამოტოვებულ ალაპებს.

ან და: თუ ქორონიკონის რიგს გამოეკიდა, ბარემ ამ ქორონიკონებს ნუ აურევდა და „მესხურ დავითნის ქრონიკის“ მწერალს სასაცილო მდგომარეობაში ნუ ჩააყენებდა: ჯერ პატრონს მზეკაბუკს ნუ მოაკვლევინებდა სჟ წელსა (1572) და ამის შემდეგ ბატონის არჩილის ვაჟს ჰერეკლეს ნუ დააბადინებდა ქორონიკონსა სმზ (1559 წელი) და მერე ისევ ნუ გადაასკუბებდა იმავე ქორონიკონს სჟ-ზედ და ნუ აშობინებდა ბატონის ვახტანგის ვაჟს ბაგრატს (იხ. მოკამათეს დაბეჭდილი „სამი ისტ. ხრონ“ გვ. 82 83).

კიდევ ერთი სიტყვა. „მესხური დავითნის ქრონ-

კის“ არშეიბზე სწერია: „საბა“ (გვ. 9), „ზაქარია“ (გვ. 14).

ჩვენს აღმადგენელს ეს „საბა“, რომელიც, ჩემის აზრით, ზაქარიასთან ერთად, არის ამ ქრონიკისა და თვით დავითნის მწერალი, შიგ ტექსტში მოუქცევია და „პატრონის იანქოს“ ამბავი საბასთვის მიუწერია.

ქრონიკის მე 9 გვერდზე თხრობა იწყობა სიტყვით „დაიბადა“ („დ“ ასომთავრულია ყველგან):

დაიბადა თამარ აწყვერს აპრილსა იმ...

დაიბადა აწყვერს პატრონი იანქო თთვესა აპრილსა კთ...

დაიბადა ბასილი და ბექაი...

მეორე სტრიქონის დასაწყისის პირდაპირ არშეიბზე წარწერილია „საბა“ და ამიტომ აღმადგენელს ეს მეორე სტრიქონი ასრე დაუბეჭდია: „საბა დაიბადა აწყვერს, პატრონი იანქო თთვესა აპრილსა კთ...“ თუ აქ საბას დაბადებაზე ყოფილიყო ლაპარაკი, მაშინ მეორე წინადადებას ცალკე შესმენილი უნდა ჰქონოდა. „პატრონი იანქო თთვესა აპრილსა კთ, დღესა ხუთშაბათსა, დღისით, ჟამსა მეექვსესა, ზ მთუარისასა, ქკ-სა სნა“. აქ უნებურად იბადება კითხვა: ამ ქრონიკონსა, ამ დღესა მთუარისასა, ამ ჟამსა დღისასა, ამ რიცხვსა თთვისასა პატრონს იანქოს რა მოუვიდა, რა დაემართა? რასაკვირველია დაიბადა. ამ დროს საბა აღბად ზორბა ვაჟკაცი იყო და ამ იანქოს დაბადებისა და სხვა ამბებს სწერდა.

სანიმუშოდ იმისა, თუ როგორ უღუაწნია მოკამათეს აქვე მოვიყვან ერთ ადგილს მისის დაბეჭდილისას. ავიღოთ თუნდ 87 გვერდი, საცა 10 სტრიქონი ტექსტია და დანარჩენი примѣчаніе-ბი.

„შასთამაზ (შაჰთამაზ) *)... ჰაიდარ-მირძას (მირზას)... ბატონობაჲ (ბატონობა) მოინდომეს. ჯარბაზმა (ჯარგაზმა)...**) ოიმახი (ოიმატი) ***) იყო... მიუკდეს (მოუხდენ), ჰაიდარ-მირძა (მირზა) ****)... ისმაილ-მირძას (მირზას)...*****) და იმავე (ამავე) ქ-სა და იმავე (ამავე) *****) მაისსა და სხ.

ბატონებო, ეს ხუმრობაა, თუ რა არის? მარტო შვიდ სტრიქონში (სამი ისტ. ხრონიკის გვ. 87) ამდენი წარღვნაა. ვისთვის და რისთვის „უღუაწნია“ ჩვენს მოკამათეს: თავის თავის სასიამოვნოდ, ჩვენ-

*) ფრჩხილებში მოგვყავს მოკამათეს დაბეჭდილი *примѣчаніе*-ბი. ზევით ვნახეთ, რომ მოკამათეს „შათამაზის“ მაგიერ შეცთომით დაებეჭდა „შაზთამაზ“ და ახლა შასთამაზისა და შაჰთამაზის განსხვავებას ალუნიშნავს სხვას.

**) ეს მოკამათეს მიერ ჯარგაზად გასწორებული სიტყვა დედანშიაც ჯარგაზად სწერია (იხ. გვ. 14)

***) აქ საჭირო იყო ბ. რედაქტორს აეხსნა, თუ რომელი ამათგან მართალია. მაგრამ ამისთანა ცნობებს ბ. მოკამათის წიგნებში ვერ ჰპოებთ. დედანშიაც ოიმახი-ა.

****) დედანში სწერია აიდარ-მირძა (გვ. 14).

*****) დედანშია ისმაილ-მირზას, (გვ. 14)

*****) დედანში აგრეთვე ორთავე შემთხვევაში სწერია „ამავე“ (გვ. 14).

თვის თავბრუ დასასხმელად თავის მეცნიერებით, ტექსტის აღსადგენად, თუ მის დასაბნელებლად?

V

გრძელი წინასიტყვაობა.—„მხასვით შემოსილი“ ეკლესია და ენის ნიმუშები.—რეიზა-მიზაები.—ეს დავითი „აქვს“ სახეში.—სუმბატის ისტორიას ბა-დალი არა „ყავს“.—სხვა-და-სხვა წმ. ნინო.—და სხ.

ჩვენს მოკამათეს, ეტყობა, ისიც სწყენია, რომ მის წინასიტყვაობას „დაუსრულებელი“ ვუწოდეთ. განვმარტოთ ეს სიტყვაც, თუ ტყუილია.

„სამი ისტორიული ხრონიკისა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრების“ წინასიტყვაობანი სულ 208 რომაულ ნიშნებით აღნიშნული პაგინაციაა, ე. ი. გვერდი.

ამ უშველებელს სივრცეზე ან ახალი ტექსტი უკვე ცნობილთან შედარებულია პარალელური ადგილების ჩვენებით, ან განმარტებულია რომელიმე ძველი სიტყვა, ან გაუგებარი ადგილები ახსნილია, ან მოკლედ და, შედარებით უკვე ცნობილ ვარიანტებთან, მოთხრობილია მთელი შინაარსი ახლად აღმოჩენილი ქრონიკისა? თქვენ არ მომიკვდეთ. ყველა ამის მაგიერ ტექსტის აღმადგენელი ალგიწერთ „შატბერდის კრებული“ წერილების დასაწყისსა და ბოლოს (ესა და ეს წერილი ასე იწყობა და ასე თავდება), ალგიწერთ იტრიის ეკლესიის სიგრძე-სიგანე-სიმაღლეს, მოგითხრობთ თავის „გასულ ზაფხულის“

მოგზაურობას სურამის არემარეში, და იქ მხასვით (!!) შემოსილ ტაძრის „ვერშოკით“ გაზომილ სიმაღლეს გიჩვენებთ, არ დაივიწყებს იმასაც, თუ ავალოვმა (გიორგი მეფის ელჩთაგანია, გარსევან ქავჭავაძის ამხანაგი) როგორ იმოგზაურა იერუსალიმს, ამის შემდეგ გაიშობოთ ომან მდივანბეგის მოთხრობას შესახებ ერეკლე მეფის ერევანზე გალაშქრებისა და დაგიმტკიცებთ, რომ „ომანი ნამეტარს (!) აზვიადებს ფაქტებს“, შემდეგ დაწვრილებით აგიხსნით, თუ „ზასტავკებიან“ ხელნაწერებსა და ხატ-ჯვრებს რა გვარი წარწერები აქვთ, რამდენი ვერშოკ-სანტიმეტრისანი არიან, ყოველ პაგინაციაზე ხელნაწერისა რამდენი სტრიქონია დატეული, ტექსტი შავი მელნით არის დაწერილი, თუ წითელით, ლუკას სახარების დასაწყისსა და ბოლო „სტიხთაც“ არ დაივიწყებს, აგრეთვე მოგიყვანთ ანუკა ბატონიშვილის ქორწილის ამბავს ზედმიწევნით, მერმე აგიხსნით შატბერდის, პარხალის ზე ხანძოეთის ტაძრებს გ. ყაზბეგისა ზე დ. ბაქრაძეს წიგნებიდან ზე წარმოგიდგენთ მთელ ტრაქტატსაც თვის მიერ უმართლოდ ამოწერილ ქრონიკისას კრ (5100) მაგიერად ქვ-სი (5500) ზე აქვე ცოტა არ იყოს გაჰყიდავს ძველ მწერალს ამ გვარ შეუფერებელ ქორონიკონის ჩვენებისათვის, შემოგფიცავთ იმასაც, რომ მართლწერა დედნისავე დავიცევით, რადგან „საქიროთ მიგვაჩიოთ (!) მისთვის, რომ ისტორიულ მნიშვნელობასთან ფილოლოგიური მნიშვნელობაც არ დაგვეკარგა ამ საყურადღებო წყაროსი“ (გვ. 85), და სიტყვებით: „დავ-

ამტკიცე“, „აღუადგინე თვით წაშლილი ადგილები“, „მე გავარჩიე“, „მე გამოვიცან“-ით გააქრელებს ალასა და ულაგოს... და ასრე და ამ სახით ხივხივით მიგიყვანთ წინასიტყვაობათა ბოლო 208 გვერდამდე.

ამდენ არეულ-ღარეულ მასალაში შეიძლება ზოგირამ მაინც მართლა დაემტკიცებინოს, მაგრამ ეს დამტკიცებულიც მრავალფეროვან, ერთმანერთის მიუდგომელ-მიუკარებელ საგანთა სიმძიმეს დაუჩრდილავს და დაუფარია. მეწინასიტყვავე ერთხელ მაინც არ დაფიქრდება და არ შეეკითხება თავის თავს: არა, შენ კარგო ჩემო თავო, ამდენსა რომ ვწერ, მერე რაო? ეს ჩემი მოგზაურობის ამბავი, ან ანუკა ბატონიშვილის გათხოვების ისტორია, ან ერეკლე მეფის გალაშქრების თხრობა, ან იტრიის ეკკლესიის აღწერა ზ სხ.—ყველა ეს შეიძლება მშვენიერი მასალა იყოს, მაგრამ მე IX-X საუკუნის ქრონიკას რომ არ ეკერებო? ეს ჩემი წიგნები პლიუშკინის საღარო ხომ არ არის, ამდენი ნაქრებითა ზ კარკატნებით რომ ვამსებო?

აი ამიტომაც, ამ ძნელად მოსანელეებელ წინასიტყვაობას „დაუსრულებელი“ ვუწოდეთ.

ეს წინასიტყვაობა, სწორე გითხრათ, ჩვენ არ მოგვეწონა ენის მხრივაც.

მაგალითები:

ეკკლესია ოთხკუთხედია, სიგძე აქვს 27 ადლი, განი (განი თუ სიგანე) 19 ადლი და 6 ვერშოკი (თუ გოჯი?)... კედლები მხასვით (თუ ხავსით) ყოფილა შემოსილი (ლამაზადაც შეიმოსებოდა).

„მაშინ“ (თუ მაშინ). „კარნიზებსაც“ (ქართულად როგორღაა). „გამეფთა“ (თუ გამეფდა). „კიდენებზე ვერცხლის არშია აქვს“ (ეს კიდენებზე რა სიტყვაა). „მშვენიერ ნახელავ ზასტავკებს“ (ნახელავი და ზასტავკები); „ეს დავითი აქვს სახეში ჩვენ სახარების წერილსაც, გვ. 54 (აქვს თუ ჰყავს). „მანდა მაინც“ (მაინც მანდა თუ აქა. მაინცა და მაინც, ასრე იხმარება ქართულად). „როგორ მოქცეულა ზემო ქალაში ეს სახარება“ (ალბად ჰკვიანად იქცეოდა). „მეტიკებს შით“ გვ. 77 (არ გვესმის, გადმოთარგმნეთ ქართულად). „ნანდვილ“ (ასრე იწერებოდა მეათე საუკუნეში და ეხლა სწერენ ნანდვილ). „მომხთარს“ (მომხდარს). „აღმოჩთეს“ (აღმოჩნდეს). „ამაების ასაწერათ ავტორს უსარგებლებია იმ თქმულებანით სხვა-და-სხვა წინოს (წინო ერთი ვიციოთ და არა სხვა-და-სხვა) თანამედროვე პირთა, რომელნიც“ (უსარგებლებია ფული, ჰკუა, ხოლო უსარგებლნია წიგნით, ჰკუით, თქმულებანით). „სუმბატის ისტორიას ბადალი არა ყავს ძველ ხრონიკებში“ გვ. 109 (ქართულად ამ გვარ შემთხვევაში იტყვიან აქვს. ხოლო ყავს, რომელიც ცოტა ნაკლებ ყვავსა-ა ჰგავს, სხვა ადგილას ითქმის „ჰყავს“-ად). „შთამომავლობიზა დაუკავშირებია“ გვ. 109. (ეს ბიზა თუ ზა რა არის? გადმოთარგმნეთ ქართულად). „რეთიც უფრო (ქართულად სთქვით). „თავდაპირველი ტექსტიზა“ (გვ. 112). „ცხოვრებიზა მიუმატებია“ (გვ. 113). „ბოდიშს ვიხთით“ (ვიხდით). „აღმოჩთა“ (აღმოჩნდა).

„ყველა წინოს ცხოვრებაში“ (წინოს ყველა ცხოვრებაში).

ესეც გვეყოფა ხილად. ყველა მსასკებს, სამჭად-გებაებს და რეიზა-მიზაებს ქვემოთ ჩამოვსთვლით. ხოლო აქ შევნიშნავთ, რომ ჩამოთვლილი სიტყვები კორექტურული შეცდომა არ არის, რადგან უმეტესი მათგან ყოველგან ისრე იხმარება მოკამათესაგან, როგორც აქ აღნიშნულია.

VI

ცუდი მდივანი და კარგი საქმე.—მკითხველ ო, არ აურიო დიდის ღუაწლით დამიწყვიეს.—მაგალითები, რომ აზრითაც-კი შეიძლებოდა ტექსტის ზოგიერთი ადგილების აღდგენა.—არც ამერიკაა და არც ოზურგეთი.—აღიღო გრდემლი კელსა თვსსა და შემუსრნა სამნი ფიქალნი, სამად შეკრულნი.—ფიცი მწამს და ბოლო მაკვირვებს.—თავის როლიდამ გამოსლვა და ბაგრატიონის როლში ჩადგომა.—*Mania grandiosissima.*

აქ უკანასკნელი წერტილი უნდა დაგვესვა და თავისუფლად ამოგვესუნთქა ამდენ ვაი-ვაგლახის შემდეგ. მაგრამ ერთმა გარემოებამ კიდევ ხელი შეგვიშალა.

მოკამათე მიბრძანებს, რომ როგორ გაბედო და წერა-კითხვის საზოგადოების გამოცემა დაიწუნეო. ამით ხომ ამ საზოგადოებას დიდი ზარალი მოუვაო,

რადგან ჩემის რედაქტორობით ნალეაწი და მის მიერ გამოცემული წიგნები აღარ გაიყიდებოდა და მით ზარალი მოუვა ამ საზოგადოებასაო. საცა შენი მოვალეობა იყო, რომ გეზრუნა ამ საზოგადოების სახსართა გაძრიელებისათვის, იქ შენვე ხელს უტარავო. ამის მორალური ანუ ზნეობრივი მხარე: მაშასადამე, ჯანაშვილი მკვნიბელი მდივანია წერა-კითხვის საზოგადოებისა და განშორებულ უნდა იქმნას, რაც შეიძლება მალე.

თქვენ უთქმელადაც, ბატონო, იმ საღმთო მოვალეობას, რომელსაც ჰქვია მდივნობა წერა-კითხვის საზოგადოებისა, სხვა-და-სხვა მიზეზებისა გამო, მე ბოდიშის მოხდით (თუ, რასაკვირველია, ბოდიშის მოხდა საჭირო იქნება) თავი უნდა დავანებო მალე დროში. როგორც ამ ექვსს თთვეში დავრწმუნდი, ჩემი ძალ-ღონე ძრიელ მცირე ყოფილა ამ საქმის გასაძლოლად.

რაც შეეხება იმ მხარეს კითხვისას, რომ წიგნების დაწუნებით წერა-კითხვას შეუმცირდება შემოსავალიო, ეს-კი მეტის მეტია. წერა-კითხვის საზოგადოების სახელს მე გარყენილად და არეულ-დარეულად გამოცემულ წიგნებს ვერ შევუკავშირებ. თუ იტყვიო, სწორედ ჩემი მოვალეობა იყო, როგორც ამ საზოგადოების მდივნისა, დროზედ მეთქვა ის, რის დაგვიანებასაც შეეძლო ერთ წუთსა და ერთ მეყს მაინც მცირეოდენი უსიამოვნება დაებადა ამ საზოგადოების თავმდგომთა შორის. წერა-კით-

ხვას იმიტომ „წერა-კითხვა“ ჰქვიან, რომ მხოლოდ წერა-კითხვა გაავრცელოს საქართველოში და არა „მხასვით შემოსილი“ წაგნები. ესაო და წერა-კითხვა ორ კაპიკსა, თუ ორ მანათს იზარალებსო, როგორ ვსთქვა, რომ შავი თეთრიაო, უმეცრული მეცნიერულიზო, დაუდევრობა გულდადებააო, ყორანი ბუღბულიაო. რაგინდ დიდად ვაფასებდე ვისმე, რაგინდ დიდი პატივი მქონდეს წერა-კითხვის საზოგადოებისა, მაინც კემმარიტებას მე ვერ დავხლანქავ. გრეხნი და გრაგნილნი ყოველ შემთხვევასა და გარემოებაში ლარად და ლიანდაგად ვერ მეჩვენება. გრეხთა და გრაგნილთ ერთ წამსაც ვერ მივმართავ, რომ გაჭირებიდამ გამოვიდე. ცუდად აღსრულებული საქმის სახელი მუდამ ცუდია. ცუდს საქმეს კარგი არ ეთქმის. ცუდი ბევრიც რომ ავრცელო, ისევ ბევრ ცუდს გაავრცელებ. ცუდის გავრცელებით აღებული სასყიდელი, ისევ ცუდია. ცუდის გასწორება ჩვენ ვალად ვიდეთ. გვეუბნებიან, ეგ აზარალებს ამა-და-ამ საზოგადოებასაო. შეიძლება აზარალოს ერთს, ხოლო ასარგებლებს ათასს. ეს რატომ არ გესმისთ. ისინი, როემლთაც აქვთ თქვენი წიგნები, ახლა მაინც მოციქულების მაგიერ მეტოქელებს არ წაიკითხავენ, ან სიმალლის მაგიერ სამოთხეს, ან პირველის მაგიერ პირიკვას, ან იძულების მაგიერ უძღურებას, დებულის მაგიერ დიდებულს, 5500 მაგიერ 5100. რომელი ჩამოგითვალათ. ამას გარდა, არც იმ საზოგადოებას, რომელსაც უთითებთ, მოუვა ზარა-

ლი, რადგან გარყვნილი წიგნების მაგიერ გასწორებული ბულები გაეყიდება და, მაშასადამე, როგორც მისი წესდება მოითხოვს, მარტო კეშმარიტი ცნობები გავრცელდება მისის წმინდა სახელით. ეს სიწმინდავე ხომ მისი საღმთო მოვალეობაა.

დღეს რომ საზოგადოების სარგებლობისათვის თავს იდებთ, მაშ სად იყავით მაშინ, როდესაც „სამი ისტორიული ხრონიკის“ ყდას აწერდით: „გადაბეჭდვა და გადათარგმნა აკრძალულია“. რომელი კანონის ძალით აღკრძალულია? ვინ მოგცათ ნება მე IX-X საუკუნის ძეგლის აღკრძალვისა! იოანე ბერაჟს მარტო თქვენთვის ხომ არ უშრომნია, რომ ჰირეკლის მაგიერ ჰიზიტკა თუ ტირაცუა დასწეროთ და მერე ბრძანოთ „აღკრძალულია“. ტირაცუა თუ პირიცუა დავწერე და არა გქონდეთ ნება „პირველი“ წაიკითხოთო. მრავალი სტრიქონები გამოვტოვე და არამცა და არამც ეს გამოტოვებულები აღარ ჩაუმატოთ ჩემ აღდგენილ წიგნებშიო. აღკრძალვა ძრიელ ჰყვარებია ჩვენს მოკამათეს. წერა-კითხვის ბიბლიოტეკაში ერთი წიგნია (№ 427), რომლის სათაურს აწერია მოკამათეს ხელითა და ხელმოწერით: „მკითხველო, არ აურიო, დიდის ღვაწლით დამიწყვიეს (სახელი და გვარი)“. რა უღვაწნია? მდივნის მთვარელიშვილის ხელით მოწერილი „ისტორიული წერილები“-სთვის ციფირებით პაგინაციები აღუნიშნავს! მაგრამ, მაღლობა ღმერთს, რომ მოკამათეს აღუკრძალავს მაინც ქრონიკების გამოცემა. ამისთვის, პირიქით, მაღლობა

ბელნიც უნდა ვიყვნეთ, რადგან უამისოდ ვაჟ თუ მოკამათეს ხვეწნა „მკითხველნო, ნუ აურევთ, დიდის ღვაწლით დამიწყვიესო“ არ შაგვესმინა, აგველო კალამი და სიტყვა სიტყვით გადაგვეთარგმნა მოკამათეს ნალუაწი ზე აღდგენილი ტექსტი. ან იქნება ჩვენს რომელიმე პროფესორს ან მსწავლულს, მაგ. მორფილს, რომელსაც მოკამათემ დიდის ზეიმით წარუგზავნა თვისი ნალუაწი ზე დაწყობილი, ან სხვას ვისმე, სიტყვა სიტყვით გადაელო უცხო ენაზე ზე ამ გადაღებულში, მაგალითებრ, შემდეგი ფრაზებიც მოექცია:

- 1) ვითარ ჰინდოვის თუ
- 2) ესე შეიშუნეს
- 3) გარდავიდეს ქრისტეს მოსლვადმდე წელნი
კრ (5100)
- 4) ხუარასნეული იყო, სულითა უკეთურითა
- 5) იყო სრბად
- 6) შეეკმენით ჩვენ ჯვარი მღდელთა მათ
- 7) ვითარცა იგი მეტოქელთა (მტკლთა) წმინდათა უფლისა თანა ისადილეს კიდესა ტბისა მის ტიბერიისასა
- 8) წმ. ნინოჲ პირიცუა
- 9) ფსალმუნნი რომელნი დაწერნა კალამმან ღვთისამან, და სულისა მიერ წმიდისა
- 10) ტანსა ეცუა ჯაჰვ ოქროასა
- 11) დაბარდნა
და სხ.

გადამთარგმნელი ბოლოს რომ მივიდოდა, უნე-

ბლიედ დაეკითხებოდა თავის თავს: რა ღირსებისაა ეს მასალა? და პასუხს თვითონვე იტყოდა: ხშირად უმეცრულიაო.

აბა რაღა ჩიჩინი უნდაო, რომ „ჰინდოვის“-ი უმეცრისაგან გარყვნილი სიტყვააო. ქართლის ცხოვრებასა და სხვა ვარიანტებში ამ სიტყვის მაგიერ სწერია „უცხო“, მაშასადამეო, რაგინდარა კაციცკი მიხვდებოდა, რომ მეთაე საუკუნის მწერალს ამ ჰინდოვისით ალბად ეს უცხოობა უნდოდა აღენიშნა წმ. ნინოსიო და ალბად აქ ჰინდოვისის მაგიერ დედანში ეწერა „ჰინდოეთს თუ“-ო (მართლა დედანში ასეა).

ან ეს შეიშენეს რა არისო? აქ ქართლის ცხოვრებაში შეიშურვეს სწერიაო და ამიტომაც შეიშურვესი შეიშუნესად გაურყვნია ვილაც ბერაჲსაო. (ძველი დროის ბერაისაც შეიშურვეს-ი აქვს).

ან საიდან გადმოწერა ბერაჲმა დასაბამიდგან ქრისტეს მოსლვადმდე წელნი კრ? ალბად რ-ს მაგიერ იყო ფ-ო და ბერაჲმა თვისის ბერობის გამო ეს ვერ გაარჩია და რ-დ გამოიყვანაო. *)

ან ეს „ხვარასნეული იყო, სულითა უკეთური-თა“ რა არისო? საბინის დაუბეჟდია „ხუარაჲ სნეუ-

*) ეხლა-კი მესმის, თუ არისტო ქუთათელაძე, ამ სამი-ოდე თთვის წინად, რად ემდუროდა ბერაის და რად ბრძანებდა, რომ ახალ ნაპოვნ ქრონიკაში ქორონიკონები მსოფლიოდ ცნობილ ქორონიკონებს არ ეთანხმებოდა.

ლიყო სულითა უკეთურითა“ და ეს მართალიუნდა იყო.

ან „იყო სრბად“ ვისი გასაგები წინადადებააო. „იწყო სრბად“ თუ იყო დედანშიო.

ან სად და რომელ სახარებაში ამოიკითხა ბერაჲმა, რომ მეტოქელთა (მტკლთა) ქრისტესთან ისადილესო. ჩვენ მოციქულებისა და ქრისტეს სადილობა ერთად „კიდესა ტბისა მის ტიბერიასასა“ ვიცით და მეტოქელებისა-კი არსად შეგვხვედრილა. აქაც, რადგან ხუცური ტ და ც ჰგვანან ერთმანერთს, ამიტომ, ალბად, ბერაჲმა ვერ გაარჩია ეს ასოები და მოციქულების მაგიერ მეტოქელები გამოატყვრინაო.

ეს საწნესეფათასა რომელ ქართულ ლექსიკონში სწერიაო. დავითის ფსალმუნებს აწერია საწნეხელთასა და დედანშიაც ასრე იქნებაო. ამას ყოველი კაცი, თუნდაც დედანში სიტყვა ცოტათი წაბღალული ყოფილიყო, მაინც მიხვდებოდაო.

ან ტანს ჯაჰვი როგორ ეცმევა კაცსაო, აქალბად სხვა სიტყვა ეწერებოდაო. ნეტავი თუ ჯაჰვის მაგიერ ჰაჰვ წერებულებოდა, რადგან ჰაჰვი შეიძლება კაცს ეცვასო და ჯაჰვი-კი ზედ ეკიდოსო. *)

ან ეს ერუხნელი ნეტავი რომელი ეპისკოპოსი

*) მართლაც ბერაჲ ჰაჰვსა სწერს. ეს სიტყვა ღლესაც იხმარება საქართველოს სხვა-და-სხვა კუთხეში და აღნიშნავს ჩაჩს, პერანგის მსგავს ჩასაცმელს. ქართლის ცხოვრებაში სწერია ჯაჰვი და ჩვენს აღმადგენელსაც იქიდგან პირდაპირ გადმოუწერია უმეტ-ნაკლოდ.

იყო. ერუშეთი დიად განთქმული ადგილი იყო საქართველოში და დღესაც ეს ერუშეთი მესხეთში ბაღმატ-კი იცისო. აქაც ალბად გადამწერს ასოები შ და ბ შეურევნია და ერუშნელი ერუშნელად გამოუყვანიაო.

ან დაიბარდნა რა არისო? დაბარდნას თოვლის შესახებ იტყვიან და დაიბლარდნას ტანისამოსის ჩამოცმასა და მასში შეხვევასაო.

ან ზეს როგორი აზრია „ფსალმუნნი დასწერნა კალამმან ლუთისამან, ზეს სულისა მიერ წმიდისა“... აქ მძიმე ნეტავი რად დაუსვია ბერაჲს? ეს წინადადება როგორღაც ღვთის-მეტყველების სახელმძღვანელოს, თითქმის ყოველ გვერდზე, მოხსენებულ წინადადებასა ჰგავს. ამ წინადადებაში მეფე დავითი, ფსალმუნთა მწერალი, იხსენიება კალამად ლუთისად, სულისა მიერ წმიდისა მწერლად. იქნება ეს ბერაჲმა არ იცოდა, იუცხოვა და იფიქრა: ამოტელა კალამი როგორ იქმნებაო! დავითის სისქე-სიმაღლე კალამი ვის გაუგონიაო! არა, ბერაჲს, იმისთანა განათლებულ მწერალს, ამას ვერ შეეწამებთო. აქ ალბად საწყალ ბერაჲს, სიბერის გამო, ასოები შეეშალა და ქარაგმის ღთ-ს მაგიერ დასწერა კავშირი „და“ და ამის გამო წინადადება: „დასწერნა კალამმან ლუთისამან დავით სულის მიერ წმიდისა“, მთლათ აირია და ისეთი სახე მიიღო, რომ სრულიად გაირყვნაო.

დიად, ვისაც სუნიც-კი მისდენია ღვთის-მეტყველებისა და საეკლესიო ისტორიისა, იგი ამისთან-

ნა სიტყვებს, თუნდაც ვსთქვათ, ცოტათი წაბლალუ-
ლიყო, მარტო აწიროთაჲ აღადგენდა. მაგრამ ეს სიტ-
ყვები ხომ, როგორც უკვე შევნიშნე, ასოების თა-
ვისა, წელისა და ფეხის მოუტეხელად სწერია დე-
დანში, ცხადად და ნათლად. აქ იმდენად აზრი არ
იყო საჭირო მართლ-წერის დასაცავად, რამდენა-
დაც თვალები და გულმოდგინება.

საწყალი ბერაჲ! რა იცოდა, რომ სხვის მიზე-
ზით ამდენს უსაყვედურებდნენ და ასეთ ცეცხლში
ჩავარდებოდა. საცოდავი ვერც მისმა ვედრებამ დაი-
ფარა საყვედურისაგან. „გვედრები ყოველთა, ვინცა
იმსახურებდეთ წმინდასა ამას წიგნსა, რომელი დაე-
წერე და ამისთჳს არა დავფარე სწრაფაჲ სულისა ჩე-
მისაჲ მიზეზითა ნაკლულეფანებისაჲთა და შეუდგე
კეთილსა გულსმოდგინებასა მე, ცოდვილი და უნარ-
ჩევესი ყოველთა მეწესეთაჲ, შემინდოთ, თუ რაჲმე
დამეკლოს, ან უსწოროდ დამეწეროს“. წმინდა ბერი,
თუ სცოდნოდა, რომ მის სათაყვანებელ მოციქუ-
ლებს მეტოქელებად, წინასწარმეტყველ დავითს ზ-დ,
სიმაღლეს სამოთხედ გაურყვნიდნენ, აგრეთვე სხვა სი-
ტყვებს შესცვლიდნენ, ან მთელს პერიოდებს გამოა-
კლებდნენ მის დაწერილს, — კალამსაც-კი ხელში არ
აიღებდა, რომ ცოდვის მიზეზად არ გამხდარიყო.
საფლავში ბერაჲს ძვალნიც-კი, თუ მათი ნატამალი
აქამომდე დაშთენილა, ალბად ირყევიან და ღმერთს
შეჰღალადებენ ამ ბაბილონისებურ ენათა შერევნით
დამძიმებისაგამო.

კიდევ ვიკითხოთ, სადღაა საფილოლოგია, თუ სალინგვისტო მიზნით დედნის მართლ-წერის სასტიკად და უსასტიკესად აღსრულებული „წაშლილიც-კი აღვადგინე არა თუ წაუშლელიო“?

წაბლალული და წაშლილი რა თქმაა, როგორც ზევით დავინახეთ და ქვემოთც ვიხილავთ, წაუშლელი-წაუბლალავეებიც მრავალი-აღმოჩნდა გარყვნილი და დამახინჯებული ან სრულიად გამოტოვებული; და კვლავ რაოდენი არ მოვიხსენიეთ ამ წერილში, ეგეთნი „არიან სხუანიცა მრავალ, რომელი ჰქმნა მოკამათებან, რომელნი თუმცა დაიწერებოდეს თითოეულად, არცაღა ვგონებ, ვითარცა უსტარმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები“.

დასკვნა. აქ საჭირო იყო კვლავ თვალი გადაგვევლო ყველა ზემოთ თქმულისათვის, მაგრამ საგანი ნათლად გამოირკვა. თქმულიც საკმაოა იმ აზრის მისახვედრად, რომ ძვირფასი ძეგლი მე IX-X საუკუნისა არა თუ ძვირფასად აღუბეჭდიათ, არამედ ხახვის ნაფცქვენის საღიარლად გაუხდიათ. და ამის ოსტატი,-ერთი დამავალეთ და ხელახლა წაიკითხეთ მისი წერილი ივერიაში (№ 139)-როგორის გამბედაობითა, რიხითა ზე რისხვით იწერება ამ წედილს! როგორის ორმუზდისა გინა ბოლღიხანისებურ სიმაღლით გადმოიხედება სამყაროსკენ ზე აქ არც-კი ნებულობს, რომ თვალი მაინც მოჰკრას და სადმე კუნკულში შეამჩნიოს ჩვენისთანა ქია-ლუა! როგორ ეკა-

დრება იმისთანა კაცის დანახვა, რომელიც, თურმე, ქინძის თავის ოდენა საგნებს იალბუზის ტოლად აზვიადებს! აი მაგალითებრო, იმ თვალუწვდენელ სიმაღლიდგან იგი გასძახის თავის მკითხველებს (იხ. ივერია № 139), ამ წინაზედ ვილამაც „წერა-კითხ. საზოგადოებას“ წარმოუდგინა საფლავიდგან ამოღებული ნაგლეჯი ვახტანგის მიერ დაბეჭდილის წიგნისა და ერთს ფურცელზე ვახტანგის სურათი იყო გამოხატული. ჯანაშვილმა აღწერა ეს სურათი ივერიაში და ისეთ აღმოჩენად ჩასთვალა, რომ გეგონებოდაო, ამერიკა ახლად აღმოუჩენიათო, მაშინ როდესაც არა თუ ასეთს ნაგლეჯებს, არამედ მთელს წიგნებსაც ვახტანგის სურათით არა ერთობით და არა ათობით ზოულწევია ჩვენამდეო“. წყალ წაღებული, ხავსს ეკიდებოდაო, სწორედ ასრე მოსდის ჩვენს, ზე-ჰაერთა შინა გამეფებულს, ხელმწიფეს. ივერიის იმ №-ში (106), რომლის შესახებ გვიკიჟინებს მოკამათე, საფლავში ნაპოვნ ქაღალდების შესახებ დავბეჭდეთ: „სულ 6 ფურცელია, მათ შორის ორი ვახტანგ მე VI-ს მიერ დაბეჭდილი სახარებისა და 4 ჟამნ-ტიბიკონებისა (ხელნაწერი). მათ შორის უფრო საყურადღებოა ორი პირველი ფურცელი. ერთზედ ჰხატია მეფე (შემდეგ მოგვყავს აღწერა ამ მეფის სურათისა და ასო მთავრულით დაწერილ წარწერის შინაარსი) და მეორე გვერდზედ ვკითხულობთ: დაიბეჭდა ქ. ტფილისისასა: ხელითა მესტამბე სტეფანეშვილსა ონგროვლახელისა. ქ-ნსა ქეს აქეთ 1710“. ეს არის და

ეს ჩვენი ნათქვამი. არც მეტი და არც ნაკლები. აბა აქ სად არის ან ამერიკა, ან ოზურგეთი! სიმართლე ძალიან სძულებია მოკამათეს.

მაგრამ ეს რაა! ჩვენი ხელმწიფე იმასაც-კი ვე-
-ლარა ჰხედავს, რაც მას თავისივე პირით წარუწერია
შესანიშნავს სამს ფიქალზედ (№ 17, № 18 და
№ 19).

ფიქალი № 17: აზრი გამგეობის წევრის (სახე-
ლი და გვარი), რომ გამგეობამ გადასდოს თვეში 15-
მანათი მწერლისათვის, რომელიც საჭიროა სამეცნიერო.
კატალოგის გადასაწერად.

ფიქალი № 18: აზრი გამგეობის წევრის (სახელი
და გვარი), რომ გამგეობამ მისცეს მას მწერალი სამე-
ცნიერო კატალოგის შესადგენად.

ფიქალი № 19: (აწერია იგივე, რაც № 18-ს)..

ეს „სამი ფიქალი, სამად შეკრული, ვერც მე-
ფე გახსნის ვერც მისი ჯარი“ ჩვენს მოკამათეს.
მძლავრად გაუხსნია და შეუმუსრავს სრულიად. ივე-
რიის № 134-ში ამათ შესახებ იგი სწერს: „კატა-
ლოგს, რომლის შედგენა მე მომანდეს, სამეცნიერო.
უწოდეს. ჩვენში კარგა მოგეხსენებათ, სახელი დიდი.
პიტი“. (№ 134).

აკი მოგახსენეთ, თავისივე წარწერასაც ველა-
რა ჰხედავსო. თუ მარტო სხვებმა „უწოდეს სამეც-
ნიერო“ და ამ სხვებმა გაზვიადებული სახელი დას-
დეს ამ შესანიშნავს კატალოგს, მაშ რატომ ხსენე-
ბულს ქვებზედ ეს ვილაც სხვები არ იხსენიებიან და

იგინი არ ითხოვენ, რომ მიეცეთ მათ მწერალი, ე. ი. ПИСЕЦЬ-ი სამეცნიერო კატალოგის შესადგენად?

განა თუ ამაზედ უთქვამთ: „ფიცი მწამს და ბოლო მაკვირებსო“. გაზვიადებაც, თუ გნებავთ, ეს არის, რომ გუშინდელი ვალლაჰი-ბილაით გამეცნიერებული კატალოგი, დღეს უხარისხო კატალოგად დასახო და შენ ხელთ მყოფი საქმე და შენ მიერ მისთვის მინიჭებული ხარისხი, როცა საქირო იქნება, ახლა „სხვებს“ მიანიჭებინო და თანაც ბრალი დასდო ამ სხვებს და უკიჟინო, „სახელი დიდი იციან და აზვიადებენო“.

ჩვენი შურიანობის დასამტკიცებელ ერთ უმთავრეს წვლილად მოკამათე აი ამ სამეცნიერო, უკაცრავად, სხვების მიერ გამეცნიერებულ, კატალოგს ასახელებს. ჯანაშვილს „არც ის ეპიტნავა, რომ გამგეობამ მე მომანდო კატალოგის შედგენაო“ (ივერია № 138). ამის მთქმელი იმას-კი აღარ ფიქრობს, რომ ჯანაშვილს როგორ ეპიტნავენოდა ანუ არ ეპიტნავენოდა, როდესაც იგი ჯერ არც-კი იყო ამორჩეული მდივნად და ზემორე აღნიშნული ქვების წარწერანი-კი უკვე ღრმად ამოქრილი იყო!

ღმერთია მოწამე, მე არავისი შური არასდროს არა მქონია. არასდროს არ მიფიქრია, რატომ მე არ მანდობენ არა თუ ხარისხიან, არამედ უხარისხო კატალოგის შედგენასაო. გულ-წრფელად ვამბობ, რომ თუნდაც გამგეობას ჩვენთვის მოენდო ეს საქმე, მაინც ვერ გავებღავდით და ხელს ვერ მოვკიდებდით სამე-

ცნიერო კატალოგის შედგენას. ამ გვარი კატალოგი მეცნიერმა უნდა შეადგინოს და ჩვენ-კი აბა რა მეცნიერი ვართ. წიგნების კითხვა ჯერ კიდევ მეცნიერებას არ ნიშნავს. აი ამიტომაც არას დროს არავისთან ერთი სიტყვა არ წამომცდენია, რომ მე ან ისტორია, ან არქეოლოგია ან სხვა რომელიმე დარგი მეცნიერებისა ვიციო. სხვა იმის მეტი დანაშაული არ ჩამიდენია, რომ გაზ. ივერიაში ხშირად ვაბეჭდინებ ჩემ ნაჯღაბნ-ნაცოდელთარს, რომელსაც, როგორც მესმის, თურმე საქართველოში ჰკითხულობენ (ამასაც აკაკისა, გ. წერეთლისა, სამს. ყიფიანისა, ნ. მთვარელიშვილისა, განსვენებულ ვახტანგ ორბელიანისა და სხ. სიტყვას მოგახსენებთ). ზე-ჰაერთა მცხოვრებნი დანაშაულად მითვლიან და ბრალად მდებენ: „ჯანაშვილის სტატიებს ხომ რიცხვი აღარა აქვს. კვირა არ გაივლის ისე, რომ მისი სტატია არ იყოს გაზეთშიო“ (ივერია № 138). და არც ჩვენი ნაწერი მოსწონთ იქაურსავე მცხოვრებთ: „თუმცა ამდენსა სწერს, მაინც ჯანაშვილს ისეთი მკვიდრი ჯადოს წრე არტყიაო, რომ ეს კაცი ჯანაშვილის როლიდამ ვერ გამოსულაო“ (ივერია № 138).

აი კიდევ ამ როლში ჰმარხია ის კია დიადის ზურვილისა, რომელიც ჩვენს მოკამათეს დღე-ღამ მოსვენებას არ აძლევს. მაშ, შე კაიკაცო, ჯანაშვილი მელიქიშვილისა ან ყაფლანიშვილის როლში ხომ არ ჩადგება. ჯანაშვილი მხოლოდ იმას დასწერს, რაც იცის და ეყურება თავისებურად. ან იმას გაასწორებს,

რაც საოხრად უბეჭდიათ და დედანში საოცარი კია. მხოლოდ ამგვარ სანუგებრო ნაბეჭდის გემოს გასაღებლადაც ჯანაშვილმა ითხოვა „უკეთუ შესაძლებელ-არს, მე დამნიშნეთ მდივნადაო“. გესურდა ჩაგვეხედ-ნა დედანში, მართლა პირიცვა ეწერა, თუ ტირაფუა, კრუხნელი, თუ კრუშნელი, სსნა, თუ სცნა, ღავითი, თუ ღა, ჟამის თუ ჯამის. დღეს ამითაც კმაყოფილია ჯანაშვილი. შემდეგ რა იქნება, ან ხვალინდელი დღე რას მოიტანს, ეს ღმერთმა უწყის. ვამბობ, ჯანაშვილის ჯანაშვილობით დღეს ჩვენ ფრიად კმაყოფილი ვართ. და თქვენთვის-კი დამილოცნია ყაფლანიშვილობა ანუ ღადიანობა და მის მერმეთ ბაგრატიონობა. მე ხომ არა, თქვენ, ალაგასა და ულაგოს, გაკერიათ პირზედ: რაღადგან გაქოსკლა, მეცნიერული კატალოგი, აღკად-გინე, დაკამტვიცე, კიდუაწე, დიდის ღვაწლით დამიწყვიეს და სხ.-და-სხ. ღმერთმაც ხელი მოგიმართოთ. კარგა მოგახმარებინოთ თქვენი „ღუაწლები“ და თქვენი მომზენობა. იარეთ მაღლა-მაღლა, ზე-ჰაერთა შინა, და ეცადეთ კია, რომ სადმე ცრკულისისებურ სვეტებს არ შეეფეთოთ და ისევ სამყაროსკენ პირი არ იბრუნოთ. მანდ, ზე-ჰაერთაშინა, კარგია, მანდ ია და ნარგიზია. ოლიმპზედ ღმერთნი ღმერთობენ და სურ-ნელოვან ამბროზით და ნექტარით იკვებებიან. მოგვ-თას მოგვნი მოგვობენ. მოგვთა რად შეედრება მა-

ღალს ოლიმპს. ჩვენ ეს მოგვთაც გვეყოფა. თქვენ ოლიმპს (უღუმბო), გეფიცებით, არ შევიშურებთ და არც აპოლონის მეცნიერებას. ორმუზდი, აპალონი, მომზენი, ღუაწლები, მეცნიერება; მეცნიერება, ღუაწლები, მომზენი, აპალონი და ორმუზდი! ოჰი, *mania grandiosa*! ოჰი, დიადის წყურვილო!

აღდგენილის აღდგენა

ქ ა რ ი მ ე ო რ ე .

VII

აღდგენილის აღდგენა ანუ რიგსა და წესზედ დაწყობილი სრული სრელი შეცდომათა და გამოტოვებულ სიტყვა-ფრაზათა.—შენიშნვა.—მაგალითები, რომ შატბერდის კრებულის მოქცევაჲ ქართლისაჲ-ს ხელ-ახლა დაბეჭდვა საჭიროა აუცილებლად.—მცირე დასკვნა.

ა) მოქცევაჲ ქართლისაჲ

1) იკილნა (დაბეჭდილის გვ. 1)	ისიღნა დედნისი (გვ. 493)
2) ოძრახისა (2)	ოძრახისა
3) უკვირდა	უგვრდა
4) უფლისაგან (3)	ოფელისაგან
5) ქვეყანა	ქეეყანაჲ
6) რუისაჲთა	რუესაჲთა
7) მეფობდ ლადამი (10)	მეფობდა...
8) მირვანისი (11)	მირეანისი (435)
9) აღმაღლებიდგან (12)	აღმაღლებითგან
10) ბრძოლისა	ბრძოლისაჲ
11) აქვს (13)	აქეს (436)

12) მწრათლ აღაშენა ეკ-	მწრათლ ზღაშენა ეკლესიაჲ
ლესიაჲ ქუემო სა-	ქუემო სამოთხესა შინა და
მოთხესა შინა, რო-	სუეტი იგი იყო ძე-
მელი თვთ აღემარ-	ღისაჲ, რომელი თვთ
თა (16)	აღმართა (436)
13) მღვდელთა	მღვდელთა
14) იოანე	იოჲანე
15) ცხოვრებისაჲ	ცხოვრებისაჲ
16) სახლან	სახლმან
17) და ხსნაჲ (17)	დაკსნაჲ (438)
18) იესუ (იუ)	იჲსო (იუ)
19) მალაღთაჲ	მაღაღთაჲთ
20) სჯულისამან (18)	სჯულისამან
21) წყალისა	წყლისა
22) ზეგარდამო	ზეზგარდამო
23) მოსული	მოსრული
24) შიშით (19)	შიშითა (439)
25) 0 (გვ. 19)	და ნინო შთაჲიდა კხოეთა
	და დაღვა კაწარეთს: და მო-
	ხათლნა კხოელნი და სოჲჲნი
	ეჲრითურთ მათით: და გარდა-
	ჲიდა კახეთა: დაღვა ქცელ და-
	ბას: და მოჲყვანსა კაცნი მთა-
	კარნი: და მონათლნა:

შენიშ. ეს სტრიქონები ჩაემატოს „სამი ისტ. ქრონიკის“
 მე 19 გვერდის „ტრადტ მეფემან მოიყვანნა და მონათლნა“-ს
 შემდეგ.

26) კტოეთა (19)	კ ტ ო ე თ ა ს
27) ეპისკოპოზი	ე პ ი ს კ ო პ ო ს ი
28) კუბოჲ (22)	კ უ ბ ა ჲ (440)
29) კიდართ (94)	კ ი დ ა რ დ (441)
30) დამოთაულეს (25)	დ ა მ ო თ ა უ ლ ე ს
31) ძე	ძ ე
32) ამიერ, (26)	ი მ ი ე რ
33) ქვემო (27)	ქ ე მ ო (442)
34) მიიცვალა	მ ო ი ც ვ ა ლ ა
35) სვეტი	ს ვ ე ტ ი
36) მერმე (28)	მ ე რ მ ე
37) ერისთავადცა	ე რ ის თ ა ვ ა დ ც ა
38) მიაბხუა (29)	მ ი ა მ თ ხ ა
39) იქაფთგან (31)	ი ქ ა ფ თ გ ა ნ (443)
40) ეფთათს (32)	ე ე ლ ა ლ ს
41) შუა	შ უ ა
42) ამის (33)	მ ი ს (444)
43) ერისთაობდა (35)	ე რ ის თ ა ო ბ დ ა
44) უხმო	უ ხ მ ო
45) წავიდა	წ ა რ ვ ი დ ა (445)
46) მეშვიდესა	მ ე შ ვ ი დ ე ს ა
47) ეკლესიასა (36)	ე კ ლ ე ს ი ა თ ა
48) ნერსე ი (37)	ნ ე რ ს ე (446)
49) რომელნი (38)	რ ო მ ე ლ
50) ევრონისთგან	ე უ რ ო ნ ის თ გ ა ნ
51) დედოფალმან (გვ. 1)	დ ე დ უ ფ ა ლ მ ა ნ (447)
52) გვექმნა	გ ვ ე ქ მ ნ ა

53) მისი	მისა
54) რომელთაცა	რ ო მ ლ ი თ ა ც ა
55) სარწმუნოებით(გვ.2)	სარწმუნოებით
56) ქუცყანასა	ქეჭყანასა (448)
57) მხსნელო	მკსნელო
58) გვისწავიეს	გვსწავიეს
59) მისა	მ ი ს ა
60) ჰინდოვის	ჰ ი ნ დ ო ე თ ს
61) სიყვარულსა (3)	სიყუარულსა
62) კორკსა	კ ო რ კ ა დ
63) აქ	აქა
64) უფალმან	ოუფალმან
65) თვალთა	თუალთა
66) მოიხუნეს	მო ს ო ლ ო ი ხ უ ნ ე ს (449)
67) ცხოვრება წმ. ნინო- სი (4)	ცხოვრება წმ. ნინოფსი
68) მიღებად	მო ღ ე ბ ა დ
69) კაბუკი	კაბუკი ი გ ი
70) ჰიხალანისასა	ჰ ი ტ ა ლ ა ნ ი ს ა ს ა
71) თქუპნისა (5)	თ ქ უ წ ნ ი ს ა ს ა (450).
72) მისცეს	მო ს ც ე ს
73) ბაბილონისასა	ბაბილონისასა
74) სამკუდრო	სამკუდროფ
75) სიკუდილისა	სიკუდილსა
76) მყვანა	მ ე კ ნ ა
77) ქრისტე	ქ რ ი ს ტ ე ს
78) უკუნითი უკუნისამდე	ო კ . ო კ .

79) პატრეარქსა (6)	პატრეარქსა (451)
80) მიჰკდა	მიკდა
81) აღმართნეს (7).	აღჰმართნეს
82) და (4)	დაჲ (452)
83) სიტყუაჲ	სიტყუაჲ
84) ქალაქსა	ქალაქად
85) დამლუარნა	დამალუარნა
86) მოგითვალავ	მოგიოთვალაკ
87) ესრეთ (9)	ესრბთ (453)
88) ეგრეთ	ეგრბთ
89) ემსახურებდ	ეჰმსახურებდ
90) ვკითხევდი	ეჰკითხევდი
91) შჯულისა	შჯულისა
92) ყოველთ	ყოველი
93) მას	მის
94) წინამძღვარებითა	წინამძღუარებითა
95) უქარმელისაჲ	ოჯუარმელისაჲ
96) შეიშუნეს	შეიშურკეს (454)
97) არტაკრად	ანტაკრად
98) წილი	წილ
99) წილი	წილით
100) სადაჲ (11, ბოლო- დან მე 4 სტრ.)	სადა (455)
101) ლუთისა (11, ბოლ. მე 4 სტრ.)	ოფლისა
102) მარქუა	მრქუა
103) სომხითსა	სომხითისა

104)	ბერძენთა	ბერძენთაჲ
105)	თაყვანისცემდ (12)	თაყუენისცემად
106)	უკუბ	უბუბ
107)	ამან	მან
108)	აღსავალს	აღსავალსა
109)	ღთებისა	ღუთაებისა
110)	ჯუარი მე (13)	მე ჯუარი (456)
111)	დედოფალ	დედუფალი
112)	კელთა	კელსა
113)	დასაბამითგან	დასაბამითგანთა
114)	მძუძე (14)	მძუძე (457)
115)	ყვალა	ყუალა
116)	აღმოვიდოდეს	აღმოჰვიდოდეს
117)	სასაკუმეველს	სასაკუმეველს
118)	აღმოსავლით (15)	აღმოსავლით
119)	წილთა (19)	წილთა (458)
120)	მოგუთასა	მოგუთას
121)	მოგუებსა (20)	მოგუებსა
122)	ურიცხ	ერიცხს
123)	კაცისა	კაცისაჲ (459)
124)	პრქუა (21)	პრქუა
125)	მთანნი	მთანნი
126)	ღავდექ	ღავდექ
127)	სპილენძისა	სპილენძისაჲ
128)	ჯაქვ	ჯაქვ
129)	გა	ბა (460)
130)	ჩრდილოდსათაჲ (22)	ჩრდილოდსათა

131) ქუათა	ჭკათა
137) მოვიხსენე	მოვიცსენე
133) მრავალთა ძალთა შენთა	მრავალთა ძალთა შენთა
134) საუფლის (23)	საუფლის (საფლის) (461)
135) ჰპოეთა (26)	ჰპოეთ (462)
136) წარყუანება	წარყუანებაჲ
137) მიემართს	მიემართს
138) ეხედავდ (27)	ეხედავდ (463)
139) მოისთულებდიან	მოისთულებდიან
140) დიდება (28)	დიდებაჲ (464)
141) არათუ (29)	არათუ
142) ებერისთაგან	ებერისთაგან
143) აბრაჰამისთაგან	აბრაჰამისთაგან
144) გამცდელისაგან	გამცდელისაგან (465)
145) სმენით	სმენით
146) წელნი ჰრ (30)	წელნი ჰრ
147) კონსტანტინე	კონსტანტინე
148) (ვე) ქცეოდეთ	გიქცეოდეთ
149) აქუნდეს	უჩნდეს
150) წყაროელთა (31)	წყაროელთა (466)
151) მცირს	მცირედრს
152) დავითისასა	დავითისასა
153) გარემდგომთაჲ	გარემდგომთაჲ
154) თაყვანის-ცეს	თაყვანის სცეს
155) შესწირეს	შესწირეს
156) ჰეროდე	ჰეროდე (467)

157) იყუნეს	იყუნეს
158) დამოკიდენ	დამოკიდენ
159) თვსასა (33)	თვსსა (468)
160) სიტყუა	სიტყუაჲ
161) ნინოჲსა	ნინოჲს
162) ურიათაო	ურიათაო
163) მოჰკალით	მოჰკალთ
164) მხსნელი	მკსნელი
165) იქმენით	იქმენით
166) მოეკვა	მოესჴა (469)
167) თვსისა	თვსისასა
168) წარკდეს	წარჴდეს
169) უმეტეს	უმეტეს
170) სიკუდილისა	სიკუდილსა
171) წაღებაჲ	წარღებაჲ
172) კელთა (35)	და კელთა
173) შვიდნი (36)	შჴდნი (470)
174) ნანაჲსისა	ნანაჲს ზედა
175) ხელოვნებაჲმან	კელოვნებაჲმან
176) ხუარასნეული იყო, სულითა უკეთური- თა	ხუარასნეულიყო სუ- ლითა უკეთური- თა (471)
177) მაწოვნებელთაგან (37)	მაწოვნებელთაგანი
178) სახუმილისაგან (38)	საჴუმილისაგან (472)
179) ზღვისაჲ	ზღჴსაჲ
180) ჰაერისათაჲ	ჴაერისაჲთა

181) მოჰგვარეს (39)	მოჰგვარეს (473)
182) წარიყუანა	წარიყუანა
183) და დაადგინა	დაადგინა
184) სხნა	სცნა
185) მაყულოვანსა (43)	მაყლოვანსა (474)
186) უკუპ	უკუე
187) გარდამოვიდა	გარდმოკარდა
188) მოსწრაფებით (44)	მოსწრაფებით
189) მნებაეს	მინებს (475)
190) ვრიდო	წირიდო
191) საკვრველი	სამირკველი
192) საქს	საქმს
193) გულდებულ	გულდებული
194) შუალამე	შუალამს
195) ძალისა (46)	ძალითა (476)
196) ლოცვიდა	ილოცვიდა
197) მეყუსეულად (ასრე მრავალგან)	მეყსეულად
198) მეფსთ-მეფს (47)	მეფეთ მეფს
199) კმა	კმაჲ
200) ადგილსა	ადგილისა
201) კელთა	კელითა (478)
202) ერისა	ერისაჲ
203) ჰენატრიდით	ჰენატრიდით
204) ამათ	მათ
205) კელ-აღპყორობილი	კელაღპყრობილი
206) მიებარდნა (48)	მიებალარდნა

207) კაბუკმან	კაბუკმან მან
208) სამოთხესა	ს ი მ ა ღ ლ ე ს ა
209) იყუნესვე	იყუნესვე
210) იყო	ი წ ე ო (479)
211) მოსლოუად	მოსლოად
212) ბრწყინვალს	მბრწყინვალს
213) ხორცითა (50)	გორცითა (480)
214) ცხოვრებისათჳს	ცხოვრებისათჳს
215) ვითარცა ზემო წე- რილ არს	ვითარცა ზემო წერილარს ე ო კ ღ ი ს ა ე რ ი ს ა
216) ნინოჲსა (51)	ნინოჲსსა
217) განვიბნენით	განვიბნენით (481)
218) ვხედავ (52)	ვ ხ ე დ ა ვ
219) ჯურღმულმან	ჯურღმულმან (482)
220) განმადვიძებდა	განმადვიძებდა
221) მე და ასული (53)	მე, ასული
222) რომელსაც	რომელსაცა
223) პატრიარქისაჲ (54)	პატრიარქისაჲ (483)
224) მოწვენილ (55)	მ ი ფ ე ნ ი ლ
225) მოკუეთა	მ ო ე გ უ ე თ ა (484)
226) შ (აღვი)და ფურ- ცელ(თა) გვ. 56	შაღვიდა ფურცელსა
227) მოვკუეთეთ	მოვკუეთეთ
228) შეიმკუნეს	შეიმკუნეს
229) თთჳსასა	თჳსასა
230) (ყოვლად)	ე ო კ ე ღ მ ა ნ
231) (ბნელთა)	ე ო კ ე ღ თ ა

232) ეგრედვე (57)	ეგრევე (485)
233) წმიდის	წმიდისა
234) განთენდებოდა (58)	განთენებოდა
235) მთა	მთაჲ
236) ვარსკვლავი	ვარსკვლავი
237) აღმართნენ	აღჳმართნენ (486)
238) აღმართოს	აღჳმართოს
239) გვიბრძანა	გუბრძანა
240) ფარვიდეს (59)	ჴიდრემდის
241) ქუასა	ქასა
242) ჯუარცმული	ჯუარცმული
243) აიძულებდა (60)	იძულებდა (487)
244) შესძრან	შეძრან
245) (ნა)შენები	ნაშენები
246) დიდებული	დებული
247) აღმართება	აღმართებაჲ
248) პატიოსანისა	პატიოსნისა
249) მოსრულიყვნენ	მოსრულ იყვნეს
250) შეეჭმენით ჩუენ ჯუარი მღდელთა მათ	შეეჭმენით ჩუენ ჯუარი იგი, გითარცა მღდელთა მათ გუასწაკეს (488)
251) და უკვირდა (61)	და დაუკვირდა
252) განიზრახვდა	განაზრახვდა
253) აღმალლდი (62)	აღჳმალლდი (489)
254) ღმერთო, ღმერთო	ოფალო ღმერთო
255) აღეშართათ	აღეჳშართათ
256) ჰრცხვენოდის	ჰრცხუნოდის

257) აჩუენა	უჩუენა
258) რომელი (63)	რომელი
259) საზღუართა	საზღვართა
260) ზატიკისა	ზატკის ზატკისა (190)
261) მოიქცეოდეს	მოიქცეოდეს
262) სახუმილსა	საქუმილსა
263) ანგელოსნი	ანგელოზნი
264) წარსვლით	წარსლეთ
265) თაყვანს	თაყუანის
266) ჟამისა	ამისა
267) მოწვეწულ (65)	მოწეწულ (191)
268) ესვა	ესუა
269) უკეთუ	უკუეთუ
270) მომიშორო	მომიბოძო
271) აღასრულებად	აღსრულებად (192)
272) პატიოსნისა (66)	პატოოსანსა
273) ჯუარისა	ჯუარისა
274) დღეულითგან	დღეულეთგან
275) არ	არა
276) სასოებაჲ	სასოკებაჲ (193)
277) აღახილნა	აღისილნა
278) წარიყუანა	წარიყანა
279) შესცვეს (67)	შეწვეს
280) განკურნებიედ	განიკურნებიედ
281) ჯუარისათა	ჯუარისათა
282) დღეინდელად	დღეინდელად
283) დღემდს	დღემდს

284) სულსა აწ	სულსა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ, აწ
285) ამინ	ამენ
286) მოიხსენა (58)	მოიკსენა
287) ქუეყანა	ქუეყანაჲ
288) ვიყუენით	ვიყუენით
289) მეთექუსმეტც	მეთექუსმეტც
290) ჩემთადმდე	ჩემთამდე
291) მსხვერპლად	მსსუერპლად
292) კერპთათჳს	კერპთათჳს
293) ქუანიცა	ქუანიცა
294) პირ-იცვა	პირკელ
295) ჩუნთასა (69)	ჩუნთასა (494)
296) რომელიც	რომელიცა
297) მხებულ	მისებულ
298) ბორცუსა (70)	ბორცსა
299) შევქმენ	შეკქმენ (495)
400) მიერ	მიერი
301) გამოვახუ	გამოვაკუ
302) ხარისხთა	სარისხთა
303) შევიხუენ	შევიხუენ
304) ზემო	ზემოჲ
305) მღუდელთასა	მღდელთასა
306) მიხედვაცა	მისედვაცა
307) ცოდვსა	ცოდვისა
308) ჩრდილოჲსა (71)	ჩრდილოჲსაჲ
309) მოველ (72)	მოკელი (496)

310) მკედრეთით	მკუდრუოთ
311) მოცადებაჲ	მოცალეზაჲ (497).
ბ) სუმბატის	ქრონიკა *
312) სალა შვა (დაბეკდ.	შვა (დედნ. გვ. 294)
გვ. 41)	
313) დღემდე (43)	დღედმდე (295)
314) ბაგრატიონიანი	ბაგრატიონიანი
315) სხვანი	სსხვანი
316) გურამ (44)	გუარამ
317) დასავალის (47)	დასავლის (296)
318) ციხისა	ცისესა
319) ტფილისისა	ტფილისისა
320) ღმერთისა (49)	ღუთისა
321) მთავრობდა	ჭმთავრობდა

*) მოკაშათე ამ სიტყვას ხრონიკად სწერს. მაგრამ შეცდომაჲ, რადგან ეს სიტყვა ძველადგანვე იხმარება ქრონიკად და არა ხრონიკად. და ასრე იხმარება იმიტომ, რომ თვით ჩვენი ენის თვისება მოითხოვს ბერძნულ ხ—ს შეცვლას ქ—დ. მაგალითები: *xaragma*—ქარაგმა, *xristos*—ქრისტე, *xristofphoros*—ქრისტეფორე, *xristoklinos*—ქრისტეს—მკთინებელი, *xronologia*—ქრონოლოგია, *xronikos*—ქრონიკა და მრ. სხ. თუ *xronikos*—ქართულადაც ხრონიკად უნდა ითქვას, ბარემ ქრისტეც ხრისტოსად ვსთქვათ, ქარაგმაც ხარაგმად! ესრეთი გრეხა სიტყვებისა მაგონებს ახალგაზდებს, რომელნიც ერთხელვე ქართულის ენის მიერ შეთვისებულ სიტყვებს-პარიჲი, ღენერალი, პეტერბურდი და სხ. სწერენ პარიზად, გენერლად, პეტერბურგად. მაშ თუ საკიროა უცხო ენის სიტყვების გამოთქმის დაცვა, რა-

322) ბართოლომე	ბართლომე
323) კათალიკოზნი	კათალიკოზნი
324) შემდგომად მოკუ- და (ადარნასე მთა- ვარი ღ დაჯდა) სტე- ფანოზ	შემდგომად სტეფანოზ
325) ვარაზბაქურ (50)	ვარაზბაქურ
326) კურატპალატ (51)	კურატპალატ (297)
327) უმრწემესი ძე (სა- ხელით) გუარამ	უმრწემესი ძე გუარამ
328) განსვენება (52)	განსვენება
329) სიხარულით (53)	სიხარულითა
330) შემდეგ (55)	შემდეგი (298)
331) კელმწიფობასა (56)	კელმწიფობას
332) კურატპალატ (57)	კურატპალატ (299)

ტომ მაგალითებრ ფრანგები არ ამბობენ ზრონიკოს, არამედ კრონიკ, არ ამბობენ ზრისტოს, არამედ ზრისტ; ან და, თუ ეს უცვლელაა ძირეულ სიტყვისა კანონია, სხვა-და-სხვა ენებში როგორღა იბარტყა, თუნდა მაგალითებრ, სიტყვამ „მე“ (მეგრულად მა, სვანურად მი, ძველ ინდიურად აჰამ (შემასმენ. ბრუნვა *me*), ძველბაქტ. აზემ (*ma*), ბერძნულად ეგო (*eme, eu*), ლათინ. ეგო (*me*), ბულგარიულად აზუ (*me*), ლიტვეურად აზ (მანე), გუთურად იკ (მიკ), თათრულად მენ). ბარემ მოდით და აქაც ვსთქვათ აჰამ, რადგან ძველი ინდიური ენა ყველაზე უძველესად ითვლება. ბარემ პურიც დავწეროთ პუროსად, რადგან ბერძნულად ასრე იხმარება, ან აკვანი (მეგრულად არკვანი, სვან. აკუან, ინგილოურად აკუან)—კუნე-დ, როგორც ლათინნი ამბობენ, პეტრე-პავლე პეტროს-პავლოსად და სხ.

333) ქორონიკონსა	ქორანეონსა
334) გუარამისა	გუარამისსა
335) გარდაიცვალა გუარამ მამთალი (58)	გარდაიცვალა გუარამ მამეფელი
336) შეკრიბა	შეკრიბა
337) ბანელისათა	ბანელისათა (300)
338) ეპისკოპოზ	ეპისკოპოს
339) მამთალი	მამეფელი
340) მოისრა	და მოისრა
341) დიდათ (63)	დიდად (301)
342) მეფისი (64)	მეფისა
343) (იმიერ ტაო). იმართაო (65)	იმერ ტაო
344) სახლეველთა (66)	სახლეულთა
345) ამის (67)	ამის
346) მოუდგა (69)	მოუდგა
347) მოაკრა	მოაკრა
348) მიმდგომელნი (70)	მომდგომელნი
349) მზაკუარნი არა მიეშუნეს (71)	მზაკუარნი იგი აწინაურნია არა მიეშუნეს (303)
350) მოსრულ (72)	მოსრულ
351) მოისრენ (73)	მოისრენს
352) რომელნიმე	რომელნი
353) პირველისავებრვე	პირველსაებრვე
354) დაზაენეს	დაიზაენეს
355) კურატპალატისანი	კულატპალატისა
356) გარდახდეს	გარდაკდეს

- 357) ქორონიკონსა სიზ ქორონიკონსა სმზ თუქისა
თუესა (75) (305)
- 358) მეფედ მეფე
- 359) ბასალი (76) ბასილი
- 360) მოძღუართა (77) მოძღუართათა
- 361) პარკიმანოსსა (78) პარკიმანოსისა
- 362) შაიქცეს შეიქცეს
- 363) ამისა ამისისა
- გ) მესხური დავითნის ქრონიკა
- 364) იანვარსა (დაბეჭდ. იკნიოსსა (დედ. გვ. (9)
გვ. 81)
- 365) ოდიში ოდიშს
- 366) შახთამაზ (84) შახთამაზ
- 367) პატრონმან ქ. პატრონმან
- 368) ღვთის-მოყვარულ- ღ.-მოყვარეობა (10)
თა
- 369) მისებრ მისებრი
- 370) მაისსა კზ (83) ქ. მაისსა კზ (11)
- 371) ოთხშაბათსა ჟამსა ოთხშაბათსა, პირველსა
ჟამსა
- 372) უკანდელი უკანანდელი
- 373) აღმოცენებულთათა აღმოცენებულთა
(84)
- 374) აღმოსავლიდგან აღმოსავლეთიდან (12)
(85)
- 375) დასავლომდე დასავლამდე
- 376) განთქმულისა გათქმულისა

377) აღმალღებულისა	აღმაღტებულისა
378) სასუფეველთასა წმიდათასა	სასუფეველსა წათასა (13)
379) ყვავილსა (86)	ყუაჳილსა (14)
380) ნებითა ღუთისათა	ნებითა ღუთისაღათა
381) ქორონიკონსა სმა	ქორონიკონსა სჲ
382) ქათმისა	ქათმის
383) იმავე მაისსა (87)	ჲმავე მაისსა
384) ზივიდა	ზიჳიდა
385) ბიძაშვილი (88)	ბიძა შუილი
386) სეხნა	სესნაჲ (15)
387) ჯარასონ (89)	ჯირასონ
388) აიკიდეს	აჳჳიდეჲს
389) შეეკაზმეთ (90)	შეჳჳაზმეთ (17)
390) ალაფი, და (91)	აღაფი გჲმოჳიღეთ და
391) კოკოლა (94)	კოკოღას (18)
392) ღუთისსა	ღუთისსა
393) იქეთ (95)	აჳქეთ
394) წავიდა (96)	წაჳიდა ბატონი
395) ქორონიკონსა სჲვ	ქ: ქორონიკონსა სჲვ
396) ერუზნელი (98)	ერუზნელი (21)
397) დაგერჩა	დაგერჩა
398) გაემარჯვა	გაჳმაჳჳჳ
399) გამოაქცია (99)	გჲმოიჳცა (22)
400) ქოიარ	ქოარ
401) უქუსით	უქუსით
402) გამოჰგვარეს	გჲმოჳჳარეს

403) ხერთვისა	სერთვისი
404) ორავეჟანდისშვილი	ორავეჟანდას შვილი
405) შარმანზე (102)	შარკანზე
406) მივიდა	მოვიდა
407) გამოუშვა (103)	გამოუშვა
408) მანუჩარ მივიდა (105)	მ. მოვიდა
409) მეფემან	მეფემა (26)
410) თათარხანიცა (106)	თათარხანცა
411) კარი (107)	კარი
412) ორივ (111)	ორნივ
413) წარვიდეს (113)	წავიდეს
- დ) წინასიტყვაობანი.
414) ღვთივ შემოსილნო
(დაბეჭდ. გვ. 128)	ღმერთშემოსილნო (გვ. 7)
415) უძღურებიტა (128)	იძულებიტა (7)
416) უკვე	უკუნ (8)
417) შეუცვალებლად	შეუცვალბელად
418) კელ წავყოფ (XI)	კელკყოფ
419) ვიცნა	კცნა
420) სასყიდლათ	სასყიდელი
421) ბრალობად	ბრალობაჲ
422) დიდ	დიდი
423) ფსალმუნთა	ფსალმუნთაჲ
424) თარგმანი ასერგა-
სისთა მათ ფსალმუნ-	თარგმანი ასერგასისთა *)
მათ ფსალმუნთაჲ, რომელ-

*) ერგასი ნიშნავს 50, მაშასადამე ღუთის კალამს დავითს დაუწერია სულ 150 ფსალმუნი.

- თა, რომელნი და- წერნა კალამმან ლუთისამან, და სუ- ლისა მიერ წმიდისა
- 425) (საწნებეფათასა) გვ. XII
- 426) ვითარცა იგი მე- ტოქელთა (მეტლ- თა) წმიდათა უფ- ლისა თანა ისადი- ლეს კიდესა ტბისა მის ტიბერიისასა
- 427) გვედრები სიწმი- დესა შენსა (XIII)
- 428) ელოძენოსად
- 429) სახელითა წმიდისა სამებისა სამქადაგე- ბელისა (XIV)
- 430) ძმაო (XIV)
- 431) გამოუთქმელთა
- 432) ლუთისად
- 433) გამოუჩინებულნი
- 434) იყო (XIV)
- ნა დაწერნა კალამმან ლუთი- სამან და კით სულისა მიერ წმიდისა
- საწნესელთასა (516)
- კითარცა იგი მოციქულ- თა (მოციქლთა) წმიდათა ოფლისა თანა ისადილეს კი- დესა ტბისა მის ტიბერიი- სასა (516)
- გვედრები საწმიდესა შენსა (576)
- ელოძენოსად
- სასკლისა წმიდისა სამები- სასა მქადაგებელნი (579)
- ძამაო (579)
- გამოუთქმელთა
- ოფლისად
- გამოუჩინებულნი
- იყოს

ნიშგვე ღერბეთ, აჯა მარე საკვრელ მარე-ლი, რომ ამდენ გარყვნილ და დამახინჯებულ ადგილებს ტექსტისას სულ 4—5 შეცდომად სთვლის!

შესწავება.

- № 183 სხნა (დაბეჟდ.)—სცნა (დედანი). აქ შეცდომა წარმოსდგა ხუცური ასოების ხ-სი და ც-ს შერევისაგან.
- № 270 მომიშორო-მომიბოძო
- № 326 ერუბნელი-ერუშნელი
- № 285 ამინ-ამენ: ხუცური ი და ე ურთიერთს მიემსგავსებიან.
- № 424 და—დავით. ეს ღ—დ წაკითხული სიტყვა დედანში სწერია ქარაგმით: დთ.
- № 426 მეტოქელთა—მოციქულთა. ტ და ც ერთმანერთს ჰგვანან.
- № 427 გევედრები—ვეევდრები. აგრეთვე გ და ვ.
- № 428 ელოძენოსად—ელომენოსად
- № 430 ძმაო—მამაო
- № 344 სახლეველთა—სახლეულთა. აგრეთვე ე—|—ვ ღ უ.
- № 388 აიკიდეს—აჰკიდეს. აგრეთვე ი და ჰ.
- № 414 ღვთივ—ღმერთ. დედანში სწერია: ღთ. და სხ.-და-სხ.
- შენიშვნა. აქ ამოწერილია მხოლოდ ისეთი სიტყვანი, რომელნიც დედანში ცხადად და ნათლად სწერია. ხოლო იმისთანა სიტყვებისთვის, რომელნიც ოდნავ

მაინც ექვს ბადვენ,—ჩვენ ხელი არ გვიხლია. თვით ნათლად დაწერილ სიტყვათაგანაც აქ ყველა ვერ ამოვწერეთ, რადგან ბევრს დროსა და შრომას ითხოვდა. ზოგიერთი ადგილი, რამდენათმე გადალეული, დაძველებული და ჟამთა ტრიალისაგამო გაცვეთილი, თუმცა ძნელად იკითხება, მაგრამ მაინც შიგა და შიგ ამისთანა ადგილებიც შეიძლება სისწორითა ნიშნისაჲთა აღადგინოს კაცმა, რადგან წამალ გადასულ ასოებს თვისი კვალი დაუტყვიათ ეტრატზე. დიად, ვიმეორებ, თუმცა ამისთანა ადგილებიდან მე სიტყვები არ ამომიწერია ამ სრელში, მაგრამ მაინც აქაც შეიძლებოდა ბევრი რამ გვეჩვენებინა, რომელიც ხშირად მოკამათეს უკუღმართად გაუგია და „სამქადაგებელისად“ უქადაგნია. თუნდ ავიღოთ პირველი გვერდის მინაწერი კრებულისა. ამ მინაწერს ბ-ნი მოკამათე ასრე ჰკითხულობს:

„ქრისტე ღმერთო, აღიდე დიდებითა საუკუნოჲთ ერისთავთ ერისთავი კვირიკე, რომლისა ბრძანებითა და (საფასითა) შეიმოსა წიგნი ესე კელითა მათისა მიწა მღუდელის ცოდვილის მიქაელისათა“. (წინასიტ. გვ. XVII, შენიშნ.).

დედანში-კი ასრეა:

ქ: ქრისტე ღმერთო, აღიდე დიდებითა საუკუნოჲთა ერისთავთ ერისთავი კვრიკე, რომლისა ბრძანებითა და ნე(ბითა) შეიმოსა წიგნი ესე კელითა მათისა მწი(რ) მლოცველის მიქელისითა.

ამას გარდა გამეორებული შეცდომანი მხოლოდ

თითო ჯერ ამოგვიწერია. არ მოვიხსენიეთ კრდევ წვრიმალი შეცდომაც, ვითარცა ასო ჟ-ს ტრიალი მრავალ სიტყვებში, ან და წერტილ-მძიმეებით დედნის პირვანდელი აზრის დაბნელება.

ამიტომაც ჩემ მიერ ნაჩვენები „დაკლებული“ მაინც ვერ აღავსებს და ვერ აღადგენს ტექსტს სისრულით. რისგამო საჭიროა ეს შესანიშნავი ძეგლი ასიოდე ცალად მაინც ხელახლა დაიბეჭდოს მარცვალ-მარცვალ, სტრიქონ-სტრიქონად, ბერაის წესრიგისა და მართლ-წერის შეუცვლელად. ასრეთი გამოცემა საჭიროა იმიტომ, რომ ხშირად ერთი რამ მცირე ნიშნის გამოტოვებით ბერაის ნათქვამი ორაზროვანი ხდება. რომ ცხადად გაუგებინოთ მკითხველს ჩვენი აზრი, თუნდ ამოვწეროთ ერთი ადგილი ჩვენი მოკამათეს დაბეჭდილიდამ და მერე იგივე ადგილი მოვიყვანოთ ბერაის მართლწერით.

დაბნები მათი:

სარკინე ქალაქი, კასპი, ურბნისი და ოძრაკე და ციხენი მათნი: ციხს-დიდი, სარკინისაჟ, უფლისციხეს, კასპისა, ურბნისისა და ოძრახისა.

ესევე ადგილი ბერაჟს მართლწერით:

დაბნები ნათი:

სარკინე ქალაქი: კასპი:

ურბნისი: და ოძრაკე:

და ციხენი მათნი: ციხს' დიდი

სარკინისაჟ: უფლისციხს'

კასპისა: ურბნისისა:

და ოძრაკისა:

ბერაის ნაწერიდამ გამოდის, რომ დაბნები ყოფილა 4 და ციხე 4 ან 5 (ციხს დიდი სარკინისაჲ, ე. ი. რკინის დიდი ციხე, უფლისციხე კასპისა, ურბნისისა და ოძრაკისა). ხოლო მოკამათეს დაბეჭდილიდამ-კი სჩანს, რომ ციხეთა რიცხვი ყოფილა ექვსი, რადგან ბერაის ნათქვამი „ციხს დიდი სარკინისაჲ“ გაუყვია ორად და ზედშესრული „სარკინისაჲ“ დამოუკიდებელ ცნებად აღუვითარებია. რომ „სარკინისაჲ“ მართლაც ციხე არ ყოფილა, არამედ მხოლოდ „ციხს დიდი“ ყოფილა „სარკინისაჲ“, ესა სჩანს შემდეგის მაგალითებიდამ: „ციხე დიდი სამშვილდისაჲ“ (სიტყვიდამ მშვილდი), „წყალი სწრაფი საცხენისაჲ“, „კაცი ჩინებული საქართველოჲსაჲ“, „დაბა თამარაშენი სამაჩაბლოჲსაჲ“, „ქულბაქი დიდი საეპროჲსაჲ“, „კაცი მეცნიერი საოსურგეთოჲსაჲ“. და ასრეც „ციხს დიდი სარკინისაჲ“.

დიაღ, შეუცვლელად უნდა დაიბეჭდოს ჩვენი საეროვნო ძეგლი, უშენიშნეობოდ. შემდეგ ამისა ყველას ნება აქვს თავისებურად გაიგოს და ახსნას ეს, თუ ის აღგილი ტექსტისა. მაგალითებრ, პავლემ „ციხს დიდი სარკინისაჲ“ თუნდ სამად გაყოს და სამი ციხე გამოიყვანოს (ციხე, დიდი, სარკინისაჲ) და თუნდ პეტრემ ორ ციხედ აღიაროს ეს სამივე, ამით არც ბერაის და არც არავის რა დააკლდება, რადგან გამოჩნდება მესამე ანუ მეოთხე პირი, რომელიც ქეშმარიტებას აღადგენს.

ამას გარდა აქვე უნდა აღვნიშნოთ კიდევ: ა) მოკამათე ხშირად სრულიად უსაფუძვლოდ ხმარობს sic-ს, ე. ი. მდაბიურად ნუთუ-ს. „სიკ“ თუმცა ლათინურად ნიშნავს ნუთუს, მაგრამ ქართულს კილოებში დიდ სამარცხვინო სიტყვად ითვლება. მიუხედავად ამისა, ჩვენს მოკამათეს ძალიან ჰყვარებია ეს სიკი, რომ ალაგასა და უაღაგოს მით აქრელებს ნაბეჭდს. მაგალითები: ჯვარის (sic), ადრნესე (sic), არმაზნი (sic), მეუფოჲ (sic), თქუა (sic) და სულ sic და sic, და ბ) მოქცევაჲ ქართლისაჲ-ს ეტრატის „ცხვირ-პირი“ აღმადგენელის ხელით ხშირად გათხუზნულია. რაც აღმადგენელს თავის ქკუაში აღუდგენია, ის იქვე ეტრატის პაგინაციაზე მიუწერია. თავის ქკუაში იმიტომ ვამბობთ, რომ ეს მინაწერებიც უმეტეს ნაწილად შეცდომით არის შესრულებული. მაგ. ტექსტში სწერია „ევლალს“, ხოლო აღმადგენელს ეს სიტყვა ეფთათ-დ აღუნიშნავს; დედანში ერთი ადგილი წაბლალულია და მიწერილი-კია „დიდი (ანუ თჳსი)“, მეორე წაბლალული ადგილისთვის მიუწერია ნარევად; „—|—თჳცი“ (დედნ. გვ. 448), და სხ.-და-სხ. განა შეცდომა იქნება, რომ ვსთქვათ, ამ ნარევ ხელს ეხლავე გარჩევა-გაცხავება და აღდგენა სჭირიაო! მომავალი დგმა რას იტყვის, რომ ამ ნარევით ათასწლოვანი, მრავალ ქარიშხალთა და ქარტეხილთაგან თავდახსნილი და ჩვენამდე გამოხწყული ტექსტი ბ-ნ აღმადგენელს გაუმორევებია და გაუსიკებია? ყველა რაგინდარამ რომ ჯღაბნოს ეტრატის ფურცლები, იგი

რალას დაემგვანება ათიოდე წლის შემდეგ? თუ რა გვარი სიუჟეტიტ დაცვა უნდა ამ გვარ ნაშთს, ესა სჩანს თუნდ მურიეს სიტყვებიდამ. „ბეთანიის ტაძარ-ში ვიყავი. განღვებფრდი, როდესაც წავიკითხე ერთის ველურისა და ბარბაროსისაგან თამარის ბეთანიის სურათის ცხვირზე მიწერილი: „მე (სახელი) ეს სურათი ვნახეო“. ვისაც ასხიან ყურნი სმენად, ისმინენ.

მორჩა ჩვენი სათქმელი ნაცოდლილარ ტექსტის შესახებ. თუმცა მოკამათემ თავის პასუხში სასტიკად აღგვითქვა, რომ ჩვენ აღარ გვიკადრებს და არასგზით აღარ შემოგვეკამათება, მაგრამ მაინც იქნება ოდესმე ინებოს და აღალოს პირი თვისი შესამუსრავად ჩვენის ნათქვამისა. დიად, თუკი მთელს საზოგადოებას ფიცით აღუთქვა შატბერდის დედნის მართლწერის სასტიკად დაცვა და ეს აღთქმა ჩვეულებრივადაც ვერ შეასრულა; თუკი თვის მიერ სატეხით ამოჭრილ-ამოყრილი წარწერა გადახება, აბა, რალა თქმა უნდა, ჩვენს „სამი ისტორიული ქრონიკისა“ და „წმ. ნინოს ცხოვრების“ ტექსტის შესასწორებლად შედგენილ სახელმძღვანელოსაც სულ ბრეს აადენს. ვიმეორებ, თუ თავისი ფიცი გატება და ინება опровержение-ს წერა, იმ შემთხვევაში, მინამ გამოაქვეყნებდეს თავის ნაწერს, ჯერ პირველად მიიწვიოს ძველი ხელის კარგა მკითხველთაგანი ვინმე და გააშინჯოს თავისი ამოწერილიცა და ტექსტიც, და შემდეგ ამისა გამოაქვეყნოს. თორემ, ვინ იცის, კა-

ცნი ვართ, მოსალოდნელს, რისხვა-ქუხილით დაწე-
რილს, პასუხში კიდევ ვრს-ის მაგვარი სიტყვები (მა-
გიერად ვდს-სი) არ მოჰყვეს და მით ჩვენი კამათი
სიზიფის დაუსრულებელ შრომად არ გადაიქცეს.
უკეთესი-კი იქნებოდა, თუ ჩვენი ნათქვამი მოკამათეს
არა სჯერა, ამ ნათქვამისა და აღნიშნულის დედანთან
შედარება მას მიენდო თავის საყვარელ მეგობრისა-
თვის, რომელიც, მისისავე თქმით, მას მიუწვევია სა-
მეცნიერო კატალოგის შესადგენად ამ სამი-ოთხი
თთვის წინად. რასაც ეს მეგობარი, თუ სადმე არსე-
ბობს ამგვარი კაცი, იტყვის, მისი ნათქვამი იყოს.
ამინ და კირიელისონ.

მწერლობა

მე-IX—X საუკუნისა

I

შატბერდის სამეცნიერო ქრისტომატიიდან ამოღებული
სამკურნალო ტრაქტატი *)

თვი: და თჳოჲა: ოცდაათსა: თ
: ლ : ავსა: სიტჳდ მკოჲრნალთა:
 გან: რი: მოასწავებს: ასოთა:
 გოჲამთა: კაათასა: და:
 გადეგასა: შინა: მათსა: და
 არს: იგი: სიტჳდ: გამოჲრეგოჲლი:

ხ დაბადებასა კორცთა ჩნ
თასა ¹⁾: ჳეშმარიტითა გამო
ძიებითა შემძლებელარს ყი ²⁾

*) ნიმუშად იმისა, თუ რა გვარ გაუკეთესებულ და განვი-
თარებული ენით უწერიათ ჩვენთა მამა-პაპათა და რა გვარი მა-
სალა უძლევიან მე-IX—X საუკუნის სამეცნიერო ქრისტო-

კაცი. გოვლისხმის იყო
 ფად. ძალისა მისგან რი ³⁾
 მოესწავების. ბოვნებისა
 გან თვისისა გამოცნობა^ბ
 თა მით. და ცხოვრებითა
 გრძნობითა მით:
 ღა რ ⁴⁾ ბოვნებაჲ ყოვლისა კა
 ცისაჲ არს მოძღოვარ
 მისავე. აღ ⁵⁾ შესაძლებელარს
 გამოვაცხადოთ. რი ⁶⁾ იგი
 კოვალყვეს. ბრძენთა მათ
 მეცნიერებისა მისისათჳს.
 წიგნთა შინა ზა მიწეენით
 რლითა იგი რიმე იცნობა. ვრ ⁶⁾
 არს ადგილი ყლთა ასოთაჲ
 რნი არიან ჩნ შს ⁷⁾:

მატიის შემადგენელთ დაჰაბუკებულ და დავაჟაცებულ მკი-
 თხველთათვის,—მომყავს, ავტორისავე ნაწერის წეს-რიგითა და
 ქარაგმის გაუხსნელად, ამ ქრისტომიტიის (შატბერდის კრებუ-
 ლი) ერთი ადგილი, სახელდობრ, მე-30-თე თავი წერილისა
 «კაცისა შესაქმბ.» დედნის ტექსტი ასომთავრულით დაწერი-
 ლია. ქარაგმიანი სიტყვები: ხ (ხოლო), რ (რამეთუ), ლი
 (ღმერთი), რა (რათა), კა (ხმაჲ), რი (რომელი), მთ (მათ),
 ზა (ზედა), ჩნ (ჩვენ), ჟლთა (ყოველთა), ჟლი (ყოველი), რნი
 (რომელნი), ჟი (ყოველი), ჯეროვნ (ჯეროვან), რიმე (რომე-
 ლიმე, რაიმე), რლარს (რომელარს), ძლდ (კვალად), მკკო-
 ვეთოვ (უკუეთუ) და სხ. (იხ. ბოლოს).

რეს⁸⁾ იგი გამოიძიეს მას შინა
გამოცხადებითა. კორ
ცთაჲთა. და განჰებითა
წყლოვლთაჲთა. და რიმე
გოვლისხმაყვეს თოვ რაჲსა
თვს. დაებადა ყი ასოჲ.
გოვამისაგანი. და იყო იგი
მოღოვანეთათჳს მაოვწ
ყებელ. განმარტებითა რლ⁹⁾
სა შინარს სროვლი გოვლის
ხმისყოფაჲ:

- ბ ოვკოეთოვ ვისმე ენებოს
რა¹⁰⁾ ეკლესიისაგან მიიღოს
სწაელაჲ მისი. რა არა ოვ
კმდეს. გარეშტა მათგნ
რაჲმე. რ ესრტო ჯეროვნ
ებით თანააც. სამწყსო
თა მათ სოვლიერთა. სიტ
ყვსაებრ მაცხოვრისა. ვდ¹¹⁾
არა ისმინონ კჲ ოვცხოჲ
საჲ მის. ხ¹²⁾ აწ მივჰმართოთ
სიტყოვასა მას. და ვთქოვ
ათ. მსგაესად ძალისა.
სამთა ამათ ვხედავთ. ბოვ
ნებასა შინა კორცთა ჩნ
თასა. რლთათჳს დაბადე
ბოვლარიან ყნი ასონი ჩნნი

რამე სიცოცხლისათვის. და რამე
სიმდიდრისათვის. სიცოცხლისა
და რამე დადგრომისათვის
შობისა. და დამტკიცებისათვის
ნათესავობისა. ხ რნი არიან
ჩნ შს ასონი შემდგომნი
ამათნი. ვერეგების მათგან
ცხორებაჲ კაცისაჲ.

ად სამთა მათ შინა ვხედა
ვთ: თაესა. გოჯლსა. და
ლჯძლსა. ხ შემატებაჲ ბოჯ
ნებისაჲ. კეთილთა შინა იქმ
ნების სიმდიდრისაგან. სიცო
ცხლისა. რი მოენიჭა კაცსა
რლარს ჭოჯრჭერი. რლსა შინა
არიან საგრძნობელნი:

რ ესენი ვერ მოგოჯცემენ სიც
ოცხლესა. რ თჯნიერ ამათსა
ცა შესაძლებელარს ცხრბჲ
ჩნი. დაღაცათოჯ არაარს
ცხორებაჲ ჩნი. გემოჲ ვნებ
ითი. თჯნიერ მათსა:

ხ მესამჲ იგი ესეარს. რლისა
გან იქმნების დადგრომაჲ
შვილიერებისაჲ. და დამტკი
ცებაჲ ნათესავობისაჲ:
და სხოჯანიცა არიან გოჯ

ამსა შინა. რნი ეზიარებიან
 ამათ. შემატებასა შინა
 და სარგებელსა. ვა ¹³) მოვცელი
 და ფირტვ: რ ფირტვ არს. რი ავ
 რძნობს. ცეცხლსა მას გოვლისა
 სა. და მოვცელი მიიღებს
 ქამადთა. ქოჯრქერთა მათ
 თჳსთა შინა. აწოდეს ამათ
 ზა განყოფილარს. აგებოვ
 ლებაჲ. ბოჳნებისა ჩნისაჲ
 ჩას რ ძალი იგი ცხოველი. არა
 ხ ერთსა პირსა ზა არს ჩნ
 შს. ად განოჳყენა. მიზეზ
 ნი იგი ბოჳნებამან. თითო
 ვეოვლთა ასოთა. და თი
 თოვეოვლი მათგანი. იძოვ
 ლებოვლარს შეწეენასა. ოვ
 რთიერთას. ხ რი ძიებოვლარს
 კრძალოვლებისათჳს. სიცო
 ცხლისა. და განშოჳენებისა
 თჳს ბოჳნებისა. მრავალარს
 და დაწვალებოვლ. განყოფ
 ასა შინა თჳსსა:

ად მნებაეს. რა ¹⁰) პირველად გნ ¹⁴)
 ოჳყო შემოკლებით. რლსა
 შინაარს. დგომაჲ ცხორ
 ებისა ჩნისაჲ::

ბ ნივთი იგი გოჯამისაჲ ყლი ¹⁵⁾ /
თოჯრთ. სამრდისოარს

ყლთა ასოთა. და აწ თნა ¹⁶⁾

წარვჰედეთ. სიტყუსა მისთვის

რ სიტყოჯაჲ ბოჯნებითი არას

გოჯარგებს. აწ გამოკოვლ

ევისათვს. შემოკლებით. რ

ცხადარს ყლთათვს. ვდ

ბოჯნებასა შინა ჩნსა. პო

ვნილარიან. სტჰქისნი ესე.

ამის სოფლისანი:

მიტყვ ნაწილსა სიტუოჲსა

სა. და ყინელისასა. ნო

ტიისა. და სიკმელისასა

და რ ვხედავთ ვდ. სამნი

არიან ძალნი. რნი განაგ

ებენ. სიცოცხლესა: ერთი

მათგანი განატუობს. გოჯ

ამსა სიცხითა

თვსითა. და მეორს იგი ძალი

ნოტია ჰყოფს. სიმკოვრ

ვალესა. რა ¹⁰⁾ იყოს განსწო

რებით შეზავებაჲ მისი.

და რა ¹⁰⁾ არა წარწყმდეს ნო

ტიაჲ. სიმძაფრითა მკოვრ

ვალეებისაჲთა. და კლდ რა ¹⁰⁾

არა დაშრტეს სიმკოვრვალს

არა სიკოჯრივი იგი ჩლარს
 მას შინა. მიმღებელი არს
 გრძნობისაჲ: ამისთვის ჯერ
 არს. რა ¹⁰) იყოს მას შინა ძა
 ლი. სიჩქოფსაჲ. შემ
 წყნარებელი კოვალისაჲ:
 მა ¹³) იგი ცკლმან რაჲ შეიწყნა
 რის. ტკფარი ბეჭდისა გან.
 რ სწორებით აქოვს. შეზავე
 ბაჲ. ნოტიისა და კმელისაჲ
 ღოდად ნოტიებამან არა
 შეიწყნარის ტკფარი ბეჭდი
 საჲ მის. და არცაღა კლდ
 სიკოჯრივემან შეიწყნარის
 მსგავსად მისა. და ესე
 ამისთვის იყო. რა ¹⁰) აკლდეს.
 ცხოველთა. ოკპატიოსნ
 ესი იგი საგრძნობელი. ვიტყ
 ვთ. შეხებასა:
 და რ გოჯამნი იგი ჩქვლნი:
 ნაკლოვლნი სიკმეჟისაგან
 არიან განოკმარტველ და
 ოკძრავ: ვა იგი ღროკბე.
 ლი ზღუსაჲ. რი იპოხების
 და იზარდების ზლოვასა
 შინა. დიდად ნოტიობისა
 გან. და არა აღიძრვის:

გარდარეოვლებითა მით.

ნოტიობისაჲთა:

და ძალი იგი მესამე. შემკ
რებელარს განბნეოვლთა
მათ შეერთებითა იოგთაჲთა
რნი შენაწევრებოვლ
არიან. ყლთა ასოთა ძა
ლითა მია მოძრავითა.
თავით თვსით. ხ ოდეს ძალი
მოაკლდეს. იქმნეს ასოჲ
იგი მკოვდარ. და დაკლებ
ოვლ. სოვლისა მისგან მო
ძრავითა თავითვსით.

და ჯერარს პირველად
ამისა. რა ¹⁰) განვიცადოთ.
სიმტკიცით დაბადებაჲ.
ბოვნებისა მის ჩნისა
კორციელისაჲ. აწ რაჲსა
თჳსარს ასოჲ ესე მაგარი
და კოვრივი. არა შემწნარებუ
ლი. ბოვნებისა მის მგრ
ძნობელისაჲ. ზღარიან
ძოვალნი ჩნ შს:

და ვა ¹³) იგი მცენარენი ქყნისა
ნი. რლთა აქოჳს ნაწილი
რაჲმე სიცოცხლისაჲ რ ⁴) იზ
არდების და იპოხების. და

ამისთვის შეიძინეს ძოვალნი
ესე მაგარნი. და კმელნი
და შეიხვნეს ნოტიითა კორ
ცთაჲთა. და იქმნნეს შედ
გმოვლ. და შენაწევრებოვლ
ერთი ერთსა. და შეძერწოვლ
ლარითა. და ამისგამო შე
იერთა გოვამი. და განსროვლ
და. და დადგა. განს
წორებოვლი ძლიერი. და იქმ
ნნეს ძოვალნი იგი კმელნი
და მაგარნი. მტკრთველ კორ
ცთა მათ მძიმეთა. ნოტი
ისაგან. და მას შინა
არა არიან ძოვალნი გან
შოვრებოვლ. და განყოფილ
კორცთაგან:

მკჳოვეთოჲ არა იყომცა
კაცი ოჲძრავ. მდგომარს
ერთსა აღგილსა. მსგავს
ად ხეთა. და არამცა იყო
მიმო მავალ ფერკითა.
და არცა მოქმედ კელითა
შესაწევნელად ცხორებისა
ამისთვის არს კაცი. ქოვრი თვთ
მოძრავი. სოვლითა კელმწი
ფს. ნებასა თვსსა. შეძერწ

ოვლი. ლართაგან. მრავა
 ლთა. ამის გამო იქმნეს
 ღონენი კელთანი. და მრავალ
 სახენი მსახოვრებანი
 მისნი შოვნიერნი.

ყლთა ღონეთა შინა:

და მისგამო იქმნა. ძრვაჲ
 კელისაჲ. და მიმო ღრეკაჲ
 თავისაჲ. და საქმს ღაწ
 ოვთაჲ. და ღაწოვხვაჲ
 და ახილვაჲ თოვალთაჲ.

და სხოვანიცა ძრვანი
 იოგთანი. ლართაგან რნი
 შეიოქებიან. და განიმარ
 ტებიან. და ძალსა მას
 მავალსა აქოვს. მოძრა
 ვობაჲ სრბისაგან სოვ
 ლისა ნებსით განგებითა
 ყლთა ასოთაჲთა. ხ ძირი
 ლართაჲ მოძრაეობისაჲ
 ყი აპკაჲ არს თავისაჲ:
 ამიერიტგან არლარა გვკმს
 ძიებაჲ ასოთათვს ცხო
 ველთა. ვინაჲთგან გან
 ცხადებოვლარს. ძრვაჲ
 საქმეთა მათთაჲ:

და რი ¹¹) გოვოვწყებს. ვდ ტვნირს

- მიზეზი სიცოცხლისაჲ საქმს
 ესე რი გამოჩნდის ვნებისა
 გან მისისა. რ ოდეს იგი ეცის
 რაჲმე აპკასა ტვნისასა
 წყლოვლებაჲ. მწრაფლ მო
 იწიის სიკოვდილი. და არლა
 რა დაშთის ცოცხლებით წყ
 ლოვლებისა მისგან. რლარს
 იგი საძირკოველისა. რლსა
 ზა აღშენებოვლარნ გოდოლი
- ბ რჟს მიდრკის საძირკოვველი
 დაირღვს ზა კერძოჲცა
 მისი. რ ქეშმარიტად ტვნიარს
 მომცემელი სიცოცხლისაჲ
- და კლდ ვხედავთ ვდ ¹¹⁾ ყი ²⁾ რი ³⁾
 განეშოვრის სიცოცხლესა
 მიიქცის საქმს მისი ყინელ
 ად. და წარვიდის მისგან
 მკოვრვალეებაჲ: ამითცა
 კლდ ოვწყით ვდ სიმკოვ
 რვალცა მიზეზი არს. სი
 ცოცხლისაჲ. რ რლსა იგი
 მოაკლდეს იგი მკოვდარ
 იქმნეს. და მისითა არსებითა
 არს სიცოცხლს ცხოველთაჲ.
- ბ დაწყებაჲ და ძირი ამისი
 გოვლი არს. რლისაგან გამ

ოვლენ. ნესტოვნი მრავალნი.
და განეზავების სოვლი
ცხოველი მათ მიერ. ყლსა
გზასა. სიმკოვრვალითა
ცეცხლებრითა:

რ სიმკოვრვალესა ოვკმს
საზრდელი ბოვნებითი. დგო
მისა მისისათვს. რ ვერ მდკ
ომარს არს ცეცხლი თავით
თვსით. გარნა შემოსლვითა
შს მისსა. რლითა იზარდე
ბოდის. ამისთვს ნაკადოვ
ლნი სისხლისანი. გამოვლენ
ღვძლისაგან. ვა სოვლი ღარ
თაგან თვნიერ წყლისა. შეკ
რებოვლი სოვლითა მკოვრ
ვალითა. ყლისა მიმართ გოვა
მისა. რა ¹⁰) არა განიყვნენ
ორნი იგი. და წარწყმდეს.
ცხორებაჲ:..

რ განმრავლებაჲ ერთისაჲ
ერთსა ზა. განმრყოვნელი
არს ცხორებისაჲ. ხ მდიდ
არი. და რლსა არა რაჲ
ოვკმს. არარაჲარს გარნა
ლი მხოლოჲ. ხ კაცსა
ოვსოვსოვრებისა. და ოვლონო

ვებისა მისისათჳს ოჴკმან
მიზეზნი მპყრობელნი ბოჴ
ნებისა მისისანი.

ამისთჴსცა სამნი იგი ძალნი
რნი მოჴაკსენენით. ვდ მთ
გამო დგას გოჴამი. ოჴკმს
ოჴკოჴე მათ ნივთი. მისა
ღებელი ღგომისაჲ. და სიმტ
კიცისა მათისათჴს:

ბ წყაროჲ იგი სისხლისაჲ. რლ არს
ღჴძლი. ნივთიარს მზრდელი
საჴმელთა. და სასოჴმელთა
მიერ. ვა ¹³) თოვლირაჲ და
ღვის მწოჴერვალოთა ზა
მთათასა. და ნოტიობამნ
მისმან. აღადგინის. და გა
ნამრავლნის წყარონი
წყალთანი. კეჴნებსა შს
მთათასა. და სიღრმისაგნ
მისისა შეიწოჴრის და შეიწ
რდის. ნოტიებაჲ იგი ვდს ¹⁸)
გამოსცის ნესტოჴთა მრ ¹⁹)
და აღდგიან წყარონი წყ
ალთანი:..

ბ სოჴლი იგი მყოფი გოჴლსა
შინა. მოიღებს საზრდელ
სა თჴსსა. ასოჴსა მისმრ

მოძმისა თვისისა. ჭლარს
ფირტვ. რღ იგიარს ქოჯრი აე
რისა მომყვანებელი ნეს
ტვსა მის მიერ. რი ³) შეადგს
პირისაგან. და მით მოიზი
დავს საშოკმინველსა: აერი
საგან გარეშტთ:

და შს მისსა მყოფარს გვ !
ლი. სახსდ ყოფისა ცეც
ხლისა მის მოძრავისა მდს ²²):

და ¹³) ვა საბერველითა
მჭედელთაჲთა. შემოიკრების
ნიავე წოჯლილი. აერისაგან
მახლობელით. აღავსის.
ქოჯრი თვსი. და აგრილ
ობნ სიმყოჯრვალესა
მას ცეცხლის სახესა.

და მერმე მისცის ნესტოვთა
გოჯლისათა. მკრთომალეთა.
ამას დაოჯცხრომელად
იქმს. რლსამე მოღ
ეებით. მოიღებს გარეშტთ.
და რლსამე განგდებით.
განაგდებს შინაგანით:

ბ მე ვჰგონებ. ვდ ¹¹) ესეარს მი
ზეზი სოჯლთქოჯმისაჲ
რი ³) იგი მოოჯკდის კაცსა

არს სახისაგან.

ხ ოდესმე ოვცალო რაჲსა
განმე იქმნის გონებაჲ გინა
თოვ დაყოვდნის ჟამ
სა ძილისასა. განსოვვენები
სათვს კორცთაჲსა:

ად ⁹) საშოვმინველი არავე
დასცხრების. დალაცათვ
არა შეოვდგის ნებაჲ.
და მე ვჰგონებ გოვლისა
თჱს. რჱს იყოს იგი შეცვ
ოვლ ფირტჱსაგან. ოჱკოჱ
ანაჲთ ²¹) კერძო. ვდ ¹¹) შემო
კრებაჲ და განმარტებაჲ
მისი. მიზეზიარს ძრვისა
ფირტჱსაჲ:

ამისთჱს ფირტვ აგებოვლიარს
თხელად. ღროვბლის სახედ
მრავალ სადინელ შეძერწოვლ
ყიასა თანა. და რჱს
მოკრბის. და შემოიოჱის
შეიწრდის სოვლი იგი მას
შინა. გამოჱკრთის ჰირი
საგან. ხ რჱს განიკსნის
და განემარტის. მოზიდვით
მოიზიდის. არისაგან
სოვლი და ესე არს მიზეზი.

რლითა სოკლსილებს კაცი.
მრჩობლითა მით ცეცხლებ
რითა. მდს ²²) მდგომარს _____

რ საკოვთრებაჲ. სიმკოჲრვა
ლისაჲ არს ძრვაჲ მოქმე
დებისაჲ. და გვხილავს.
დაწყებაჲ მისი გოკლსაშინა
და დადგრომითა ძრვისაჲ
თა. ესე ასოჲ რი ³) არნ მოღე
ბითა ფირტჳსაჲთა აერი
იგი მდგომარს მისთანა მს. ²²)

და ამისთჳს ოდეს აღემატის
მკოვრვალებაჲ იგი. ოჲფროჲს
ზომისაარნ. სოჲლის
ლებაჲ იგი მწრაფლ. ზაჲს
ზა ²³) მალლად. კოჲეთით ჟამ
სა კოვრვებისასა:

და სხოჲათაჲცა სენთა ვდს ¹⁸)
ბოჲნებაჲ იგი აზმნობნ.
დაშრეტასა აღსა მას. მკ
ოვრვალებისასა. მოღები
თა მით ჰაერისაჲთა. ახ
ლად ზაჲსზა. ²³) და რ ბოჲნე
ბაჲ ჩნი გლახაკარს. და
ოკჳმან მას მიზეზნი მრავ
აღნი. დგომისა მისისათჳს.
არაზ ²⁴) ჰაერითა მით მაგრილ
ობელითა:

სიმკოვრეაღესა გარეშტთ
 მსგავსად ცხოველთა დგო
 მისა. ად ⁵) ოკემს მას სა
 ზრდელი მპყრობელი. და მო
 მგებელი. და ამისთვის საქ
 მლითა. და სასოვმლითაგან
 სროვლდების ნაკლოვლევ
 ანებაჲ იგი. რლარს კორ
 ცთა შინა ჩნთა. ძალისა
 მისგან მომყვანებელისა
 და არს შეწვენაჲ ამის
 მკოვრეაღებისაჲ რლ
 არს გოჯამსა შინა საქმი
 თა მით ბოვნებისაჲთა
 რ ოკზეშთაესი იგი ასოთაჲ
 და ოკმთაერესი გოჯლი არს
 ვრ ⁶) იგი ვთქოჯთ. მიმწვენელი
 მკოვრეაღებისაჲ მის
 სოვლიერისაჲ. და ცხოველე
 ბისაჲ. ყლთა შინა ასოთა
 რი ³) დაჰბადა დამბადე
 ბელმან. რა ¹⁰) იყოს იგი მპყრო
 ბელ ძალითა თვსითა ყლი ¹¹)
 სა გოჯამისა. და ესე ამის
 თვს რა ¹⁰) არარაჲ დაშთეს
 განგებისაგან მისისა ოკქ
 მად. და ოკრგებად.

ღა ამისთვის იქმნა ადგილი
გოვლისაჲ. ოკოვანა კერძო
ფირტვსა. და დადგრო
მითა შრვისა მისისაჲთა.
მოიღის ფირტოვმან
მისა. და განაფრცის შეწ
ყნარებისათვის ჰაერისა
და შეაჭირის. განსაგალ
თა მათ ნესტოვთა. საშ
ო, მინველსა შინა განსა
ღებელად. ნეშტისა მის
დაშთომილისა მისგან:

ღა ადგილი სტომაქისაჲ არს
მახლობელად გოვლისა წი
ნაჲთ კერძო. რა ¹⁰⁾ განატ
ფობდეს მას. რა ¹⁰⁾ იყოს წარ
მართებოვლ საქმეთა
შინა თვსთა. და მითოვალ
ვასა ჰამადთასა.

რ სადინელი ჰამადთაჲ და
სოვლისაჲ. მახლობელარიან.
ოვრთიერთას. შეტყ
ოვებით. სიგრძით ოვრთი
ერთას. ერთპირად. და შთა
სლვაჲ იგი პირველად
ორთაჲვე მათ ერთისა
გან გზისა არს:.

ბ რეს მიიწიოს შინაგან სიღრ
მესა. ნოტიებისა მის მიმართ.
რლარს ღვძლსა შინა
დაოვტევის ნოტიებასა მას
საკოვრებაჲ იგი მკოვრ
ვალებისაჲ მის ცეცხლებრ
ისაჲ. რი ³⁾ იგი მსგავს არს
ფერსა სისხლისასა.

ღა ღვძლისაგან გამოვლენ
ორნი განსადინელნი.
მიმსგავსებულნი ღართა
რლთა შინა არს სოჯლი და
სისხლი. რა ¹⁰⁾ იყოს სისხლი.
მდინარს შეწევნითა მკოვრ
ვალებისაჲთა. მისლვად
და განფენად ყლსა შინა
გოვამსა. და ყლთაგან
ძარღოვთა განიყვის. და
განიბნიის ყლთა შინა ასოთა

ღა არნ ესე შეერთებითა.
ორთა მათ ძალთაჲთა
რნი იგი არიან განმაცხოვე
ლებელ და მთავარ. ვიტყუ
მკოვრვალებასა. რი ³⁾ მიაწ
ევს ნოტიასა განგებასა
მას ძალისა ცხორებისა
სა. რლ იგი არს აპკაჲ თა
ვისაჲ:

ზღისაგანარს ძრვამ ყლთა
 იოგთამ. შეოქვამ. და
 განმარტებამ ლართამ რი ³⁾
 ძრავს ყლთა ასოთა გოჯ
 ამისათა. და მით იზარდე
 ბინ. და ორძინ შეერთებითა
 ორთა მათ ძალთა წოჯლი
 ლადთამთა. რლარს ტჯნი.
 და ზრდითა მისითა კლდ ¹⁷⁾
 იზარდების აპკამცა. რი ³⁾
 იგი ჰმოსია ტჯნსა. და აპ
 კამ ესე ნიეთიარს. რი ³⁾
 აწოვებს. ზსთგან ვე ²⁵⁾ ქოჯსდ
 მდს. შემცველ მრავალთა
 მათ. რლ არიან გოჯნი.
 ზოჯრგისანი. და ზრდამ იგი
 კლდ აწოვებს ტჯნთამცა მთ
 რნი არიან ყლთა შინა ძოჯ
 ალთა იოგთა. და ლართა
 განიყვნინ. და თითოვეოჯლმან
 მივლის გზამ თჯსი:
 და ვრ ⁶⁾ შთავიდის იგი სტომ
 აქად. არა დასცხრის ვდს ¹⁸⁾ და
 აღნვის იგი მკოჯრვალეებითა
 თჯსითა. ვა ¹³⁾ ბრძმედმან. და
 მიაველინის იგი მისადინელთა
 მათ რლ შეოჯდგან. და გან

იყვის ყშირი (?) წოვლილისაგან
 და წოვლილი იგი მიიწიის სადი
 ნელთაგან. თვსთა ღვძლად
 ხ ყშირი იგი განვიდის. ადგილ
 თა მათ ვრცელთა ნაწლე
 ვად. და დაადგრის ქამადი
 იგი ჟამ რაოდენმე. ადგილ
 სა თვსსა. რა ¹⁰) არა მწრათლ
 განვიდეს. ზ დაოვცადებე
 ლად ოვკმდეს კაცსა ქამაჲ
 და ოვცალო იქმნეს მისგამო
 მსგავსად პიროვტყოვთა.
 და საკმარ არს ღვძლისაგნ
 შეწვენაჲ საქმითა მკოვრ
 ვალებიხაჲთა. რა ¹⁰) შეცვალ
 ნეს. ნოტიანი იგი მიმავ
 აღნი და შექმნეს სისხლად
 ხ ადგილი ღვძლისაჲ შორავს
 გოვლსა. რ ⁴) ვერეგებოდა ვრ
 მცა იყო ასოჲ იგი მთავ
 არი. რლარს ძირი ძალისა
 მის ცხორებასაჲ. შეკყლე
 მოვლ სხვსაგან. და განმცარ
 ყოვნა. გოვნებაჲ მკოვრ
 ვალებიხაჲ. შთასად
 ინელმან მან ლარიანმნ
 რლსა ჰრქვან კორკი:

ამისთვის იქმნა მისაფალი
გოვლისაგან ღვძლად. რი ³) მი
აწევს. სოვლსა მას ცეცხ
ლებრსა. და იგი არს განმგე
ბელი ყლთა ძრვათაჲ და
სლვათაჲ. ამისთვის ღირდა
რა ¹⁰) აქოვნდეს მათ საფა
რველად კემხაჲ. რი ³) იგი შედ
გმოვლარს ძოვალეებითა
და იოგეებითა მრავლითა
და მას შინა არს დამტკიცით
და დაცოვლ ვა ¹³) მეოვფს.
შინაგან კრეტსაბმელსა მას.
დამკვდრებოვლარს. და ეგ
რსთვე სახედ ვხედავთ გოვ
ლსა რ შეცოვლარს იგი ვა ¹³)
სახლსა შინა. დამყარებ
ოვლსა. მოცვითა მით ფერ
ცხალთაჲთა. გარემო
ჲს მისა და ოვკოვანა
ჲთ კერძო. მომტკიცებ
ავლარს. ზოვრგის ძოვ
ლთაგან. შეზღოვდვილ ორ
კერძოვე. წინაჲთ კერძო
გარდართხმოვლარს მკერ
დი და ოვღელნი საფა
რველად მისა ვნებათაგნ

და ვა ¹³⁾ იგი გიხილავს ქენის
 მოქმედთაჲ. განაგნიან რაჲ.
 სადინელნი წყალთანი
 რა ¹⁰⁾ ნოტია ყონ ქენჲ. აღ ⁵⁾
 მტილსაცა მივამსგავსოთ
 რლსა შინა არიან. მრავალ
 ფერნი ხენი. და თითო სახე
 ნი. ნერგნი. დაწვალეზოვლნი.
 ფერიტა და სახითა.
 და გემოჲთა. თითოვეოვლი
 საკოვტრებითა თვსითა. იზ
 არდების ერთისაგან წყლისა.
 და ძალი იგი ნოტია მყოფელი
 ყლთაჲ მათ ერთი არს ბოვ
 ნებით. და საკოვტრებაჲ
 მიმღებელთა მათ ზრდის
 ათაჲ. განიყოფვის მრა
 ვალ ფერად. ვრებითა ³¹⁾ თი
 თო პირითა. და იქმნის იგი
 სიმწარს ხესა მას ში
 ნა. პავოვრეცისასა. და
 მავოვდინებელ ხსსა მას
 შინა მათოვზნსა. რლისა
 ნიგოზი მავოვდინებელი წა
 მალი არს. და სხჲ ²⁸⁾ არს ძა
 ლი მისი ზაფრანსა შინა
 და სხჲ არს ბარსაბონსა შინა

და სხე ²⁸⁾ არს ნერგსა შინა.
რლსამე შინა ყინელ. და რლსამე
შინა ტფილ. და რლსამე
შინა განზოგებითარნ ძალი.

და შროშანსა. და ვარდსა
აქოვს სოვლი ნელი. და ლელ
ოვსა და სხალსა აქოვს სიტ
კბოვებაჲ. და ვაზსა გამო
აქოვს ყოვრძენი. და მის
განარს ძალი ღვნისაჲ

და სხოვანიცა რნი აღმოს
ცენდებიან. ერთისაგან
მიწისა და ერთისაგან ნოტი
ისა გამოვალს და აღმო
აცენებს თითოფერად და
წეალებოვლთა. ვრებასა ³²⁾
შინა მათსა:::

და ამას სახესა ვხედავთ
მტილსა მას შინა ჩნსა სოვ
ლიერსა. ბოვნებისაგან და
ოვფროჲს ოლისაგან. ³³⁾ ბოვ
ნებისა. ძოვალთა და ღრტ
ილთა. და ძარლოვთა. და
ლართა. და იოგთა. და კო
რცთა. და ცმელთა. და თმ
ათა. და ფრჩხილთა. და
თოვალთა მხედველთა.

მრავალთა ფერთა. და ყო
 რთა. მსმენელთა თითო პი
 რთა კმათა. რი ³) შეეტყოვების
 ამათ საკოვთრებითა.
 განწვალეზოვლითა. განშოვრ
 ეზოვლითა. ოვრთიერთას
 ერთისაგან საზრდელისა
 რი ³) შეიცვალეზების თითოვეოვლ
 თა შინა ასოთა. საკოვთ - რი ³)
 რებისაებრ მათისა. რ ⁴) რი ³) მი
 იწიის თოვალად შეეზავის
 ასოსა მას მხედველსა.
 და აპკათა მათ განრჩ
 ოვნიელთა. გოვგათასა
 და რი ³) მიიწიის სასმენელად
 შეეზავის ბოვნიებასა მას
 შინა სმენისასა. და ბაგე
 თა შინა განემარტის საზ
 რდელი. ძოვალთა შინა შეშა
 გრდის(?). და განფიცხნის.
 და ტვინთა შინა დაღობის.
 და დაჩჩვს აღმოცენებისა
 თვს. თმათა ორთქლითა.
 მით განმწვალეზელითა.
 და ოკოვეთოვ განვიდის იგი
 სადინელთაგან მრგოვალ
 თა. გროზ იქმნის თმაჲ იგი

ორი სუეტი დე-
დნის ტექსტს
აკლია.

მისგან კაცობრივისა. და
შექმნა იგი კერპად. ვა ¹³) იგი
მთლელმან მან. ჟამად
ჟამად განასროვლის სახს
იგი ნიუთსა მას შინა. პირ
ველითგან. დასასროვლადმდს
ეგრეცა გამოთლად. ბოვნე
ბისა მის ჩნისად. სოვლისად
არს. პირველად დაწყებად
ოვსროვლად. განსროვლებ
ასა სროვლ. და იყოცა ოდ
ესმე. სროვლ. ოვკოვეთოვ
მცა არა შემთხოვევასა
მას ბოროტისასა. დაებრ
კოლა მადლისა მისგან
სროვლისა. და დაკლებოვლ იქმ
ნა. დაბადებოვლობად იგი
რამცა ³⁴) მბრწყინვიდა მის
ხატებად იგი ღმ: ²⁶)
იქმნა შრომით. და მოგზ
ხოვრებიო. მიმავალ სოვლი

კაცისაჲ. მასვე სისროვლე
სა. ამას მიოჯწერს ღბლი ²⁷⁾
მცქლი პავლს კორინთელთა
მათ და იტყვს.

ოდეს ყრმა ვიყავ. ვიტყოდი
ერ ⁶⁾ ყრმაჲ. ხ ოდეს ვიქმენ
მამაკაც. დაოჯტევე სიყრ
მისაჲ იგი. რ ⁴⁾ არა სხა ²⁸⁾ სოვლი
არს ყრმისაჲ. და სხა მამ
აკაცისაჲ. აღ ⁵⁾ ოვსროვლ
არს ყრმასა შინა. და სროვლ
მამაკაცსა შინა.

და ვა ¹³⁾ იგი მცენარსთა. მოზ
არდთათვს ვიტყვთ. აღ ⁵⁾ ცხო
ველარიან. რ რლსა აქოვანდ
ეს. ნაწილი ცხოველებისაჲ.
და ძრვისაჲ: არა ერქოვმის
მას ოვსოვლო. და არცა
ოვსროვლ. ოდეს აქოვს ცხ
ოველებაჲ: რ ოდეს იქმნა
მცენარს მოზარდცა არს

აღ ⁵⁾ ვერ მიწვენოვლ საქმესა
გრძნობისასა. ვგრეცა პი
როვტყოვთა შინა არს სლი ³⁵⁾
პიროვტყოვებრი მგრძნობე
ლი. და ვერ მიწვენოვლარს

სისროვლესა. რლარს მად }
ლი მეტყოველი. და გოვლის
ხმის მყოფელი:..

ამისთვის ვიტყვთ. ვდ ¹¹⁾ სოვლი
განსროვლებოვლი ჭეშმარიტი.

კაცობრივია რს საცნა

ოვრ. ყლოთაგან საქმეთა მისთა

ბ რი ³⁾ გარეშს არს მისა. სახელის
დებით ხ იწოდების სოვლ.

და არა ჭეშმარიტ. ვინაჲთ

გან ოვსროვლარს იგი. ად ⁵⁾ არს
მას შინა ნაწილი მოქმედი

მშოვმინვეირი. ვრ ⁶⁾ იგი გოვესმა
მოსსგან დბდბისათვს კაც

ისა. ვდ ¹¹⁾ არს იგი კაცსა შინა

მიდრეკითა მით მისითა ბოროტად

რლისათვსცა მცქლი ³⁷⁾ ასწავებს

და იტყვს. განიძარცოვით.

კაცი იგი ძოველი. და შეიმოსით

კაცი იგი ახალი. განახლებოვლი.

მსგავსებითა დამბადებელისა

თვსისაჲთა: ად ⁵⁾ იყოს

ჩნდა. რა ¹⁰⁾ კლდ ვეგნეთ. მად

ლსა მას. მსგავსებისა ღთი

სასა. რლითა დაჰბადა

ღნ კაცი. პირველ ოდეს თქა ²⁹⁾

მქმნეთ კაცი ხატად და
მსგავსად ჩნდა. რლისაჲ
არს ღბჲ ³⁰) და ძლიერე
ბაჲ. აწდა
მდს და
ოკი
ოკე
ან

მსე კაცისა შესაქმს დაიწერა დედითა იშხნი-
საჲთა. ვინიკითხვდთ მწერლისათჳს ლოცვა ყავთ.

(დედნის გვ. 121).

II.

სასწავლო წიგნი

ქ:

ნ

ქ

თ

*)

ამას შენ და პატიოსანო: ჩნ შევსწ
ირავთ. რლისა მადლისათჳს ჰკით
ხს. მოკსენებაჲ მისთჳს იყვნ. ³⁸)
არიან მრჩობლ წერილთა მათ
წარმოღება. პირველად დაბა
დებოვლთა მათ ღთისა მიერ
ექოვსთა მათ ღღეთა ქმნოვლი

*) წაბლალულია დედანში. მიხედვისამებრ სამეცნიერო
ქრისტომატიის დანარჩენ წერილებისა, აქ უნდა ყოფილიყო მო-
ხსენებული ავტორის სახელი და აგრეთვე სახელი იმ კაცისა,
ვისადმი მიმართულია ანუ ნაძღვენი ეს ეპისტოლე. ავტორი
რომ ყოფილა ქართველი, ეს ცხადად სჩანს თვით მის ნაწე-
რიდგან. თუ რა დროის ძეგლია „სამეცნიერო ქრისტომატია“,
საიდამაც ამოვიღეთ ეს „სასწავლო წიგნი“ და „სამკურნალო
ტრაქტატი“, ნახე წიგნში „მწერლობა მე IX-X საუკუნისა“.

და სხოვანი რნიმე წთაგან ³⁹⁾ წიგ
ნთა. თავდგმოვლნი. შემდგომდ
ჟმთა აღწერილნი:

აღამისითგან პირველ შექმნოვლი
სა.მთ. ვე ²⁵⁾ თევდოსი ღთის მოყოვ
არისა: ბ: და აბოვდანტის მბ
რწყინვალისა. მერმე კლდ რაო
დენი იქმნა სოფელსა შინა: ლ:
წვალეებისა სახელები. და განმ
არტებაჲ მათი. შემოკლებოვლი
თა და ოვზეშთაესითა გოვნებ
ითა თითოვეოვლისა მათისათვს
რაოდენი შექმნა ღნ. ექოვთა (?) დღე
თა სოფლის შესაქმნისათა. რლ
სა იგი ითხოვდა. და მიგიწერეთ შნ: ⁴⁰⁾

ქ: და არიან ესე ა სა დღესა ცანი
ზესკნელნი და პირველსავე დღესა
ქოვესკნელნი: ბ: ქუნა: ბ: წყა
ლნი. რლისაგან არს. თოვლი მყინ
ვარი. სეტყოვანა. თრთვლი და ცოვ
არი. და სოვლნი მსახოვრნი. რლ
არიან ესე: ლ: ანგლზთა პირნი:

ანგლოზნი მადიდებელნი. ანგლზნი
ქართანი. რნი ჰბერვენ. ანგლზნი
ღროვებელთანი. და ნისლისანი. და
სეტყვსანი. და თოვლისანი. და
თრთვლისანი. ანგლზნი კმისა ქოვ

- ხილისანი. და ელვისანი. ანგლზნი
 ცივისანი. და ცეცხლისანი:
 ანგლზნი ზამთრისანი. და თესვისანი.
 ანგლზნი არსსანი. და ზაფხოვ
 ლისანი. და ყნი ⁴¹⁾ სოვლნი დბდბლ
 თა მისთანი. ცათაშინა და ქუ
 ნსა ზა. ოვფსკროვლთანი. და
 ქოვეშს ქენისანი: მ:
 ჯჯხთისა ⁴²⁾ და წარსაწყემდელოსა
 ნი. და ბნელისანი. ზა ოვფსკროვლ
 თა წყალთანი. რლ ოდესმე ქენ
 სა ზა. რლისაგან ბნელი მწოვხრი: მ:
 ზ: ლამს და ნათელი დლისაჲ და განთია
 დისაჲ. ესე შვდნი ძლიერნი საქმენი
 ქმნა ღნ დღესა მას პირველსა:
 მ: ხ მეორესა დღესა პირველ სამე
 აროჲ შს წყალთა და წყალთა: ამას
 დღესა განიყვნეს წყალნი. ზოგი
 მისი აღკდა ზა სამყაროჲსა და
 ზოგი მისი დაადგრა ქოვეშს სამ
 ყაროსა მას. შს ყლსა ზა პირსა
 ქენისასა. ესე ხ ქმნა ღნ დღესა: ბ ს
 მ: ხ მესამესა დღესა. ზღოვები მდინა
 რები. წყაროვები ტბები. მეორედ
 თესლი სათესავი. მესამედ მცენარ
 ენი. ხს ნაყოფიერი და ოვნაყოფოჲ
 დ: მალნარნი. ესე ოთხი საქმს

ძლიერი ქმნა ღნ ღღესა მესამესა:

ჰ: ხ მეოთხესა ღღესა. ა: მზს და მთ
ოვარს. ზ: ვარსკოვლავნი ესე სა
მნი: ღიღნი საქმენი ქმნა ღნ ღღე
სა :ღ: სა

ჰ: ხ მეხოვთესა ღღესა. ა ვეშაპი ღიღი
ზ თევზნი და სხოვანი. ზ მფრინვე
ღნი ფრთოვანნი წყალთა შინა
ესენი ქმნა ღნ ღღესა მას: მ: სა:

ჰ: ხ მეექოვსესა ღღესა. ა: მეცნი საც
ხოვარნი. ქოვეწარმავალნი ქუნი
სანი და კაცი. ესე ღნი ⁴³) ღიღნი
საქმენი ქმნა ღნ ღღესა მე: მ: სა
და იყო ყი ²) ქმნოვლი ღმ პბ: მ თა ღღეთაჲ

ჰ: ღა აღასრუვლა ყივე ⁴⁴) საქმს თვისი
ღღესა მას მეექოვსესა რაოდენ
არიან ცათა შინა და ქენსა ზა ზღ
ოვთა შინა და ოვთესკროვლთა
ნათელსა და ბნელსა და ყოსა შინა
ღა განისოვენა ღნ ყლთაგან საქმ
ეთა მისთა. ღღესა მას მე: ზ: სა:
და აკურთხა და განწმიდა იგი
და აოჴწყა იგი ანგლოზისა მიერ.
მოსსს. რ ⁴): პბ: მამათმთავარ
ნი ადამითგან ვე ²⁵) იპლისამღს ⁴⁵)

ღა გამოვირჩიოთ თავისა ჩემისა
ნათესავისაგან მისისა. ერი მო
გებოვლი ყლთაგან წარმართა.

ხ იყვნის თავნი ესე. და არიან ნა

თესაენი. რლოთათჳს თქა ²⁹⁾ ონ ⁴⁶⁾ ესრეთ:

ჰ: ადამ: სტო: მნოჳს: ქაინან:

მაღალელ: იარედ: მნოჳქ: მათ

ოჳსალა: ლამექ: ნოგს: სსმ:

არფაქსად: სალა: ხ კაინან

არა მოაქსენა რიცხოჳსა შინა

მბერ: შალეგ: რაგავ: სეროჳქ:

ნაქორ: თარა: აბრაჰამ:

ისაკ: ღა: ისლ: ერთბამად: კბ:

ნათესავ. ამისტჳსცა: კბ: არიან

ანბანნი: ებრაელთანი: რლ ⁹⁾:

არიან ესენი: ანბანი მბრამმბრი.

ჰ: ალფე *) : : ბსო: ბიშელ: ღალს: ლს:

მავ: ზანავ: სო: ტსო: იოთ:

მაფ: ლამელ: მემ: ნონ: სამექ:

ბინ: უს: წადს: ქოფ: რს: შინ:

თავ: ამისტჳს: კბ: წიგნარიან.

ძოჳელისაგან შჯოჳლისა

მსე მოჳკლნი ებრაელთა შს: კზ

რაჲმე არიან: ხ კბ აღირაცხები

ან: რ ხოჳთნი იგი ასონი მთ შს

ორკეც არიან: ქაფ მრჩობლარს:

მემ: ღა ნონ: ღა ფს: ღა წადს

მსრეთცა წიგნნი აღირაცხებიან

ა აბესით რლარს შობაჲ სოფლისაჲ:

*) დედანში ყოველი ასოს სახელის შემდეგ თვით ასოც სწერია.

- ბ მლისმოთ რლსა ჰქვან გმსლოთაჲ ⁴⁷⁾:
 ბ მდოისკრა: რლარს ლევიტელთაჲ:
 ღ მდოდაბირ: რლარს რიცხოვთაჲ:
 ე მეედებარიმ რლარს მეორს შჯოვლი
 ე დიიზ ⁴⁸⁾ რლარს ისოვ ნავესი: წიგნი
 ზ დიიოზ: რლარს იოზი:
 ც დასოპტიმ: რლარს მსაჯოვლთაჲ
 თ დიროვთ: რლარს როვთისი:
 ი სფერთელიმ რლარს დავითი:
 ია ღვბდრიამია რლარს ნეშტთაჲ ა:
 იბ ღვბდმიამინ: რლარს ნეშტთაჲ ბ:
 ივ დისმოვლ: რლარს მეფეთაჲ ა:
 იღ დიდთოვდისმოვლ ⁴⁹⁾ რლარს მეთაჲ ბ:
 იე ღმალაქიმ რლარს მეფეთაჲ გ:
 ივ ღმალაქიმ რლარს მეფეთაჲ დ:
 იზ ღმასალოთ რლარს იგეთაჲ:
 იც ტკოჯელსთ რლარს ეკლესიისტს:
 ით სირამ რლარს: ქებაჲ ქებათაჲ:
 კ დათარიასარა რლარს იბ წწყლთაჲ:
 კა დიესაია: რლარს ესაია წწყლისაჲ: ⁵⁰⁾
 კბ დიიერემია: რლარს იერემიასი:
 კვ დიეზეკიელ: რლარს ეზეკიელისი:
 კდ დიდანიელ რლარს დანიელისი:
 კე დიეზდრა: რლარს ეზრაჲ ა:
 კვ დიეზდრა რლარს ეზრაჲ ბ:
 კზ დიესთერ რლარს ესთერისი:
 ძ: არიან სხოვანიცა მცირენი წიგნ

ნი: რლსა ჰრქჳან: ძინოთ: რლარს გოდბა:
 ესე იერემიასა შეერთვს: რლარს
 რიცხვსა მაგის მეტი: და იერემია
 სავე შეერთვს: რა ¹⁰) ოკოკვე რიცხ;
 ცა ესე წიგნთაჲ გაოკწყო ჰეშ
 მარიტითა სიტყუთა:

ძ: ხ სიტყუსა შემოღებისაჲ ამის არს
 სახს ესე: ოთხად და ხოვთად
 განჰყოფენ.. ებრაელთა ყრმნი ⁵⁴):
 ძოკელისა შჯოვლისა განთა:
 ხოვთეოვლად დააწესებენ მოს
 ეს წიგნთა: რ შემდგომთაჲ მათ
 ესრსთვე დააწესეს. რლარიან
 წიგნნი ესე: შობათაჲ: გამოს.
 ღვათაჲ: ღვეტიტელთაჲ: რიცხთა:
 მეორისა შჯლისაჲ: მეორედ:
 ხოვთეოვლად: სტიქერონნი: რლარ
 იან: წიგნნი ესე: იობი: ღვთი: იგეთა:
 ეკლესიასტს. ჰებაჲ ჰებათაჲ:

ძ: ხ სიბრძნს სოლომონისი. და ზირ
 აჰი. იგიცა სტიქერონვე არიან:
 და სარგებელნი არონაჲსანი
 რლარს კიდობნისანი: ხ ებრაელთა
 არა დადვეს ძოკელისა შჯლისა

ძ მესამედ ხოვთეოვლად წნწყლოჲ
 რლარიან წიგნნი ესე: იბ თა წნწყლ
 თაჲ: ისაიაჲ: იერემიაჲ: შზეკიელი

ღანიელი: რნ იწყო წნწყლებად.

ოკწინარსს ეზეკიელისა:

ბ ცხოვნდა ცხოვრებასა მისსა.

მრავალჟამ. და მიიწია ვე ²⁵) მეორსდ
წლადმდე. დარიოს მეფისა.

რი ³) იყო ოკწინარსს პირველსა წელ
სა კჳროს მეფისასა:

ძ: ბ შემდგმდ ჟმთა წნწყლთა ამთ
წნწყლებდა ანგეოზ. დასაბამსა
მეორედ შსნებასა მის ტაძრისასა
იბმს ³²): წნწყლებდა ზაქარიაცა
შემდგმდ: მე დღისა ანგეაჲსა
დასასროკლსა. შსნებისათჳს.
მის ტაძრისა. ბ ჟმთა მათ წნწყ
ლებდა მალაქიაცა:

ძ: ბ ზოგად აღიწერნეს. ესე: იბ ნი წწყლნი

ძ: მეოთხედ ხოჯთეოკლად დააწესეს
წიგნსა: რლსა ჰრქჳან. ღექთობინ
რლ გამოითარგმანების. დაწერილად.
ესე წიგნნი არიან ისოკ ნავესი.
პირველი წიგნი. მსაჯოკლთაჲცა მასვე
შეერთვის. და როკთისი. ამისთს
ერთი იგი ასოჲ ორკეცარს. რლარს
ქათ: ნეშტთაჲ: ა: და მე ბ: ამი
სთჳს. რ ორკეცარს მემ:

ღა მეფეთაჲ წიგნი: რ ორკეცარს
ნონ. მე: ბ: და მე ღ: მეფეთაჲ

რ ორკეცარს: ფს: ესე არიან: ოთ-
ხნი იგი ხოუთეოვლნი: რნი იგი.
აღირაცებიან: ა წიგნად არიან
კდ თავ რიცხვთ: ამისთჳს რ ორ
კეცარიან: ღ ნი: იგი ასონი:

ძ: ხ შემდგომად ღ თა ამათ ხო-
თეოვლთა კბ პირველი და მე ბ
წიგნი ეზრახსი. ერთ წიგნად
შეირაცების... ებრაელთა შს. ამის
თჳს. რ წადეცა ორკეცადვე შე
ირაცების რლარს: კმ: თავი: წოვ
ლილ წოვლილად თქოვმოვლი:

ძ: ხ ესთერისი წიგნი: კზ: შეირაცების-
კზ თავად იბოვების: ესე კზ ნი
სადავე იბოვებიან. და მრავალ-
ფერითა სახითა აღრაცხნი:
კბ თა მათ საქმეთათჳს. რლ
ქმნა ღნ: ვ თა მათ დღეთა სო
ფლის შესაქმისათა. კბთა მთ
თჳს ნათესავთა აღამითგნ
იპლისამდს. კბთა მათთჳს
ასოთა: აღფითგან ვე²⁵) თავად
მდს: და კბთა მათთჳს წიგნთა
შობათაჲთგან ვე²⁵) ესთერისა. და
საწყაოვლიქმნა: კბ სა ქსესტსა:
პრქჳნ ებრაელთა მოდ. ხ მოდი
ბერძენთა გამოთარგმანეს და

მოდაღვე სახელსდებენ:

ეგრევე სახედ მეგვპტელნი. სახელ
სდებენ მმტ. ეგრევე სახედ ასოჯ
რნი. და არაბიელნი. მოდაღვე
სახელსდებენ. რი ³⁾ გამოითარგმა
ნების აღსარება. რლარს მოდიმ:

მოკოვეთოვ არა აღიესის მოდი
იგი არა აღიარის ვდ ¹¹⁾ საესპ არს:
და სხოვასაცა აღგილსა გა
მოთარგმანებაჲ ორკეცად
ჰპოვო: რ ჰრქვანცა გნომონ
რლარს საწყაოჯლი: სახელედე
ბის აღსარებაცა. და აღსარებ
ოჯლი და აღმარებელი:

რ რიცხვ იგი საქმეთა მათ ღთისა
თაჲ დასაბამითგან ჰბთა მათ
ასოთა სიტყუს შეთოღებაჲ (?) რლი
სათვს შჯოჯლი ჩნდა მოიწია. და
ღთისა მოძლოჯრებითა ყივე ⁴¹⁾ ჩნ
სახელ გოკექმნა: რლისაგან შჯოჯ
ლი. და საიდოჯმლონი. მას
შინა. კს ივ ⁵³⁾ მოსლოვასა მას მის
სა გვწამა. და გამოგვცხადნა
რი მოვიდა და სახარებითა მით
აღგვესო ჩნ. საზომი იგი ცხორ
ებისაჲ. მოდისა მისგან ესე იგი
არს აღსარებისაჲ. ყნ რნ ⁵⁴⁾ აღიაროს

მისა მიმართ. ცხრბჲ მისგან
 შეიმოსოს. საწყაოვლითა მით
 სიწმიდისაჲთა. რ ებრაელთა თქვ
 ან. რლარს ძბ: ქსესტი: პირველ მო.
 კსენებისა მისებრვე. აღრაცხილი
 სა. რნი მრავალ სახედ თქოვმ
 ოჯლარიან. რ მრავალთა სხოჯ
 ათა ნათესავთა. გინათოჯ შეჰ
 მატეს. გინათოჯ გამოაკოჯეს
 საწყაოვლისა მისგან. რი ³⁾ ქეშმა
 რიტად ებრაელთაგან აღირა
 ცხა. აღ ⁵⁾ ჰრომთაცა შს იპო
 ვა. ენისაებრ მათისა: .
 მოღსდ საწყაოვლ ჰრქჳან. ვა ¹³⁾
 ებრაელთა შს. აღეფ ყრმასა.
 სწავლასა შინა ჰმოძლოჯრინ
 ღა ბერძენთა შს აღფინ ძიებად
 იპოვა. ღა სახელედების. ხ მე ვის
 წავე. ებრაელთაგან. ცხადად
 იპოვნეს. სხოჯასაცა ენასა შს
 აღ დავითსაცა: ი წიგნადვე განჰ
 ყოფენ: პირველით: ფნით ⁶⁵⁾: გან. რლ
 არს. მსრიდ, რი გამოითარგმანების.
 ნეტარ არს კაცი რი არა მივი
 ვე ²⁵⁾ რლისა თავი: მრმეს ჰილალ ღაჯო
 მბიონ. რლარს ნეტარარს რნ
 გოჯლისხმა ყოს გლახაკისაჲ.

ხ აზილას თქა ²⁹). ნეტარ არს სახს
 კეთილი მიცემად: ბ: წიგნად: მა ⁵⁶)
 რლისა თავი. ჭიალთა არმზალა
 შისიმაინ: რი გამოითარგმანების.
 ვა ¹³) სოჯრინ ირემსა ვე ²⁵) ოა ⁵⁷)
 თავადმდს: რლისა თავი ცლმონ
 მასშაბა ჭლამელ მჭთე რი გა
 მოითარგმანების: ღო სარჩელი
 შენი მეოჯფესა მიეც. ბ წიგნად: ოა ⁵⁸):
 რლისა თავი: აჭმოთ ისლმსონი
 რლი გამოითარგმანების ვრ კეთილ
 არს. ისლისა ღი გოჯლი ვე ²⁵) ჰც ⁵⁹): მდს
 რლითა (?) თავი. ესდიადონა. ილოჯლა
 მასის. რი გამოითარგმანების:
 წყალობათა შენთა ოო ოკე ⁶⁰)
 ოჯგალბდე: ხ ღ წიგნად ჟთ ⁶¹) რლისა თავი
 ადონა იმაონა თააიათა
 ლანოჯ რი გამოითარგმანების
 ოო შესავედრებელ მეყავ ჩნ. ვე ²⁵) რე მდს ⁶²)
 რლისა თავი. ოჯდჯლა ადონაი
 ჭიტოფ ჭელოჯლა მესდო. რი გამო
 ითარგმანების: აოჯვარებლით ოა ⁶³)
 რ ტკბილარს. ხ არს ფნთა ⁶⁴) მათ ზა
 ხ: მ: წიგნად: რმ ⁷⁴): ფნი რლისა თავი
 ოჯდოჯლა ადონაჲ ჭიტობ ჭილოჯლ
 ამისდო. რი გამოითარგმანების

ეგრეთვე: აოკვარებდით ოა რ კეთილ
 ვე ²⁵) დასასროვლაღმდს ვე ²⁵) მეერგა
 სესა ფნსა. რლისა თავი არს
 პლელოველ. ბაკადისო რი გამო
 ითარგმანების: აქებდით ღა სიწმი
 დეთა შინა მისთა. არს იგიცა
 აზა ⁶⁵) რნსა ⁶⁶) ფნსა: წიგნი განმრთლს
 რ ებრაელნი ჰყოფენ. დასასროვლსა
 თითოვეოვლისა წიგნისასა
 მ თა მათ წიგნთა საფნეთა ⁶⁷):
 და სროვლსა მას ფნისასა:
 საგლობელი დასასროვლი არს წიგნსა:
 მისტობაროქ აღონაჲ სლოი
 ისლი: მეალო აოდ: ლაოვლა
 ამინო ამინ: რი გამოითარგმნს.
 ძხლარს ⁷⁵) ოი ⁷⁶) ღი ისლისაჲ ამიერითგან
 ოკე იყვნ იყვნ. მსე არს სადა
 დაესროვლების თითოვეოვლი მ ვე ⁶⁸) იგი
 წიგნი რიცა ⁶⁹) იგი წერილარს დასას
 როვლსა: მე მ ფნსა და მპ სა და
 კპ და რმ სა ⁶²) ხ რ ⁷⁷) და მეერგასისა მის
 ძხლარს ოი ღი ისლისაჲ იყვნ იყვნ. ყი
 სლი აქბდით ოა: რი ითქოვმის ებრა
 ელებრ ქოჰანნეს: სამათე ისე
 თელოვლა. აღელოვლა ითქოვმის
 აქებდით: აღ ითქოვმის ოა. და

დაესროვლები მ ოვლისა ამის
სათესალმოვნი საქმს:

ბ მიკვრს: თითოვეოვლად: აღმომკ
ითხველთაჲ. ესოდენისა ამის
სლისა წდისა შემზადებაჲ და
გოვლის ხმის ყოფაჲ. რნი სარგებ
ელსა ამას. და ღთისა ნიქსა
მიიღებენ. რა ¹⁰) არცალა ამასზა
იქადოდნიან. შს წარმართთა
ყრმათა. აღ ⁵) რა ¹⁰) ოვწყოდნიან
რაჲცა იპოვოს მათ შს შემზა
დებოვლი გინათოვ შჯლისაგან
ჭეშმარიტად წთაგან წიგნთა ძოჲ;
ელისაგან შჯლისა. და ახლისაგან
რი იგი მათ შს იპოვოს. მიზეზი
აქოვნიდეს. პირველად წარმართთა
შს: ასოჲსა შემოდებაჲ

ჰ: აღეფისაგან. რი ითარგმანების
სწავლისა მცნებაჲ. მოყვანე
ბოვლისა მას ყრმასა და იტყვს

ისწავე აღეფისაგან. და მათა
მიმსგავსებოვლად. აღფა სახელი
დასდევს. და შეეტყოვა გამოთ
ქოვმაჲ იგი. გამოთარგმანებ
ოვლისაჲ. ბერძენთა ენასა.

რა ¹⁰) ჰრქას ¹¹) ყრმასა ისწავე ძიებად

ალფინ. რ ალფინსა ძიება ჰრქვ
 ან. ბერძენთა ენასა. აღ⁵⁾ რ⁴⁾ თავცა
 არს ასოჲ იგი ალფაჲ. და
 ღთისა მიერ მოცემოულარს. ნა
 თესავსა კცთასა: აღებად პირი
 ხა. და გოჯლისხმისყოფად. რლ იგი
 წიგნსა ისწავებდელ. დიდითა
 აღებითა პირისაჲთა ითქოჲმის:
 ხ სწა იგი ასოჲ მცირედითა აღე
 ბიდა პირისაჲთა. მიეთხრობვის.
 ღლ ითქოჲმის. აღ⁵⁾ არცალა
 ასოჲ აქოჲნდა ბერძენთა. აღ⁵⁾
 ფჳნიკისაგან ასოჲთა წერდეს
 მათსა მას ბერძოჲლსა ასოსა:
 რ ეგრსთვე კმითა და სახელის დებ
 ითა. ეა¹³⁾ ებრაელთაჲ. მიმსგავ
 სებოჲვლად. ჰებრაელთაებრვე
 პინიკთა მათგანვე იპოვა:
 პალამიდის ეინმე: ოჲკოჲჳანაჲს
 კნელ მოვიდა: და იწყო: ალფა:
 ბეტა: იმ⁷²⁾ ხ ასოჲ ბერძენთა ოჲპო
 ვა. მარტოდ. ესე იგი არს:
 ალფა: Α: ბეტა Β: გამა Γ: დეტა Δ:
 იოტა Ε: კაპა Κ: ლამდა Λ: მჳ Μ:
 ნჳ Ν: ოჲ Ο: პი Π: რო Ρ: სიმა Σ: ტაჲ
 Τ: ჴესძინა. კადმოს მილისეღმნ

ასოჲ სამი. თებთ Θ : უზ Φ : ჰი X :
 ამისთჳსცა მრავალყამ: იზ ⁷²) ხ იჲ
 მევედეს. ამისთჳსცა რ პირველთა
 მათ არა აქოჳნდა ლიტონი.
 პალიდა სახელსდევს. სიმიაჲსა
 გან. და პისა. და აღთჳსა წერ
 დეს. და სხოჳსა მრავალსა
 სიტყოჳსა სხოჳად სახსდ. სა
 ხელსდებდეს. და წერდეს:
 ამონიდოს ჯონელმან შესძინა
 ორი ასოჲ: თებთ H : ზ: ა:
 ეპიქარმოს სირაკელმან სამი სხჲ:
 ზებთ Z : ჰსი Ξ : უსი Ψ : და ესრეთ:
 აღესროჳლა: ძღ: იგი ასოჲ. ამის
 თჳსცა მიამსგაჲსა ომიროს
 რიცხჳ იგი ძბ თაჲ მათ წიგნთაჲ
 ებრაელთაჲ. ძღ სა მას ასოსა
 გამოსახოჳლსა. და აღრაცხი
 ლსა. და მანცა თჳსი იგი კელო
 ენებაჲ. ულიადოჲსი. ძღ: ნი და
 ჩხიბოჳლნი ძღ ითა მით ასოჲ
 თა მიამსგაჲსა: ეგრეთჲე კლდ:
 დჳსეჲს (?). ესეჲე სიტყჳს შემოღებაჲ
 ჩნისა მის აღთქოჳმისაჲ. რლისა
 თჳს იგი აღეთქოჳთ. ჩოჳენებად
 რიცხჳ იგი ძბ: თა მათ საქმეთჲ

ღთისამიერ რი³) მ: თა მათ ღღეთა
სოფლის შესაქმისათა იქმნა
ლოცვა ყავთ ჩემთვის საყოჯარე
ღნო. აღმორაჲ იკითხვიდეთ. სი
ყოჯაროვლით შეიწყნარსთ:

(ამ სასწავლო წიგნის მეორე ნახევარს აღარ
ვბეჭდავთ. აქ მოყვანილია ქრონოლოგიური ტაბლი-
ცა ებრაელთა, პტოლომეთა, სპარსთა, რომაელთა და
ბერძენთა ისტორიიდან, — ასო მთავრულით თეოდო-
სიოსამდე, რომელმაც ერთი წელიწადი იმეფაო და
შემდეგ ამისა წვრილი ხუცურით ჩამოთვლილია კი-
დეჲ სხვა მეფენი, ვიდრე ნიკიფორე კივრიჯანამდე).

ქარაგმიან სიტყვების ასსნა:

1, ჩნთასა ჩუენთასა	31, ვითარებითა
2, ყი ყოველი	32, ვითარებასა
3, რი რომელი	33, უფლისაგან
4, რ რამეთუ	34, რათამცა
5, აღ არამედ	35, სული
6, ვრ ვითარ	36, დაბადებისათვის
7, შს შორის	37, მოციქული
8, რეს რაჟამს	38, იყავნ
9, რლ რომელ	39, წმიდათაგან
10, რა რათა	40, შენ
11, ვდ ვითარმედ	41, ყოველნი
12, ხ ხოლო	42, ჯოჯოხეთისა
13, ვა ვითარცა	43, დიდნი, დიდებულნი
14, გნ გან	44, ყოველივე
15, ყი ყოველი	45, იერუსალიმისამდე
16, თა თანა	46, უფალმან
17, კლდ კუალად	47, ჰქვიან გამოსლვათაჲ
18, ვდს ვიდრემდის	48, დედანში უზის ქარაგმა
19, მრ მიერ	49, ქარაგმა ზის დიდთოვ—ზე
20, მდს მარადის	50, წინასწარმეტყველთაჲ
21, უკუანაჲთ	51, ყრმანი
22, მს მარადის	52, იერუსალიმს
23, ზედაჲსზედა	53, ქრისტე იესო
24, არა ხოლო	54, ყოველმან, რომელმან
25, ვე ვიდრე	55, ფსალმუნით?
26, ლუთისაჲ	56, ორმოცდაერთი
27, დადებული	57, სამოც და თერთმეტი
28, სხუაჲ	58, 72
29, თქუა	59, 88
30, დიდებაჲ.	60, ოფალო უკუნიამდე

61, 99	70, რომლისა
62, 105	71, ჰრქუას
63, ოფალსა	72, თექვსმეტი ხოლო
64, ფსალმუნთა	73, თექვსმეტი
65, აზა. ზ ქარაგმითაა	74, 106
66, 150-სა	75, კურთხეულარს
67, საფსალმუნეთა	76, ოფალი
68, ხუთივე	77, ასი.
69, რომელიცა	